

La feminització de la pobresa

La monomarentalitat com
a factor d'increment del risc
d'exclusió residencial

AUTORS

Raluca Budian

Observatori de l'Habitatge Digne,
Institut d'Innovació Social d'Esade

Ignasi Martí

Observatori de l'Habitatge Digne,
Institut d'Innovació Social d'Esade

Lourdes Borrell

Fundació Hàbitat3

Olga González López

Fundació Habitatge Social

Institute for Social
Innovation

Habitatge per a la inclusió social

fundació
habitatge
Social.org

Agraïments

Aquest informe presenta els resultats d'un estudi sobre les trajectòries residencials de les famílies monomarentals en situació de vulnerabilitat, elaborat per l'Observatori de l'Habitatge Digne, una iniciativa de l'Institut d'Innovació Social d'Esade, en col·laboració amb Hàbitat3 i la Fundació Habitatge Social.

En primer lloc, volem expressar el nostre agraïment més sincer a les 48 dones que van participar en les entrevistes. La seva generositat en compartir experiències sovint difícils, com ruptures, desnonaments, separacions dels seus fills o llargs períodes d'incertesa, ha estat el nucli d'aquest treball. Les seves vivències i reflexions han estat essencials per comprendre els reptes complexos que travessen les mares que sostenen soles les seves famílies i per donar forma a les propostes que es presenten en aquest informe.

Volem destacar especialment la col·laboració d'Hàbitat3 i de la Fundació Habitatge Social, perquè sense el seu compromís aquest estudi no hauria estat possible. El coneixement que tenen del territori, l'acompanyament quotidià a les famílies i el seu suport en l'accés a les participants han estat fonamentals per dur a terme el treball de camp amb rigor i amb sensibilitat. La seva tasca diària en defensa del dret a un habitatge digne és un exemple del paper imprescindible que acompanyen les entitats socials en aquest àmbit.

Així mateix, agraïm a l'Institut d'Innovació Social d'Esade el suport que ha fet possible aquest treball, en el marc del compromís de l'Observatori amb la generació de coneixement rigorós al servei del dret a l'habitatge.

A totes elles, el nostre agraïment més profund per la seva confiança, el seu temps i les seves valuoses aportacions.

Resum executiu

Aquest informe presenta els resultats d'una recerca qualitativa sobre les trajectòries residencials i les experiències d'exclusió residencial de les famílies monomarentals ateses per dues entitats de referència del tercer sector català: la Fundació Hàbitat3 i la Fundació Habitatge Social, i de dones en situació d'ocupació d'habitatge a Barcelona i la seva àrea metropolitana. L'estudi combina 48 entrevistes semiestructurades en profunditat amb un grup focal amb professionals de totes dues entitats.

El perfil sociodemogràfic dibuixa una realitat estructural marcada. Sis de cada deu participants són dones migrades, majoritàriament d'origen llatinoamericà (43,8 %) i magrebí (12,5 %). El 75 % tenen entre 35 i 54 anys. Sostenen entre totes 86 menors, amb una mitjana d'1,79 fills per família. Només una de cada tres participants té una ocupació amb contracte formal: el 66,7 % queden fora de l'ocupació regulada, que es distribueix entre atur (33,3 %), economia informal (31,3 %) i incapacitat (2,1 %). Cinc dones, migrades llatinoamericanes, es troben en situació administrativa irregular.

Les conclusions qualitatives apunten una intersecció persistent entre monomarentalitat, migració, precarietat laboral i violència masclista en la construcció de l'exclusió residencial. Les trajectòries mostren uns patrons recurrents d'instabilitat encadenada abans del moment actual: ruptures de parella, impagaments, pujades abusives del lloguer, estades a cases de familiars o amistats, hotels concertats per serveis socials i, finalment, accés a un pis del programa o a un habitatge buit. El pas al programa funciona com un punt d'inflexió qualitatiu, però manté la incertesa estructural d'una sortida a un mercat lliure del qual les famílies no poden absorbir el cost.

L'informe es clou amb una bateria de recomanacions operatives organitzades a l'entorn dels obstacles que afronten les famílies monomarentals en el seu itinerari residencial, des de l'accés als recursos d'emergència fins a la sortida cap a un habitatge estable, adreçades a les entitats gestores i a les administracions metropolitana, autonòmica i estatal, i orientades a articular la veu del tercer sector amb la del moviment pel dret a l'habitatge. Les recomanacions s'alineen amb l'Estratègia nacional per a la lluita contra el sensellarisme 2023-2030 (Ministeri de Drets Socials i Agenda 2030, 2023), amb l'Estratègia nacional de prevenció i lluita contra la pobresa 2024-2030 (Ministeri de Drets Socials, 2024), amb la Declaració de Lisboa de 2021 i amb l'anunci del Pla europeu d'habitatge assequible (Comissió Europea, 2025).

Índex

Resum executiu	04
Capítol 1. Introducció i justificació de l'estudi	06
Capítol 2. Marc teòric i conceptual	11
Capítol 3. Marc contextual i normatiu	15
Capítol 4. Les entitats participants	25
Capítol 5. Perfil quantitatiu de les 48 participants	28
Capítol 6. Trajectòries i experiències de les famílies monomarentals	33
Capítol 7. Casos paradigmàtics: quatre històries de vida	53
Capítol 8. La veu dels professionals	61
Capítol 9. Conclusions	66
Capítol 10. Recomanacions	71
Capítol 11. Continuïtat de la recerca i transferència dels resultats	78
Referències bibliogràfiques	80
Annex. Metodologia	86

Capítol 1

Introducció i justificació de l'estudi

1 Introducció i justificació de l'estudi

1.1. Plantejament del problema: habitatge com a eix d'exclusió social

L'habitatge ha deixat de ser, en les societats europees contemporànies, un mer àmbit de benestar privat i s'ha convertit en un dels principals eixos estructurals de desigualtat social. La crisi financera del 2008, la pandèmia de la COVID-19 i l'espiral inflacionària subsegüent han desencadenat el que la FEANTSA i la Fondation pour le Logement (2025) descriuen a la seva *Tenth Overview of Housing Exclusion in Europe* com una crisi residencial sostinguda que afecta de manera particularment intensa les llars amb menys ingressos, les persones migrants i les famílies amb menors al seu càrrec. Aquesta mateixa font estima que l'any 2023 prop de 400.000 menors es trobaven en situació de sensellarisme a la Unió Europea, ja fos dormint al carrer, en albergs d'emergència o en allotjaments temporals (Fondation pour le Logement des Défavorisés i FEANTSA, 2024).

En el cas espanyol, la magnitud del problema és de primer nivell. Segons les dades publicades al IX Informe sobre exclusió i desenvolupament social a Espanya (Fundació FOESSA, 2025), **més de 4,6 milions de llars afronten dificultats relacionades amb l'accés o el manteniment de l'habitatge**. Entre el 2018 i el 2024, la proporció de llars amb una tinença precària es va multiplicar gairebé per vuit, en passar del 0,8 % al 6,3 %. Les llars en situació d'insalubritat han augmentat del 3,4 % al 6 %, i les que presenten deficiències greus de construcció, del 2 % al 2,5 %. En conjunt, l'exclusió residencial s'ha convertit en la causa principal de les situacions d'emergència social i opera, cada vegada amb més intensitat, com a mecanisme determinant de les oportunitats de sortir de la pobresa (Fundació FOESSA, 2025, cap. 3 i 4).

En aquest context, **les famílies monomarentals, aquelles llars en què una sola progenitora sosté la criança i l'economia domèstica, constitueixen una de les realitats més afectades**. L'Enquesta sobre integració i necessitats socials (EINSFOESSA, 2024) situa l'índex sintètic d'exclusió social (ISES) de les llars monoparentals en 2,21, enfront de l'índex general d'1,11. La bretxa de gènere en aquest tipus de llar és especialment intensa: l'ISES puja fins a 2,42 quan el manteniment principal l'aporta una dona i baixa fins a 1,18 quan ho fa un home, i l'exclusió severa afecta el 24,7 % de les llars monomarentals encapçalades per dones, enfront del 10,7 % de les monoparentals masculines (Fundació FOESSA, 2025). A Catalunya, les dades de Save the Children (2025), elaborades a partir de l'Enquesta de condicions de vida del Institut d'Estadística de Catalunya, indiquen que el 43,8 % de les llars monoparentals catalanes viuen sota el llindar de pobresa, la qual cosa equival a 119.900 famílies, i que el 34,7 % dels menors de 18 anys a Catalunya es troben en situació de pobresa.

Aquestes xifres donen compte d'un patró estructural: l'articulació entre la feminització de la pobresa, l'organització social de les cures i un model d'habitatge concebut històricament més com un actiu financer que com un dret. Per comprendre aquest patró, no n'hi ha prou a sumar indicadors: cal escoltar les pròpies dones que sostenen aquestes llars i atendre les trajectòries biogràfiques que articulen treball, maternitat, migració, violència i habitatge. Aquesta és l'aposta d'aquest estudi.

1.2. Per què Barcelona i la seva àrea metropolitana

La tria de Barcelona i la seva àrea metropolitana com a territori d'estudi respon a tres raons principals. En primer lloc, la regió metropolitana concentra una intensitat poc usual dels factors que conformen la crisi de l'habitatge. L'any 2024, el Departament de Territori de la Generalitat de Catalunya va declarar zona de mercat residencial tensionat 271 municipis catalans, que alberguen més de set milions de persones, el 90 % de la població total de Catalunya (Generalitat de Catalunya, 2024). La ciutat de Barcelona i pràcticament tots els municipis de l'àrea metropolitana –l'Hospitalet de Llobregat, Badalona, Santa Coloma de Gramenet, Cornellà de Llobregat, Gavà, Sant Boi de Llobregat, el Prat de Llobregat, Esplugues i Sant Adrià de Besòs, entre d'altres– formen part d'aquesta relació. El preu mitjà del lloguer a la ciutat de Barcelona superava els 1.087 euros mensuals el 2025 (Generalitat de Catalunya, 2025) i l'esforç mitjà per accedir a un habitatge en règim de compra o de lloguer se situava al voltant del 46 % de la renda familiar, molt per sobre del 30 % considerat un límit raonable (Idealista, 2024; Fundació FOESSA, 2025).

En segon lloc, Catalunya registra una proporció especialment alta dels desnonaments a escala estatal. Segons les dades del Consell General del Poder Judicial (2026), durant el primer trimestre de 2026, s'hi van registrar el 23 % del total de desnonaments executats a Espanya, 921, de manera que fou la comunitat autònoma on n'hi va haver més. La diòcesi de Barcelona, que comprèn la ciutat, els municipis del seu entorn immediat i part del Maresme, té, segons dades de Càritas Diocesana de Barcelona (2024), un 26,6 % de la població en situació d'exclusió residencial, unes 726.000 persones. Entre les famílies amb menors al seu càrrec, la xifra ascendeix fins al 40 %.

En tercer lloc, Barcelona disposa d'un ecosistema institucional singular, format per administracions públiques i entitats del tercer sector amb una llarga trajectòria en matèria d'habitatge i d'acompanyament socioeducatiu a les persones. La ciutat i la seva àrea metropolitana compten amb l'Observatori Metropolità de l'Habitatge de Barcelona (O-HB), creat el 2016 i integrat en l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona, que produeix sèries estadístiques periòdiques (O-HB, 2025). El teixit del tercer sector inclou un total de 19 entitats proveïdores i gestores d'habitatge social, agrupades en la Coordinadora de Fundacions d'Habitatge Social de Catalunya (Cohabitac), que el 2026 gestiona prop de 5.167 habitatges socials de lloguer a Catalunya (Cohabitac, 2026).

Aquesta combinació d'alta pressió del mercat, gran volum de famílies afectades i infraestructura institucional consolidada fa de Barcelona i la seva àrea metropolitana un laboratori especialment revelador per comprendre els límits i les oportunitats de la política d'habitatge actual respecte de l'exclusió residencial femenina i familiar.

1.3. Per què les famílies monomarentals

La tria de l'enfocament analític respon a la convergència de quatre factors documentats de manera sistemàtica a la literatura nacional i internacional. El primer és la **forta feminització del fenomen**: entre el 81 % i el 86 % de les llars monoparentals a Espanya estan encapçalades per una dona (Fundació FOESSA, 2025; Sastre et al., 2015). El segon és la **disparitat d'oportunitats laborals i salarials**: l'informe *Más solas que nunca* de Save the Children (Sastre et al., 2015) documenta que més de la meitat de les mares que encapçalen les llars monomarentals a Espanya no estan treballant i, si ho fan, presenten una taxa de precarietat i d'inestabilitat molt superior a la del conjunt de llars amb menors. El tercer és la sobrecàrrega en les cures: la conciliació recau gairebé del tot en la mare, la qual cosa limita les opcions d'ús de la jornada completa i reforça la pobresa laboral (Fernández-Martínez i Avilés-Hernández, 2020; FAMS, 2024). El quart és la **transmissió intergeneracional de la pobresa**, que en les llars monomarentals arriba al 54 %, dotze punts per sobre de la mitjana infantil (Sastre et al., 2015).

Aquests factors no actuen de forma aïllada. Com destaca la literatura recent sobre interseccionalitat (Matulič-Domandžič, Boixadós-Porquet, Yepes-Baldó i Contreras Jiménez, 2025; Damonti, 2014; Platero, 2013), en moltes famílies monomarentals s'acumulen, a més del gènere i la classe, altres posicions de desavantatge: origen extracomunitari, irregularitat administrativa, racialització, edat primerenca o avançada, experiència prèvia de violència masclista, salut mental afectada. L'articulació d'aquests eixos explica per què les famílies monomarentals apareixen sistemàticament sobrerrepresentades en els recursos d'allotjament de les entitats socials: a la Fundació Habitatge Social, per exemple, el 39 % de les unitats familiars ateses al 2025 eren monomarentals, liderades majoritàriament per dones, essent 176 famílies d'un total de 182 (Fundació Habitatge Social, 2026), i a la Fundació Hábitat3, el 36 %.

Finalment, **les famílies monomarentals han estat tradicionalment invisibilitzades en els grans recomptes del sensellarisme, que s'han fet a l'entorn de la figura de l'home adult en situació de carrer**. El "**sensellarisme familiar**", expressió encunyada als Estats Units per Bassuk i col·laboradors a partir dels primers estudis sobre famílies en albergs (Bassuk, Rubin i Lauriat, 1986), i consolidada a Europa per estudis com els *Comparative Studies on Family Homelessness in Europe* del European Observatory on Homelessness (2017), qüestiona aquest biaix. La seva definició engloba aquelles famílies que transiten per una successió d'allotjaments precaris i temporals, sovint per sota del llindar mínim d'habitabilitat, i sempre amb menors al seu càrrec. Aquestes situacions es corresponen amb les categories de la tipologia ETHOS (European Typology on Homelessness and Housing Exclusion) relatives a l'habitatge insegur i l'habitatge inadequat, que recullen explícitament els supòsits d'ocupació, subarrendament precari i sobreocupació que caracteritzen les trajectòries documentades en aquest estudi (FEANTSA, 2017). Aquesta recerca s'inscriu explícitament en aquesta línia conceptual.

Malgrat l'interès acadèmic creixent, la literatura empírica sobre l'experiència subjectiva de les dones que sostenen famílies monomarentals dins els programes d'allotjament del tercer sector continua essent escassa. Una part significativa dels estudis disponibles s'han elaborat des dels serveis socials públics (Fernández-Martínez i Avilés-Hernández, 2020), des d'una perspectiva quantitativa agregada (Matulič-Domandžič et al., 2025) o des de l'anàlisi de les pròpies entitats (Sales i Guijarro, 2017; Càritas Diocesana de Barcelona, 2018). L'estudi qualitatiu del *Programa*

Mujer de Lagun Artean al País Basc, de Layna, Gandarias i Navarro Lashayas (2020), publicat a la revista *Zerbitzuan*, és una excepció notable, però centrada en un altre territori.

Aquest treball es proposa cobrir aquest buit aportant tres elements diferencials. Primer, una mirada qualitativa, biogràfica i enfocada en les trajectòries de les dones que segueixen programes d'allotjament gestionats per dues entitats de referència del tercer sector català: la Fundació Hàbitat3 i la Fundació Habitatge Social. Segon, una articulació explícita entre la veu de les dones i la veu dels equips professionals d'acompanyament, mitjançant un disseny mixt que combina entrevistes semiestructurades, històries de vida i un grup de discussió professional. Tercer, la incorporació d'un perfil contrastiu de dones que sostenen famílies monomarentals en situació d'ocupació irregular d'habitatge: un col·lectiu que es troba en una zona grisa, des del punt de vista jurídic, i que, pel fet de no tenir un contracte formal, queda sovint exclòs tant dels programes del tercer sector com de les estadístiques oficials, però amb unes trajectòries que mostren els límits del sistema actual i palesen les necessitats no ateses. Quart, una intenció de transferibilitat: les conclusions es discuteixen en clau de polítiques públiques i de pràctica professional, en diàleg amb els estàndards internacionals de la FEANTSA, el *Housing First Europe Hub* i l'Estratègia nacional per a la lluita contra el sensellarisme a Espanya 2023-2030 (Ministeri de Drets Socials i Agenda 2030, 2023).

La recerca s'emmarca, a més, en un moment polític singular. La Declaració de Lisboa del 2021 sobre la lluita contra el sensellarisme, la creació de la Plataforma Europea per a Combatre el Sensellarisme (EPOCH), la Declaració de La Hulpe de 2024, l'anunci al setembre del 2025, per part de la presidenta Von der Leyen, d'un Pla europeu d'habitatge assequible i la publicació del Pla territorial sectorial d'habitatge de Catalunya (Decret 408/2024), la pròrroga del Marc d'acció per a l'abordatge del sensellarisme a Catalunya 2022-2025 (prorrogat fins al 2026 pel Departament de Drets Socials i Inclusió) i l'elaboració del nou Marc 2027-2030 configuren un entorn propici per nodrir el debat amb una recerca rigorosa, centrada en l'experiència de les persones afectades (FEANTSA, 2025; Comissió Europea, 2024; Generalitat de Catalunya, 2024; Robles Elong, 2024).

Capítol 2

Marc teòric i conceptual

2 Marc teòric i conceptual

2.1. De la monoparentalitat a la monomarentalitat

La categoria “**família monoparental**” es va consolidar en la sociologia de la família a partir dels anys vuitanta del segle XX, associada a la pluralització de les formes de llar derivada dels canvis en els patrons de nupcialitat, divorci, fecunditat i migració. La definició encunyada per les Nacions Unides (1994) la descriu com “una variació de la família nuclear d’un sol adult, composta per una mare o un pare i un o diversos fills” i la del Consell d’Europa (1995), com “tota família constituïda per un sol progenitor i un o més fills” (citades a Sastre *et al.*, 2015).

Aquesta formulació genèrica té, però, un límit analític evident: **invisibilitza el fet que la immensa majoria de les llars monoparentals són sostinguts per dones**. Per això, des de mitjans de la dècada de 2000, una part de la sociologia i del treball social espanyol, amb autors com Ruiz i Martín (2012), Sastre *et al.* (2015), Fernández-Martínez i Avilés-Hernández (2020), o la Federació d’Associacions de Mares Solteres (FAMS, 2024), han proposat emprar el terme *monomarentalitat* per designar aquest biaix de gènere estructural. La distinció no és merament estètica: posa de manifest que la vulnerabilitat específica d’aquestes llars no es deriva de la mera absència d’un segon adult, sinó de com les desigualtats de gènere, l’organització social de les cures i la feble arquitectura de les polítiques familiars i d’habitatge a Espanya s’articulen sobre la figura de la mare.

La definició operativa que utilitza aquest estudi combina els criteris de la legislació catalana sobre el títol de família monoparental i les recomanacions acadèmiques recents. Segons el Departament de Drets Socials i Inclusió (2024), una família monoparental és formada per una sola persona adulta i els seus fills o filles menors de 21 anys, o de fins a 26 anys si estudien, sempre que convisin amb la persona adulta i en depenguin econòmicament. **Per als propòsits d’aquest estudi, s’utilitza el terme *monomarental* quan la persona adulta sustentadora és una dona, com succeeix en la gran majoria dels casos atesos per les entitats participants.**

Monomarentalitat

Feminització de la pobresa +
l'exclusió residencial femenina invisible

La conceptualització de la monomarentalitat com a categoria analítica permet, a més, articular el vincle amb dos fenòmens més amplis. El primer, la feminització de la pobresa, sostingut per les recerques de Damonti (2014, 2021) sobre la dimensió de gènere en l’exclusió social espanyola i pels treballs europeus de Baptista i Marlier (2019). El segon, la “invisibilitat” històrica de l’exclusió residencial femenina, documentada per Fernández-Rasines i Gámez-Ramos (2013), Sales i Guijarro (2017), Pitarch (2025) i la FACIAM (2023), segons els quals les dones construeixen estratègies de protecció diferents de les dels homes, com la permanència en xarxes informals, l’intercanvi de cures per sostre o la prolongació de la convivència amb figures agressores, que les aparten estadísticament dels recomptes clàssics del sensellarisme i que, tanmateix, les deixen igualment exposades a l’exclusió.

2.2. Interseccionalitat: gènere, classe, origen i maternitat

La perspectiva interseccional, formulada per Kimberlé Crenshaw (1989, 1991) i desenvolupada en l'àmbit espanyol per autores com Platero (2013), Damonti (2014, 2021) i Matulič-Domandžić *et al.* (2025), parteix de la premissa que els eixos de desigualtat, com el gènere, la classe social, l'origen nacional, la racialització, l'edat, l'orientació sexual, la situació administrativa o la diversitat funcional, no operen de manera additiva, sinó articulada. Aplicat al camp de l'habitatge i el sensellarisme, aquest enfocament permet veure que les dones que estan al capdavant de llars monomarentals en situació d'exclusió residencial no constitueixen un grup homogeni: les seves trajectòries estan modelades per la confluència particular de diversos eixos.

Tres d'aquests eixos resulten especialment rellevants per al cas de Barcelona. El primer és la **migració**. Segons el diagnòstic de la Xarxa d'atenció a persones sense llar de Barcelona (de Inés *et al.*, 2019), el 52 % de les persones sense llar ateses a la ciutat són de nacionalitat extracomunitària, enfront del 36 % de nacionalitat espanyola. La sobrerrepresentació és encara més acusada entre les dones: en l'estudi qualitatiu de la FACIAM (2023) sobre dones sense llar i migració, el 50,4 % de les dones sense llar eren d'origen llatinoamericà. Les dades quantitatives de Matulič-Domandžić *et al.* (2025) sobre famílies sense llar a Barcelona confirmen que la majoria de les famílies monomarentals ateses per les entitats del tercer sector de la ciutat són d'origen estranger.

El segon és la **situació administrativa**. La irregularitat o inestabilitat jurídica dels permisos de residència opera com un factor multiplicador de la vulnerabilitat: dificulta l'accés a l'ocupació formal, a bona part de les prestacions econòmiques, a la signatura de contractes de lloguer en el mercat lliure i, en alguns casos, a l'empadronament estable. L'informe *Housing and Homelessness of Undocumented Migrants across Europe* (PICUM i FEANTSA, 2025) documenta com, a països com Espanya, els preus del lloguer gairebé s'han duplicat a l'última dècada i la discriminació racial en la cerca d'habitatge persisteix sistemàticament. Programes com el de mediació llogatera de Provivienda, que anonimitza el candidat fins que signa el contracte, han documentat l'abast d'aquestes pràctiques discriminatòries (Provivienda, 2020).

El tercer eix és la **violència masclista**. La FEANTSA (Bretherton i Mayock, 2021) assenyalava la violència entre els principals factors d'exclusió residencial femenina a Europa. A Espanya, l'informe *Más allá de la vivienda. Mujeres y sinhogarismo* de la FACIAM (2023) documenta que més de la meitat de les dones en situació de sensellarisme declaren haver estat víctimes d'algun tipus de violència, amb taxes especialment altes d'agressió verbal (25,9 %), agressió física (21,2 %), robatori (22,2 %) i agressió sexual (4,5 %, fins al 9,2 % en dones d'origen llatinoamericà). Els estudis qualitatius de Layna *et al.* (2020) al País Basc i de Pitarch (2025) a Barcelona recullen testimonis que articulen la migració, la maternitat i la violència com el "contínuum" que precipita l'entrada en els recursos d'allotjament, com també la possible sortida.

L'articulació d'aquests tres eixos amb la maternitat introdueix una capa addicional de complexitat. La urgència de protegir els fills i les filles tensa les decisions quotidianes, modula la cerca d'ocupació, limita la mobilitat, alimenta la por a la intervenció dels serveis socials i, en darrera instància, condiciona el moment i la manera com s'acudeix a demanar ajuda institucional (Tucker *et al.*, 2009; Matulič *et al.*, 2019; FACIAM, 2023). Per tot això, aquest estudi es compromet a una anàlisi interseccional efectiva, no merament declarativa, atenta a com aquests eixos s'entrellacen en cada trajectòria concreta.

2.3. Mercantilització de l'habitatge

Un darrer bloc teòric situa el problema en el seu marc macroinstitucional. La sociologia comparada dels règims de benestar ha caracteritzat el model dels països del sud d'Europa com un model familiarista, en què la família extensa absorbeix moltes de les funcions que als països nòrdics i continentals assumeix l'Estat. Com recorden Caïs i Moreno-Fuentes (2016), aquest model presenta una doble dependència: les persones vulnerables depenen de la família i aquesta, al seu torn, depèn de la dona.

Aplicat a l'àmbit de l'habitatge, aquest patró té tres conseqüències documentades. La primera és l'escassa tradició d'habitatge social: el parc públic de lloguer social a Espanya no arriba al 4 % del total, enfront del 30 % dels Països Baixos, el 20 % del Regne Unit o el 17 % de França (Trilla i Bosch, 2018; Pareja-Eastaway, Sánchez-Martínez, 2012). La segona és la centralitat històrica de la propietat com a forma de tinença, fomentada per la política fiscal i financera durant dècades, i la mercantilització consegüent del bé habitatge. La tercera és la fragilitat creixent del model familiarista, enfront dels nous riscos socials: amb la prolongació de l'esperança de vida, el descens de la fecunditat, la precarització laboral i la transformació de les formes de llar, la xarxa familiar cada vegada és menys capaç d'absorbir les conseqüències de la inestabilitat residencial (Kourachanis, 2018; Fundació FOESSA, 2025).

En aquest escenari, les famílies monomarentals se situen en la intersecció amb més tensió: depenen estructuralment d'un Estat social que s'ha desentès històricament de l'habitatge com a dret i d'unes xarxes familiars que en molts casos estan afeblides o, en el cas de les dones migrants, geogràficament absents. El tercer sector, amb entitats com les que participen en aquest estudi, ha tendit a ocupar l'espai que ha deixat la insuficiència de la resposta pública. Tanmateix, a Catalunya existeix un instrument singular que no té equivalent a la resta de l'Estat: la Xarxa d'Habitatges d'Inclusió, coordinada per l'Agència de l'Habitatge de Catalunya, adscrita al Departament de Territori, Habitatge i Transició Ecològica, amb ajudes a entitats gestores, que proporciona un finançament estructural mínim a les entitats socials per gestionar habitatges d'inclusió. Aquesta eina ha permès sostenir el model i mereix ser reconeguda com un actiu diferencial del sistema català. A més, l'estudi realitzat de manera independent pel tercer sector (Cohabitac), amb una proposta de costos, pot consolidar i/o ampliar la seva base financera. Aquesta arquitectura té avantatges evidents pel que fa a la flexibilitat, la capil·laritat i el coneixement de prop, però presenta algunes febleses estructurals: insuficiència de recursos, dependència de les subvencions, fragmentació territorial i dificultat per escalar les bones pràctiques. La discussió teòrica recent sobre la regulació jurídica de les *housing associations* a Espanya (Fundació FOESSA, 2025) recull precisament aquest debat i proposa una reforma institucional que permeti consolidar el paper del tercer sector com a proveïdor reconegut d'habitatge social assequible, en línia amb els models austríac, holandès i britànic. En aquest sentit, Cohabitac va presentar al 2025 una proposta de llei de proveïdors socials d'habitatge que pretén donar cobertura normativa i financera estable a aquest paper del tercer sector.

Capítol 3

Marc contextual i normatiu

3 Marc contextual i normatiu

3.1. La situació europea: l'habitatge com a qüestió social

En el pla europeu, la dècada del 2020 ha consolidat el reconeixement polític de l'habitatge com una qüestió social central. La Declaració de Lisboa del 2021, subscrita pels estats membres de la Unió Europea, comprometia els governs a posar fi al sensellarisme al 2030 i va donar origen a la Plataforma Europea per a Combatre el Sensellarisme (EPOCH, en les seves sigles en anglès). La Declaració de La Hulpe, ratificada a l'abril del 2024 pel Parlament Europeu, la Comissió i la majoria dels estats membres, va situar aquesta agenda com a prioritat política. En el seu discurs sobre l'estat de la Unió del 10 de setembre de 2025, la presidenta de la Comissió Europea Ursula von der Leyen va anunciar el desenvolupament d'un Pla europeu d'habitatge assequible i d'una Estratègia europea contra la pobresa, junt amb el nomenament d'un comissari específic per a l'habitatge i la duplicació dels fons de cohesió destinats a habitatge assequible (Fondation pour le Logement i FEANTSA, 2025; FEANTSA, 2024).

Les xifres europees sobre exclusió residencial i sensellarisme, recopilades a la *Tenth Overview of Housing Exclusion in Europe* (Fondation pour le Logement i FEANTSA, 2025), confirmen la magnitud del fenomen. Prop de 71,9 milions de persones, el 16 % de la població de la Unió Europea, vivien sota el llindar de la pobresa l'any 2023. Aproximadament 400.000 menors es trobaven en situació de sensellarisme en alguns dels països considerats, dormint al carrer, en centres d'acolliment o en allotjaments temporals. Una quarta part dels menors europeus viuen en llars amb sobreocupació, una proporció que encara és més alta entre els menors de 6 anys (més del 20 %). Cinc milions de llars amb menors es troben en situació de pobresa energètica (Fondation pour le Logement des Défavorisés i FEANTSA, 2024).

Espanya presenta uns indicadors especialment preocupants. Als darrers deu anys, la proporció de llars pobres amb menors que viuen en habitatges insalubres ha augmentat un 55 %, una de les xifres més altes del continent, només superada per França (+65 %) i Malta (+57 %) (Fondation pour le Logement des Défavorisés i FEANTSA, 2024). El preu mitjà del lloguer a Espanya gairebé s'ha duplicat a l'última dècada, segons les dades recollides per la *European Anti-Poverty Network* (EAPN, 2024) a partir de les sèries del Ministeri d'Habitatge. L'informe d'UNICEF Espanya (2024) *Yo también vivo aquí: vivienda, pobreza y derechos de la infancia* documenta l'impacte directe de l'exclusió residencial sobre els drets dels infants a Espanya i subratlla que les situacions de sobreocupació, precarietat i mobilitat forçada deteriorenen significativament el desenvolupament infantil, el rendiment escolar i la salut emocional dels menors afectats (UNICEF Espanya, 2024). En termes comparatius, l'esforç mitjà per a les llars en el quintil inferior de renda suposava el 43,1 % de la renda familiar l'any 2022, enfront del 31,9 % de mitjana de la Unió Europea (Khametshin, López Rodríguez i Pérez García, 2024).

Taula 1. Indicadors europeus i espanyols d'exclusió residencial amb impacte a les llars monoparentals

Indicador 	Dada 	Font
Menors en situació de sensellarisme a la UE	~400.000 (2023)	Fondation pour le Logement des Défavorisés i FEANTSA (2024)
Llars europees amb menors en pobresa energètica	5 milions	Fondation pour le Logement des Défavorisés i FEANTSA (2024)
Menors que viuen en llars amb sobreocupació (UE)	1 de cada 4	Eurostat EU-SILC (2023)
Persones sota el llindar de la pobresa a la UE	71,9 milions (16 %)	Eurostat (2023)
Increment de menors en habitatges insalubres a Espanya (10 anys)	+55 %	Fondation pour le Logement des Défavorisés i FEANTSA (2024)
Esforç de les llars en el quintil inferior a Espanya (% de renda)	43,1 %	Banc d'Espanya (Khametshin <i>et al.</i> , 2024)
Llars monoparentals sobre el total de llars amb fills a la UE	~15-17 % (2022)	Eurostat EU-SILC (2023)
Llars monoparentals sobre el total de llars amb fills a Espanya	~20 % (2023); 37 % en entitats del tercer sector	INE (2023); Fundació Habitatge Social (2024)

3.2. El context espanyol: crisi residencial i exclusió

Espanya viu des del final de la primera dècada del segle una crisi d'assequibilitat de l'habitatge que ha desbordat els marcs clàssics de les polítiques socials. Els principals indicadors macro disponibles per a l'any 2024, sintetitzats al IX Informe FOESSA (2025) i a les estadístiques de l'Institut Nacional d'Estadística, perfilen un quadre en què l'exclusió residencial deixa de ser un fenomen marginal i es converteix en una experiència massiva.

Segons les dades d'EINSFOESSA 2024 (Fundació FOESSA, 2025), el 14,1 % de les llars espanyoles destinen més del 40 % dels ingressos a despeses d'habitatge, el 9,4 % van declarar algun retard en el pagament dels subministraments i el 4,7 % es van retardar en el pagament de la hipoteca o el lloguer. La proporció de llars amb tinença de l'habitatge en precari —habitatge facilitat gratuïtament, rellogat, ocupat il·legalment o amb avís de desnonament— s'ha multiplicat gairebé per vuit en sis anys, en passar del 0,8 % el 2018 al 6,3 % el 2024. L'Institut Nacional d'Estadística comptabilitzava a la darrera Enquesta sobre les persones sense llar (INE, 2022) un total de 28.552 persones en situació de sensellarisme, un 24,5 % més que al 2012, distribuïdes entre el carrer (7.276), albergs i centres (11.498) i pisos i pensions per a persones sense llar (9.778).

Les famílies monomarentals apareixen, en aquest escenari, com un dels col·lectius més vulnerables. L'EINSFOESSA 2024 situa el seu índex sintètic d'exclusió social (ISES) en 2,21, enfront de l'1,11 general. Quan el manteniment principal l'aporta una dona, l'ISES arriba al 2,42 enfront de l'1,18 quan ho fa un home, i l'exclusió severa afecta el 24,7 % de les llars monomarentals encapçalades per dones, enfront del 10,7% de les monoparentals masculines. **Només el 27,6 % de les llars en què la sustentadora principal és una dona es troben en integració plena, enfront del 48,3 % quan el sustentador és un home (Fundació FOESSA, 2025).**

La precarietat laboral de les mares que hi ha al capdavant d'aquestes llars es confirma reiteradament. Save the Children (Sastre *et al.*, 2015), a partir de l'Enquesta FOESSA 2013, situava la taxa d'ocupació de les mares en llars monomarentals en el 48,6 %, enfront del 69,6 % de les llars amb menors i el 49,7 % de la població general. Una de cada quatre mares amb ocupació la tenia en règim estacional, temporal o eventual; el 4 % es trobaven en situació d'ocupació irregular o informal, i el 2,1 % eren treballadores de la llar sense alta a la Seguretat Social. La situació s'ha tendit a estabilitzar en termes quantitatius però no s'ha corregit qualitativament: les famílies monomarentals continuen acumulant ocupacions parcials en sectors feminitzats amb salaris baixos.

En el pla normatiu, als darrers quatre anys s'ha registrat un avanç significatiu. La Llei 12/2023, de 24 de maig, pel dret a l'habitatge, publicada al BOE el 25 de maig del 2023, constitueix la primera norma estatal específica sobre la matèria des del 1957 i articula tres grans paquets de mesures (BOE, 2023). El primer defineix l'estatut bàsic del ciutadà en relació amb l'habitatge, regula el règim jurídic del dret de propietat i assenyalava explícitament a l'article 14 que

Només el 27,6 % de les llars en què la sustentadora principal és una dona es troben en integració plena, enfront del 48,3 % quan el sustentador és un home

Fundación FOESSA, 2025.

les polítiques d'habitatge atendran especialment “persones, famílies i unitats de convivència que viuen en assentaments i barris altament vulnerables i segregats, les persones sense llar, les persones amb discapacitat, els menors en risc de pobresa o exclusió social, els menors tutelats que deixin de ser-ho i altres persones vulnerables”. El segon crea la figura de la “zona de mercat residencial tensat” (art. 18), amb un sistema de contenció de rendes i obligacions per a grans tenidors. El tercer reforça la protecció processal enfront del desnonament: la Llei 12/2023 modifica la Llei d'enjudiciament civil per tal d'introduir, entre altres mesures, un increment del límit d'exclusió per apreciar la situació de vulnerabilitat de 0,35 vegades l'IPREM per cada fill a càrrec en unitats familiars monoparentals (enfront de 0,3 vegades en altres unitats) i un procediment de conciliació previ en les demandes presentades per grans tenidors contra persones vulnerables (Falgás i Barrabeig, 2025; JLA Notarios, 2025).

L'aplicació de la Llei 12/2023 es complementa amb l'Estratègia nacional per a la lluita contra el sensellarisme a Espanya 2023-2030 (Ministeri de Drets Socials i Agenda 2030, 2023), aprovada per Resolució, de 20 de gener del 2023, del Consell Territorial de Serveis Socials i d'Atenció a la Dependència. L'estratègia defineix dos objectius generals —erradicar el sensellarisme de carrer i prevenir-lo— i articula dotze objectius específics en quatre eixos: prevenció, promoció de l'autonomia, respostes adaptades i personalitzades, i governança i coneixement. Dona prioritat explícitament a alguns col·lectius vulnerables, com les dones víctimes de la violència de gènere, les persones LGTBI, les persones migrants, les persones amb addiccions i les persones amb discapacitat, i s'alineja amb l'Estratègia estatal de desinstitucionalització 2024-2030. El Pla estatal d'accés a l'habitatge 2022-2025 preveu, al Programa 13, ajuts específics per a col·lectius vulnerables i per a la promoció d'habitatge de lloguer per a famílies.

3.3. Catalunya: de l'intent de regulació del lloguer a les zones tensades

Catalunya ha estat pionera, en el marc competencial espanyol, en el desenvolupament d'un corpus normatiu propi en matèria d'habitatge. La Llei 18/2007, de 28 de desembre, del dret a l'habitatge de Catalunya, regula els principis bàsics, les situacions de vulnerabilitat i la planificació territorial. La Llei 24/2015, de mesures urgents per afrontar l'emergència en l'àmbit de l'habitatge i la pobresa energètica, va introduir mecanismes de protecció enfront del desnonament, la mediació i el deure d'oferir lloguer social per part dels grans tenidors abans d'iniciar un procediment contra una unitat familiar en risc d'exclusió residencial. La Llei 11/2020, de contenció dels lloguers, anul·lada posteriorment per la sentència del Tribunal Constitucional 37/2022, fou un dels primers intents europeus de regulació directa del mercat de lloguer en zones tensades (Generalitat de Catalunya, 2022).

El desenvolupament de la política catalana d'habitatge s'articula, a banda de la Llei 18/2007, a través d'instruments successius de planificació i emergència: el Decret 75/2014, de 27 de maig, que aprova el Pla per al dret a l'habitatge i regula les condicions d'accés a l'HPO i els ajuts associats, i el Decret Llei 17/2019, de 23 de desembre, de mesures urgents per millorar l'accés a l'habitatge, que va fixar l'objectiu d'aconseguir el 15 % de parc social a 152 municipis de forta demanda i va redefinir el llindar del gran tenidor.

L'aprovació de la Llei estatal 12/2023 ha permès reactivar el model. La Resolució TER/2940/2023, d'11 d'agost, modificada per la Resolució TER/800/2024, de 13 de març, va declarar zona de mercat residencial tensionat 140 municipis catalans. La Resolució TER/2408/2024, d'1 de juliol, va ampliar aquesta condició a 131 municipis més. L'ampliació fou ratificada per la Resolució estatal, de 8 d'octubre del 2024, de la Secretaria d'Estat d'Habitatge i Agenda Urbana. En el moment de redactar aquest informe, Catalunya té 271 municipis declarats zona de mercat residencial tensionat, en els quals viuen més de set milions de persones, prop del 90 % de la població catalana (Generalitat de Catalunya, 2024).

La conseqüència pràctica de la declaració és triple. El preu dels nous contractes no pot superar el preu del darrer contracte vigent en els cinc anys anteriors, una vegada aplicada la clàusula anual d'actualització. Quan l'arrendador és un gran tenidor, el lloguer no pot superar l'Índex de referència del preu del lloguer. A l'efecte de la Llei 12/2023, a Catalunya es considera gran tenidor la persona física o jurídica que sigui titular de cinc o més immobles urbans d'ús residencial dins la zona declarada. La declaració té una vigència inicial de tres anys, prorrogable (Generalitat de Catalunya, 2024). El règim de contenció de rendes es completa amb el Decret llei 1/2025, de 28 de gener, que desenvolupa el règim d'infraccions i sancions i reforça les obligacions de transparència en els municipis declarats zona de mercat residencial tensionat.

A més, a l'octubre del 2024 la Generalitat va aprovar el Pla territorial sectorial d'habitatge mitjançant el Decret 408/2024, de 22 d'octubre, que desplega l'objectiu de solidaritat urbana previst a la Llei 18/2007 i fixa les reserves de sòl necessàries per a habitatge protegit. Aquest pla, recorregut en part davant els tribunals, manté l'obligació del 30 % d'habitatge protegit per a noves construccions i grans rehabilitacions en sòl urbà consolidat a Barcelona i altres municipis (Diputació de Barcelona, 2024).

En l'àmbit legislatiu, el Parlament de Catalunya ha incorporat a la seva agenda la tramitació d'una proposta de llei específica sobre el dret a l'habitatge que actualitza i reforça el marc establert per la Llei 18/2007, fent una atenció especial als mecanismes de protecció enfront de l'exclusió residencial i al reconeixement dels col·lectius en situació de més vulnerabilitat (Parlament de Catalunya, 2025). Aquesta iniciativa legislativa, actualment en tramitació, reforçaria la bastida normativa que protegeix les famílies monomarentals i complementaria la proposta de llei de proveïdors socials d'habitatge impulsada per Cohabitac.

Les dades sobre famílies monoparentals a Catalunya, recollides per l'Idescat i pel Departament de Drets Socials i Inclusió, perfilen la magnitud territorial del fenomen. L'any 2024, es van tramitar 26.846 expedients de títol de família monoparental (Govern de Catalunya, 2025). Com a síntesi de l'impacte social, l'informe de Save the Children (2025), basat en l'Enquesta de condicions de vida de l'Idescat, indica que el 43,8 % de les famílies monoparentals catalanes viuen sota el llindar de pobresa —119.900 llars— i que el 34,7 % dels menors de 18 anys, 467.700 infants, estan en situació de pobresa, la qual cosa suposa un augment de 2,2 punts respecte al període anterior.

La taula següent recull les normes catalanes i estatals més rellevants per a l'estudi¹:

Taula 2. Normes catalanes i estatals relacionades amb l'habitatge

Norma	Contingut principal	Implicació per a l'estudi
Llei 18/2007 de Catalunya	Dret a l'habitatge; situacions de vulnerabilitat; solidaritat urbana	Marc general català; identifica les llars monoparentals entre els col·lectius vulnerables
Llei 24/2015 de Catalunya	Mesures enfront del desnonament; oferta de lloguer social obligatòria	Protecció processal aplicable a les famílies de l'estudi
Llei 11/2020 de Catalunya (parcialment anul·lada)	Contenció del lloguer a zones tensades (precedent)	Antecedent jurídic rellevant
Llei estatal 12/2023, art. 14 i 18	Dret a l'habitatge; zones tensades; vulnerabilitat	Marc estatal vigent; protegeix famílies monomarentals
Resolucions TER/800/2024 i TER/2408/2024	Declaració de 271 municipis com a zona tensada	Cobreix tots els municipis de l'estudi
Decret 408/2024 (Pla territorial sectorial)	Reserves de sòl per a habitatge protegit	Marc urbanístic de mitjà termini
Estratègia nacional contra el sensellarisme 2023-2030	Objectius, eixos i línies d'actuació	Marc programa estatal de referència
Marc d'acció per a l'abordatge del sensellarisme a Catalunya 2022-2025 (prorrogat fins al 2026)	Estratègia catalana contra el sensellarisme; inclou famílies amb menors	Marc català de referència per a les entitats participants
Proposta de llei de proveïdors socials d'habitatge (Cohabitac, 2025)	Reconeixement del tercer sector com a proveïdor estructural de l'habitatge social amb finançament públic estable	Instrument normatiu clau per consolidar el model de les entitats participants
Decret 75/2014	Pla pel dret a l'habitatge; condicions HPO	Regula l'accés a l'HPO que cerquen les famílies de l'estudi
Decret llei 17/2019	Amplia el parc protegit; objectiu: 15 % a 152 municipis	Redefineix gran tenidor (>15 habitatges)
Llei 29/1994 (LAU)	Règim jurídic base de l'arrendament	Marc contractual de tot el mercat de lloguer
Llei 1/2000 (LEC), art. 441	Procediment judicial de desnonament	Protecció reforçada de 0,35 IPREM/fill ja esmentada a l'informe
Reial decret-lei 11/2020 (estatal, COVID-19)	Moratòria, avals, ajuts al lloguer	Antecedent de protecció d'emergència a arrendataris
Decret llei 1/2025	Règim sancionador i transparència en zona tensada	Reforça el compliment de la contenció de rendes
Llei 11/2025 (vigent al 2026)	Posa fi al buit del lloguer de temporada; crea la Comissió de Supervisió	Respon a la conclusió del capítol 8 sobre elusió reguladora
Pla estatal d'habitatge 2026-2030	En fase de redacció	Cohabitac ha presentat propostes

1 Després del treball de camp, ha entrat en vigor la Llei 11/2025, de 29 de desembre, de mesures en matèria d'habitatge i urbanisme, que modifica la Llei 18/2007, i el Decret llei 17/2019 per estendre la contenció de rendes als arrendaments de temporada i per habitacions, i crea una Comissió de Supervisió dels Contractes d'Arrendament d'Habitatge per vigilar les plataformes i els portals immobiliaris.

3.4. Barcelona i la seva àrea metropolitana: una situació límit

La ciutat de Barcelona i els municipis de l'àrea metropolitana presenten una combinació especialment intensa de pressió del mercat, baixa oferta pública i diversitat social. L'Observatori Metropolità de l'Habitatge de Barcelona, creat l'any 2016 per l'Ajuntament, la Diputació de Barcelona, la Generalitat de Catalunya i l'Àrea Metropolitana de Barcelona, i integrat des del 2018 en l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona, publica anualment l'informe *L'habitatge a la metròpoli de Barcelona*, que constitueix la font quantitativa de referència per al territori (O-HB, 2025).

Les dades més recents de l'O-HB i de la Direcció General d'Habitatge de la Generalitat situen al 2025 el preu mitjà del lloguer a la ciutat de Barcelona en 1.087,23 euros mensuals i l'esforç mitjà de la llar entre el 40 % i el 46 % dels ingressos (Generalitat de Catalunya, 2025; Idealista, 2024). El preu mitjà de compra va arribar al 2025 als 4.587 euros per metre quadrat, un 5,5 % superior al màxim registrat durant la bombolla anterior al 2008, segons dades del Col·legi de Notaris de Catalunya (2025). Als municipis de l'àrea metropolitana, els preus són inferiors, però la pressió proporcional és comparable, especialment en municipis amb bon accés a la xarxa de transport públic.

La Diagnosi 2019: *el sensellarisme a Barcelona*, elaborada per la Xarxa d'atenció a persones sense llar i l'Ajuntament de Barcelona (de Inés, Guzmán, Verdaguer i Contreras, 2019), ja alertava de l'increment progressiu del pes de la població extracomunitària en les situacions de sensellarisme de la ciutat (52 %) enfront de l'espanyola (36 %), com també de l'increment del pes de les dones i de les famílies. Càritas Diocesana de Barcelona va avançar al desembre del 2024 les dades territorials més recents de l'Informe FOESSA en la seva jurisdicció (que inclou la ciutat, els municipis de l'entorn i part del Maresme): el 26,6 % de la població de la diòcesi viu en exclusió residencial, la qual cosa equival aproximadament a 726.000 persones, i aquest percentatge arriba al 40 % entre les famílies amb menors al seu càrrec (Càritas Diocesana de Barcelona, 2024).

El Pla pel dret a l'habitatge de Barcelona 2016-2025, redactat per les cooperatives Lacol i Celobert i aprovat per l'Ajuntament, identifica explícitament entre els col·lectius especialment vulnerables les llars monoparentals, la població migrant, les persones amb discapacitat, les persones grans, la joventut i les dones víctimes de la violència masclista, d'acord amb la Llei 18/2007 (Ajuntament de Barcelona, 2016). L'any 2025, l'Ajuntament ha preparat el nou Pla d'habitatge 2026-2033, que actualitzarà les polítiques d'acord amb la Llei estatal 12/2023 i la realitat postpandèmica (Ajuntament de Barcelona, 2025).

En l'àmbit de la política metropolitana, l'Àrea Metropolitana de Barcelona ha desenvolupat als darrers anys una política activa de promoció d'habitatge assequible, amb projectes com les cooperatives de cessió d'ús, la construcció modular i la rehabilitació d'habitatges existents. Un cas recent és el projecte de la Cooperativa Obrera d'Habitatges del Prat de Llobregat, 101 pisos per a 89 famílies amb lloguers mensuals al voltant dels 600 euros, que inclou famílies monomarentals. Un altre exemple és la construcció modular, a la Bordeta de Sants-Montjuïc, de 40 pisos destinats prioritàriament a joves i famílies monomarentals. A aquestes iniciatives se suma el programa de mobilització de pisos buits a les ciutats de Barcelona, el Prat de Llobregat i Esplugues, en col·laboració amb el tercer sector, que ha incorporat més de 500 habitatges, el 37% dels quals s'han destinat a famílies monomarentals. Pel que fa a la promoció directa, destaquen també la Llar Barceloneta i les promocions de La Sibèria i Sant Pau, totes elles amb reserves específiques per a famílies monomarentals i per a persones en situació d'exclusió social greu. Aquestes iniciatives són significatives, però clarament insuficients davant la magnitud del problema.

3.5. Marc normatiu aplicable

El marc normatiu que s'aplica a l'estudi comprèn quatre nivells articulats. En l'àmbit internacional, el Comitè de Drets Econòmics, Socials i Culturals de les Nacions Unides ha emès, en l'última dècada, diverses observacions generals i dictàmens sobre Espanya en matèria de dret a l'habitatge, vinculant explícitament la garantia del dret amb la protecció contra el desnonament i l'obligació de proveir alternatives residencials adequades (Olea Ferreras i Carceller Icardo, 2023). El Conveni del Consell d'Europa sobre prevenció i lluita contra la violència contra la dona i la violència domèstica, conegut com el Conveni d'Istanbul, ratificat per Espanya l'any 2014 i per la Unió Europea el 2023, obliga els estats partícips a garantir allotjaments segurs i accessibles a les dones víctimes i als seus fills i filles.

A escala europea, el Pilar Europeu de Drets Socials (Proclamació de Göteborg, 2017) reconeix, al principi 19, el dret a l'assistència a persones sense llar i a la provisió d'habitatges socials o de qualitat a les persones en situació de necessitat. La Plataforma Europea per a Combatre el Sensellarisme (EPOCH), sorgida després de la Declaració de Lisboa del 2021, coordina les polítiques nacionals i promou l'intercanvi de bones pràctiques. L'anunci, al setembre del 2025, del Pla europeu d'habitatge assequible reforça aquest marc, encara que la seva concreció està pendent de negociació entre la Comissió, el Parlament i els estats membres (FEANTSA, 2025).

En l'àmbit estatal espanyol, l'article 47 de la Constitució reconeix el dret a un habitatge digne i adequat i ordena als poders públics promoure les condicions per a la seva efectivitat. La Llei orgànica 1/2004 de mesures de protecció integral contra la violència de gènere, el Pacte d'Estat contra la Violència de Gènere (2017, renovat el 2022) i la Llei orgànica 10/2022, de garantia integral de la

En l'àmbit estatal espanyol, l'article 47 de la Constitució reconeix el dret a un habitatge digne i adequat i ordena als poders públics promoure les condicions per a la seva efectivitat.

llibertat sexual, conformen el marc específic sobre violència. La Llei 12/2023 pel dret a l'habitatge, ja descrita, articula la resposta principal en matèria residencial. Altres normes rellevants són la Llei orgànica de protecció integral de la infància i l'adolescència davant la violència (Llei orgànica 8/2021), la Llei general de drets de les persones amb discapacitat i la Llei 19/2021, d'ingrés mínim vital, que a l'article 11.6 i a la disposició desena regula el complement d'ajuda per a la infància (CAPI), en vigor des de febrer del 2022.

D'altra banda, el règim jurídic estatal del lloguer se sustenta en la Llei 29/1994, de 24 de novembre, d'arrendaments urbans, i els procediments judicials de desnonament, en la Llei 1/2000, de 7 de gener, d'enjudiciament civil, que a l'article 441 recull, arran de la modificació de la Llei 12/2023, la protecció processal reforçada per a unitats monoparentals, ja descrita. Durant la pandèmia, el Reial decret llei 11/2020, de 31 de març, va establir les principals mesures extraordinàries de protecció als arrendataris (moratòria del deute, avals de l'Estat, ajuts de fins a 900 euros mensuals), un antecedent directe del marc actual de vulnerabilitat.

En l'àmbit català, la Llei 18/2007 del dret a l'habitatge i la Llei 24/2015 constitueixen els pilars bàsics, complementats per la Llei 17/2020, de modificació de la 5/2008 sobre els drets de les dones, i la Llei 14/2010, dels drets i les oportunitats de la infància i l'adolescència. El Pla interdepartamental de suport als famílies 2024-2028 del Govern de la Generalitat (2024) reconeix explícitament les famílies monoparentals entre els seus eixos prioritzats, en línia amb el Decret llei 3/2024, que va ampliar el permís de naixement a 26 setmanes per a progenitores monoparentals de l'Administració catalana.

Finalment, en l'àmbit municipal, el Pla pel dret a l'habitatge de Barcelona 2016-2025 i els plans locals d'habitatge dels municipis de l'àrea metropolitana defineixen les polítiques operatives, els criteris d'adjudicació del parc públic i els convenis amb el tercer sector. La Llei municipal d'habitatge en preparació forma part de la nova agenda per a 2026-2033 (Ajuntament de Barcelona, 2025).

El marc normatiu de l'habitatge s'ha de llegir en articulació amb el marc de drets socials. El model d'intervenció que desenvolupen les entitats participants combina l'accés a l'habitatge amb un acompanyament social intensiu. Aquest acompanyament especialitzat té un reconeixement parcial en la cartera de serveis socials de la Generalitat de Catalunya: està reconeixent algunes situacions específiques (com l'atenció a persones sense llar o a dones víctimes de la violència de gènere), però no en tots els casos d'exclusió residencial amb menors a càrrec. Aquesta bretxa normativa entre el dret a l'habitatge i el dret a l'acompanyament social especialitzat és un dels nusos estructurals que aquest informe busca visibilitzar.

Capítol 4

Les entitats participants

4 Les entitats participants

4.1. Fundació Hàbitat3

La Fundació Hàbitat3 fou impulsada l'any 2014 per la Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya com a resposta col·lectiva del tercer sector davant l'emergència residencial. És una entitat sense finalitat de lucre que actua prioritàriament a Catalunya, en col·laboració amb entitats socials federades a la Taula, administracions locals i autonòmiques, proveeix i gestiona habitatges de lloguer social (HPO) i d'inclusió social destinades a llars en situació de vulnerabilitat (Fundació Hàbitat3, 2024). L'entitat va rebre el Premi Mundial de l'Hàbitat (*World Habitat Awards*) l'any 2019 i, en el moment de fer aquesta recerca, gestiona més de 1.300 habitatges en què resideixen prop de 3.600 persones (Fundació Hàbitat3, 2025).

Hàbitat3 desenvolupa la seva intervenció mitjançant diversos programes, que combinen la captació d'habitatges al mercat en les seves diferents fórmules (cessió per part de particulars, compra per TiR, promoció d'obra nova, HPO, etc.) i els gestiona en conveni amb altres entitats socials o amb les administracions públiques, o bé amb programes propis. Per al propòsit d'aquest estudi, s'ha treballat amb tres programes actius a Barcelona i la seva àrea metropolitana: el programa propi Acompanyem (a Barcelona i a l'àrea metropolitana), el Programa municipal d'assessorament i mediació per evitar la pèrdua del lloguer a Sant Pere de Ribes i el programa Pisos Buits a Barcelona, el Prat de Llobregat i Esplugues de Llobregat. El model de l'entitat és similar al de les *housing associations* europees, centrat en la captació d'habitatge a un preu ajustat i en una gestió amb mirada social i acompanyament socioeducatiu personalitzat. Segons les dades publicades a la memòria del 2025, el 63% dels contractes de lloguer que s'han subscrit tenen com a titular una dona i el 36% de les famílies inquilines són monomarentals.

4.2. Fundació Habitatge Social

La Fundació Habitatge Social (FHS), vinculada històricament a Càritas Diocesana de Barcelona, treballa des del 1990 per facilitar l'accés a l'habitatge a famílies en situació d'exclusió social, amb una atenció especial a les famílies amb menors al seu càrrec i a les dones. L'any 2023 va rebre el V Premi Reconciliació de la Fundació Sant Raimon de Penyafort, en reconeixement de la seva trajectòria (ICAB, 2023). L'entitat gestiona habitatges a diversos municipis catalans —Barcelona, l'Hospitalet de Llobregat, Cornellà, Gavà, Sant Boi de Llobregat, Sant Feliu de Llobregat, Vilafranca del Penedès i Terrassa, entre d'altres— i desenvolupa el programa Oikos, una intervenció educativa, transversal i personalitzada, orientada a la recuperació de l'autonomia econòmica, social i familiar (Fundació Habitatge Social, 2024).

Les dades institucionals publicades per la pròpia entitat confirmen el seu marcat perfil familiar: el 39 % de les unitats familiars ateses al 2025 eren monomarentals, majoritàriament liderades per dones (176 famílies d'un total de 182). La FHS explicita que els contractes de lloguer se signen amb la dona sempre que sigui possible, com a mesura de reconeixement del lideratge femení en aquestes llars.

Totes dues entitats formen part de la Coordinadora de Fundacions d'Habitatge Social de Catalunya (Cohabitac), que l'any 2026 agrupa dinou entitats i gestiona conjuntament prop de 5.167 habitatges socials de lloguer a Catalunya, el 10 % del parc català de lloguer social (Cohabitac, 2026).

4.3. Dones en situació d'ocupació irregular

El disseny de l'estudi incorpora, a més de les dues entitats esmentades, un tercer perfil de participants: dones que sostenen famílies monomarentals en situació d'ocupació d'habitatge a Barcelona i la seva àrea metropolitana. La inclusió d'aquest grup respon a la voluntat de captar el sensellarisme familiar encobert, en les seves expressions més invisibles, fora del circuit institucional del tercer sector. Com han documentat l'Observatori DESC (2023) i l'Institut Cerdà (2023), l'ocupació d'habitatge a Barcelona es concentra de manera molt significativa en famílies amb menors: el 87,4 % dels casos atesos pel SIPHO municipal corresponen a llars amb menors, enfront del 35,9 % de mitjana a la ciutat, i gairebé la meitat d'aquestes llars són monomarentals. Escoltar també aquestes dones permet triangular les trajectòries i comprendre el contínuum entre exclusió residencial encoberta, ocupació i accés a l'habitatge amb el suport del tercer sector..

5.167

habitatges socials
de lloguer
a Catalunya,
el 10 % del
parc català
de lloguer social
són gestionades
per Cohabitac.

Capítol 5

Perfil quantitatiu de les 48 participants

5 Perfil quantitatiu de les 48 participants

5.1. Feminització migratòria com a patró estructural

Sis de cada deu participants són dones migrades (60,4%, $n = 29$). Convé precisar que les 48 participants no constitueixen una mostra representativa de totes les persones ateses per les entitats, sinó un grup seleccionat entre els qui van mostrar més disponibilitat i interès a col·laborar en aquest estudi, cosa que introdueix un biaix de selecció que s'ha de tenir en compte a l'hora d'interpretar les dades.

Aquest patró confirma clarament la tesi sostinguda per la literatura especialitzada per a Barcelona: **l'exclusió residencial femenina té un component migratori estructural** (FACIAM, 2023; de Inés *et al.*, 2019; Matulič-Domandžić *et al.*, 2025). L'estudi Diagnosi 2019: el sensellarisme a Barcelona (de Inés *et al.*, 2019) ja alertava de l'increment del pes de la població extracomunitària, amb el 52 % de persones sense llar ateses, davant del 36 % de població espanyola. L'informe Más allá de la vivienda. Migración y sinhogarismo de la FACIAM (2023) aprofundeix els patrons específics de la migració llatinoamericana i magrebina en les situacions d'exclusió residencial femenina a Espanya.

L'exclusió residencial femenina té un component migratori estructural.

La *Tenth Overview of Housing Exclusion in Europe* (Fondation pour le Logement i FEANTSA, 2025) documenta el pes creixent de la població migrada en les situacions d'exclusió residencial al conjunt de la Unió Europea, i el *Homeless in Europe Magazine Summer*

2025 (FEANTSA, 2025) dedica un número monogràfic a l'articulació entre migració, asil i sensellarisme. Save the Children Catalunya (2025) confirma el patró, des d'una altra perspectiva: el 44,7% de les llars catalanes amb fills i d'origen extracomunitari viuen en situació de pobresa laboral, 35 punts per sobre de les llars de nacionalitat espanyola.

La distribució migratòria de l'estudi reproduceix amb gran fidelitat els patrons estadístics per a Catalunya. Les dades de l'Idescat (2024) sobre famílies monoparentals amb títol expedit a Catalunya documenten que les dones migrades llatinoamericanes i magrebines constitueixen els dos grups migratoris més nombrosos entre les titulars de famílies monoparentals registrades.

5.2. Concentració generacional en les edats centrals

L'edat mitjana de les 48 participants és de 42,3 anys. El 75 % se situen entre els 35 i els 54 anys ($n = 36$). Només una dona és menor de 25 anys; quatre tenen 55 anys o més. Aquest patró generacional és particularment significatiu: són les edats en què coincideixen la major responsabilitat de la cura dels fills, la consolidació o el trencament de la trajectòria laboral i la renegociació del projecte vital després d'una ruptura de parella.

Els tres perfils institucionals mostren diferències generacionals rellevants. Les participants de la Fundació Habitat3 tenen l'edat mitjana més alta (45,3 anys), reflex de la presència de dones amb trajectòries residencials prolongades i desnonaments esdevinguts en la mitjana edat. Les residents de la FHS mostren una edat mitjana

intermèdia (41,6 anys). I les dones en situació d'ocupació són les més joves (37,6 anys de mitjana).

Aquesta distribució generacional dialoga directament amb una de les conclusions més significatives del *Roadmap for Women's Rights de la Comissió Europea* (2025): la concentració de les situacions d'exclusió residencial femenina en les edats centrals de la vida reproductiva i laboral activa, especialment per a dones amb responsabilitats de cura de menors. Les polítiques públiques orientades exclusivament a perfils joves (programes d'emancipació juvenil) o a perfils més grans (programes d'exclusió severa de carrer) deixen estructuralment fora el col·lectiu més nombrós: dones d'entre 35 i 54 anys amb fills i amb responsabilitats de cura.

5.3. Precarietat laboral i pobresa laboral

El perfil laboral de les 48 participants amb dades disponibles es marcadament precari. **Només el 33,3 % (n = 16) tenen feina amb un contracte formal. El 31,3 % (n = 15) treballen sense contracte. El 33,3 % (n = 16) estan a l'atur. Una participant (2,1 %) està en situació d'incapacitat laboral. En conjunt, el 66,7 % se situen fora de l'ocupació formal regulada.**

Aquestes dades situen l'estudi al centre del fenomen de la pobresa laboral catalana documentat per Save the Children Catalunya (2025). L'informe *Comptes que no surten* de l'entitat indica que el 16,5 % de les famílies catalanes amb fills i feina viuen en la pobresa, percentatge que s'eleva al 34,8 % en el cas de les famílies monoparentals amb persones ocupades. La probabilitat de superar la pobresa laboral amb un contracte fix és del 46 % per a una persona sense fills, però es redueix al 26 % en les llars amb criatures i al 8 % en les famílies monoparentals. Quan es creuen les dades amb l'origen, la situació s'agreuja: el 44,7 % de les llars catalanes amb fills i d'origen extracomunitari viuen en situació de pobresa laboral, 35 punts per sobre de les llars de nacionalitat espanyola (9 %).

La concentració sectorial de l'economia de subsistència de les participants –servei domèstic, cures, neteja,

hostaleria, comerç– coincideix amb els sectors que Save the Children Catalunya (2025) identifica com de risc més alt de pobresa laboral: indústria manufacturera (62,6 %), treball domèstic (52,8 %), agricultura (34,8 %) i hostaleria (24,9 %). L'encreuament entre composició sectorial de l'ocupació de les participants i exposició sectorial a la pobresa laboral configura una explicació estructural de la precarietat econòmica que sosté les trajectòries d'exclusió residencial.

Les xifres de l'estudi són també consistents amb les dades del IX Informe FOESSA (2025): la taxa de llars monoparentals en què la persona sustentadora és una dona en exclusió social severa arriba al 24,7%, enfront del 10,7% en les llars monoparentals en que el sustentador és un home. Només el 27,6% de les famílies monomarentals encapçalades per una dona es troben en situació d'integració plena, enfront del 48,3% de les monoparentals encapçalades per un home. La precarietat laboral que s'observa a la mostra de l'estudi és, doncs, un patró estructural característic de les famílies monomarentals en el conjunt de l'Estat.

5.4. Encreuaments analítics per entitat

La distribució de les participants per entitat revela patrons d'especialització institucional que mereixen una anàlisi detinguda. Els tres dispositius atenen perfils diferenciats, la qual cosa suggereix que cadascun d'ells ocupa un nínxol funcional dins l'ecosistema català d'habitatge social del tercer sector.

Les 16 dones ateses per la Fundació Habitatge Social són, sense excepció, dones migrades. Cap de les residents és d'origen espanyol. La distribució per regions és la següent: 12 llatinoamericanes (Hondures, Bolívia, Colòmbia, República Dominicana, Perú, Equador), 2 marroquines, 1 ucraïnesa i 1 guineana. Aquesta especialització de la FHS en famílies migrades és coherent amb la seva vinculació històrica a Càritas Diocesana de Barcelona i amb el desenvolupament del programa Oikos, que combina la intervenció educativa amb la mediació intercultural i l'acompanyament integral.

El perfil laboral de la FHS també és distintiu: el 62,5 % de les residents amb dades tenen una ocupació amb contracte formal (10 de 16), la taxa més alta dels tres dispositius. Aquesta dada reflecteix que la FHS atén famílies migrades amb un cert grau d'inserció laboral formal, sostinguda per l'estabilitat residencial del programa. La complementarietat entre estabilitat d'habitatge i ocupació formal és una de les conclusions bàsiques: l'habitatge funciona com una precondition per a la inserció laboral, i no com una conseqüència.

La Fundació Hàbitat3 atén un perfil més divers. De les 21 participants, 13 són d'origen espanyol (61,9 %), 7 són llatinoamericanes (33,3 %) i 1 és marroquina (4,8 %). Aquesta diversitat reflecteix la pluralitat dels programes de l'entitat: Acompanyem, Sant Pere de Ribes i Pisos Buits a Barcelona, El Prat de Llobregat i Esplugues de Llobregat. Entre totes les participants en l'estudi, trobem majoritàriament famílies autòctones que han patit desnonaments o la pèrdua de l'habitatge;² Esplugues de Llobregat presenta un perfil 100% llatinoamericà, mentre que al Prat és més mixt.

El perfil laboral a Hàbitat3 mostra també una diversitat significativa, amb un pes important de la desocupació: 11 de les 20 participants amb dades (55 %) estan desocupades, enfront de només 3 amb ocupació amb contracte (15 %). Aquesta dada s'ha de llegir en conjunt amb l'edat mitjana més alta del conjunt de dones de l'entitat objecte d'estudi (45,3 anys) i amb la prevalença de dones autòctones als seus programes. El perfil dominant a Hàbitat3 és el de dones que han caigut en una situació d'exclusió després d'un desnonament, una ruptura de parella o una desocupació prolongada, i que es troben en procés de reconstrucció de la seva trajectòria.³

Les 11 dones en situació d'ocupació mostren un perfil heterogeni. Per origen: 6 espanyoles, 3 marroquines i 2 llatinoamericanes. Per edat: 37,6 anys de mitjana, amb un rang de 22 a 50 anys. Per situació laboral: una distribució quasi equilibrada entre ocupació amb contracte (3), ocupació sense contracte (4) i desocupació (4). Aquesta heterogeneïtat és en si significativa. Indica que l'ocupació no respon a un únic perfil sociodemogràfic ni a una única lògica d'exclusió, sinó a una multiplicitat de trajectòries que tenen en comú la impossibilitat d'accedir al mercat lliure del lloguer. Hi ha dones joves (22 anys) i dones en la mitjana edat (41 anys); dones amb ocupació formal i dones a l'atur; dones autòctones i dones migrades. L'ocupació funciona com una sortida d'emergència comuna a perfils que el mercat i els programes formals del tercer sector deixen estructuralment a fora.

5.5. La intersecció amb la maternitat: 86 menors convivents

Les 48 participants sostenen entre totes 86 menors.

La mitjana és d'1,79 fills per família. La distribució es concentra en famílies amb un o dos menors (87,5 %), amb sis casos de famílies nombroses (entre tres i cinc fills). Els 86 menors són un univers digne d'atenció per si mateix. Les seves trajectòries escolars, sanitàries i de socialització estan condicionades directament per l'estabilitat o la inestabilitat residencial de les seves mares. L'informe del Casal dels Infants sobre l'enquesta de condicions de vida (Idescat) documenta que l'any 2023 uns 442.300 menors catalanes van estar en risc de pobresa o d'exclusió social, i que les famílies monoparentals en són les més afectades: una de cada tres està en risc de pobresa (Casal dels Infants, 2024).

² Això no vol dir que l'entitat Hàbitat3 atengui majoritàriament famílies que han patit desnonaments o que han perdut l'habitatge. Només parlem de les persones que han participat en l'estudi.

³ En la majoria dels casos entrevistats, són dones que ja provenien d'una situació d'exclusió durant la infantesa, cosa que evidencia una dinàmica d'exclusió intergeneracional.

L'encreuament entre el nombre de fills i l'entitat revela diferències significatives. Entre les participants de l'estudi, les de la FHS corresponen majoritàriament a famílies amb un sol fill (11 de 16; el 68,8 %). Les d'Hàbitat3 presenten famílies amb més fills: 12 de les 21 famílies en tenen dos o més, i 5 de les 6 famílies amb tres o més fills del total de l'estudi són ateses per Hàbitat3. Les dones en situació d'ocupació presenten el patró més homogeni: 10 de les 11 tenen dos fills. Aquesta diferència de dimensió familiar entre dispositius reflecteix, en part, les trajectòries migratòries de la FHS (majoritàriament, primeres maternitats de dones joves en context migratori) i la diversitat de les situacions d'exclusió ateses per Hàbitat3.

5.6. La situació administrativa com a factor estructural

Cinc de les 48 participants (10,4 %) estan en situació administrativa irregular. Totes elles són dones migrades llatinoamericanes: 2 colombianes, 2 peruanes i 1 boliviana. Entre les 29 dones migrades, la taxa d'irregularitat és del 17,2 %. La irregularitat administrativa tanca l'accés a l'ocupació formal, restringeix el catàleg de prestacions, dificulta la signatura de contractes de lloguer i, en alguns casos, complica l'empadronament estable. L'informe de PICUM i FEANTSA (2025) sobre habitatge i sensellarisme de les persones migrants indocumentades a Europa subratlla que les dones migrades indocumentades amb menors al seu càrrec representen un dels col·lectius més vulnerables al sensellarisme encobert. La presència de cinc casos d'irregularitat administrativa en l'estudi posa de manifest el paper insubstituïble del tercer sector a l'hora de donar resposta residencial a uns perfils que queden sistemàticament fora de l'abast de les polítiques públiques: sense accés al mercat formal per la seva situació jurídica, sense accés als ajuts públics per manca de la documentació requerida, i amb menors al seu càrrec, que necessiten un sostre estable. Aquesta realitat confirma la pertinència d'incorporar aquest eix en l'anàlisi i en les recomanacions de polítiques públiques.

Capítol 6

Trajectòries i experiències de les famílies monomarentals

6 Trajectòries i experiències de les famílies monomarentals

Les deu seccions d'aquest capítol no són compartiments estancs: els eixos s'entrellacen a cada trajectòria concreta. Les divisions són analítiques i s'han fet per facilitar la lectura, però la realitat biogràfica de les 48 dones participants desborda permanentment aquesta classificació. La maternitat travessa tots els relats; la migració configura les experiències de les 29 dones migrades; la violència masclista apareix en una part substancial de les narracions, però rarament ocupa un lloc central explícit, i la precarietat econòmica modula totes les decisions quotidianes. El repte de l'anàlisi temàtica reflexiva, com subratllen Braun i Clarke (2022), no és descompondre l'experiència en peces independents, sinó articular patrons de significat que il·luminin la seva densitat.

Les conclusions es presenten en diàleg permanent amb la literatura nacional i internacional sobre les famílies monomarentals, el sensellarisme femení i l'exclusió residencial. És particularment significativa la sintonia amb les conclusions de Matulič-Domandžič, Boixadós-Porquet, Yepes-Baldó i Contreras Jiménez (2025) sobre els perfils de famílies monomarentals sense llar a Barcelona, amb la Women's Homelessness: European Evidence Review de Bretherton i Mayock (2021), amb el IX Informe FOESSA (2025) i amb l'estudi qualitatiu del Programa Mujer de Lagun Artean al País Basc (Layna, Gandarias i Navarro Lashayas, 2020).

6.1. Trajectòries residencials encadenades: del pis compartit al programa

Les trajectòries residencials reconstruïdes en les entrevistes mostren un patró estructural comú: **la inestabilitat encadenada**. La majoria de les participants han passat per diverses situacions consecutives, abans del moment actual. La seqüència més freqüent combina pisos de lloguer abandonats davant la impossibilitat de pagar o després d'una ruptura de parella, estades temporals a casa de familiars o amistats, habitacions rellogades, pensions, hotels concertats per serveis socials, recursos d'urgència i, finalment, l'accés a l'habitatge del programa o a una ocupació d'habitatge buit. Aquesta seqüència s'ajusta a la noció de sensellarisme encobert familiar encunyada per Haber i Toro (2004) i adoptada a Espanya per Matulič *et al.* (2019) i per la FACIAM (2023): el carrer apareix en els relats com l'horitzó temut, però rarament efectiu, per la inversió activa de les pròpies dones en estratègies d'evitació orientades a protegir els seus fills. La classificació ETHOS (FEANTSA, 2017) recull aquesta categoria com a habitatge insegur o habitatge inadequat, que és la referència actual de tots els programes de sensellarisme.

El relat de la Camila, una dona colombiana de 37 anys amb dues filles, resumeix clarament aquest patró. Després d'una ruptura de parella amb el pare de la filla menor, el contracte del pis va passar a ser un risc: estava a nom de l'exparella, que va deixar de pagar i va tornar a Colòmbia. Serveis Socials li va gestionar un allotjament temporal en un hotel durant quatre mesos, abans que es presentés l'oportunitat de l'habitatge actual:

A Serveis Socials em van donar la facilitat d'anar a un hotel. I d'aquí ve l'hotel. Jo hi vaig durar quatre mesos [...]. I després ja se'ns va presentar l'oportunitat d'aquest pis. — Camila, 37 anys, Colòmbia

El factor que desencadena sovint el pas d'un allotjament a un altre és un fet concret que el relat identifica amb precisió: **una ruptura de parella, l'impagament del lloguer, un augment abusiu del preu o un canvi en la situació administrativa del titular del contracte**. El cas de la Daniela, una dona espanyola de 54 anys resident del programa Pisos Buits, il·lustra l'augment abusiu com a detonant. La propietària, en assabentar-se de la seva separació, li va comunicar la sortida en quatre dies:

Es veu que la propietària es va assabentar que la meva exparella ja no vivia aquí [...]. Jo li vaig dir que el que se n'anava era ell; les que restàvem al pis érem la nena i jo. I, a partir d'aquí, doncs res, en quatre dies em diu: vine aquí. Jo pensava que m'anava a renovar, i em va dir que me n'anés del pis en quatre dies. — Daniela, 54 anys, Espanya

La Sofia, una dona espanyola de 62 anys amb tres fills, resident del programa Pisos Buits d'Hàbitat3, descriu la cronologia del desnonament que va patir l'any 2016, articulant amb precisió l'espiral d'impagaments derivada de l'atur i del cessament de la pensió alimentària que no es va poder costejar:

Vaig passar per un desnonament l'any 2016. Jo vivia amb els dos menuts [...]. Jo treballava, però al 2014 em vaig quedar sense feina. [...] La meva exparella no em passava la pensió perquè també estava en un moment difícil; va tenir una malaltia a temps; va haver de tancar l'empresa i, arran de tot plegat, doncs bé, clar, se'm va fer una bola, perquè jo pagava 550 euros del pis i vaig passar a cobrar-ne 420. — Sofia, 62 anys, Espanya

L'experiència de la Paula, una dona espanyola de 64 anys amb un fill, il·lustra una variant del patró especialment significativa: la pèrdua del l'habitatge familiar del loguer antic per la decisió del propietari d'actualitzar la renda al preu de mercat. El seu fill tenia dotze o tretze anys quan va arribar la carta del desnonament::

Jo seguia vivint al mateix pis; havia vingut a viure en aquest pis l'any... Vaig néixer el 1961, doncs el 1962, i m'hi vaig estar fins al 2018 [...]. Però, clar, va ser molt difícil dir-li al meu fill que ens quedàvem sense casa. — Paula, 64 anys, Espanya

La sortida del pis de lloguer antic va derivar en una trajectòria erràtica: Premià de Mar, després un apartament a Santa Coloma de Gramenet ofert per Serveis Socials en plena pandèmia i, finalment, el pis actual. La trajectòria de la Paula mostra que el desnonament no tan sols és un fet puntual, sinó un procés d'uns quants anys durant els quals la família ha de reconstruir cada cert temps la seva organització quotidiana, l'escolarització i les seves xarxes.

La Fernanda, resident d'Hàbitat3 des del 2015, recorda amb detall el procediment judicial fallit que va portar al seu desnonament. L'acord amb el jutjat per pagar un mes i mig de renda va fracassar perquè els seus ingressos no cobrien; l'activació del desnonament fou immediata, sense necessitat de cap nou judici:

Vaig tenir com un desnonament que vaig poder aturar arribant a un acord de pagar com un mes i mig de lloguer, o sigui, no perdre el pis on estava normal. I l'acord que tenia al jutjat era pagar el mes en curs i mig com per cobrir despeses, i això estava signat al jutjat [...]. I quan va arribar setembre, època de començar l'escola i tot això, vaig avisar que no podria pagar ni el mes ni el mes i mig. — Fernanda, 38 anys, Espanya

Les dones en situació d'ocupació descriuen el moment de l'ocupació no com una elecció ideològica, sinó com una sortida obligada davant la impossibilitat d'accedir al mercat regulat. La Fátima, marroquina de 34 anys amb dos fills, havia estat anys cercant un pis compartit quan li van demanar que deixés el que ocupava. Sense parella amb ingressos, sense papers regulars i embarassada del primer fill, fou derivada per un contacte a un habitatge ocupat. La descripció de les conseqüències prolongades d'aquella decisió és eloqüent:

Poso les meves dades; em truquen i, quan escolten el meu nom i veuen que soc estrangera, em diuen: ah, ja està ocupat, ja està no sé què, ja està reservat. Doncs ha anat així. Doncs he anat buscant, buscant, buscant, buscant, i jo tenia un contracte que recordo que se m'acabava al juliol i, just un mes després o una cosa així, descobreixo que estic embarassada, i no hi havia cap altra opció. — Fátima, 34 anys, El Marroc, en situació d'ocupació regularitzada amb lloguer social posterior

La Fátima va passar per dos habitatges ocupats consecutius, tres o quatre desnonaments diferents i, finalment, gràcies a la intervenció d'un mediador municipal d'Habitatge, va accedir a un lloguer social amb el propietari del pis. La seva trajectòria condensa el contínuum entre ocupació, intents de regularització i accés a l'habitatge formal en condicions de vulnerabilitat extrema.

El testimoni de la Cristina, una dona espanyola de 41 anys en situació d'ocupació amb dues filles, recull una paradoxa que apareix sovint en les narratives de les dones ocupes: la pròpia situació d'ocupació, encara que sigui inestable i il·legal, ofereix una relativa estabilitat econòmica davant l'espiral d'impagaments del lloguer:

No és el mateix estar pagant 1.000 euros cada mes de despeses i haver de pensar i tirar endavant, que estalviar-te aquests 1.000 euros i tenir pel que et vingui de gust, perquè és veritat que, bé, excepte quan tens data de desnonament i tot això, no es viu malament perquè, clar, no t'has de preocupar de res. — Cristina, 41 anys, Espanya, en situació d'ocupació

Tanmateix, la pròpia Cristina matisa aquesta aparent tranquil·litat econòmica amb l'angoixa psicològica del temor constant al desnonament i, sobretot, de la vergonya davant del veïnat. Va tenir dos procediments oberts simultàniament, un per execució hipotecària i l'altre per ocupació, cosa que va prolongar indefinidament la incertesa.

La trajectòria de la Laura, boliviana de 56 anys amb cinc fills, condensa una altra variant migratòria: la migració de la dona deixant fills petits en origen, assumida com l'única sortida davant la impossibilitat econòmica de mantenir la llar i davant la violència de gènere en la parella. La intensitat emocional de la decisió queda recollida al seu relat:

La millor idea que van tenir és que me n'anés a Espanya a treballar si volia diners. Bé, vaig dir, per dos anys que estigui per allà no passa res. [...] Van passar un parell de mesos o tres i ja vaig venir cap aquí deixant els meus fills petits. La primera, d'un any i mig; l'altre, de quatre anys, i l'altra, de vuit anys [...]. M'ho vaig passa malament. — Laura, 56 anys, Bolívia

Les trajectòries residencials de les 48 participants mostren cinc patrons recurrents: primer, la inestabilitat encadenada com a característica estructural dels itineraris; segon, la centralitat de les ruptures de parella com a detonant, sovint associada a violència de gènere i a la pèrdua d'aportació econòmica del progenitor; tercer, el paper ambivalent dels serveis socials, que en alguns casos articulen derivacions eficaces i en altres es limiten a contenir l'emergència sense solució estructural; quart, l'ocupació com a sortida pragmàtica i dolorosa, no com a opció ideològica; cinquè, la concentració del cost psicològic sobre les pròpies dones i, especialment, sobre els fills grans, que sí que perceben la situació. Aquests cinc patrons són coherents amb les conclusions del European Observatory on Homelessness sobre la family homelessness (FEANTSA, 2017) i amb les dades quantitatives del IX Informe FOESSA (2025), que mostren que la tinença precària a Espanya es va multiplicar gairebé per vuit entre el 2018 i el 2024.

Patrons recurrents

1. Inestabilitat encadenada
2. Ruptures de parella com a detonant
3. El paper ambivalent dels serveis socials
4. L'ocupació com a sortida pragmàtica i dolorosa
5. La concentració del cost psicològic

6.2. Maternitat en solitari i càrrega de les cures

Les participants descriuen una doble jornada en què el treball remunerat es compagina amb la pràctica totalitat del treball domèstic i de cures. L'absència de corresponsabilitat de l'altra figura parental i la dificultat per accedir a recursos de conciliació, escoles infantils, casals, centres oberts i serveis extraescolars condicionen greument l'elecció d'ocupacions i la planificació de la vida quotidiana. Aquestes conclusions són coherents amb la literatura sobre famílies monomarentals a Espanya (Sastre, Assiego i Ubrich, 2015; Fernández-Martínez i Avilés-Hernández, 2020; FAMS, 2024) i amb les dades quantitatives de l'estudi: el 66,7% de les participants estan fora de l'ocupació formal regulada.

La incompatibilitat entre maternitat i ocupació formal es manifesta d'una manera molt clara en el relat de la María, una dona espanyola de 34 anys amb un fill de 5, resident del programa Pisos Buits d'Hàbitat3. Descriu l'oferta d'una feina de cures que va rebutjar per incompatibilitat horària amb la recollida escolar:

"Mira que poc que em parlaven, per a una feina d'1 a 6 de la tarda [...]. No calia fer res, tan sols estar pendent d'una senyora gran [...]. Però és això: el meu fill acabava a les 4. I jo hi era fins a les 6 de la tarda. I els vaig dir: que no puc. Si em donessin l'opció de sortir, recollir el nen i tornar... Que no puc. I a quina feina et donaran aquesta flexibilitat. — María, 34 anys, Espanya

La pregunta retòrica amb què es clou aquest fragment: **«¿Y en qué trabajo te van a dar esta flexibilidad?»** condensa una de les tesis centrals del capítol: l'estructura del mercat laboral, organitzat encara majoritàriament des de la presumpció del treballador masculí sense responsabilitats de cura, expulsa estructuralment les mares en solitari de l'ocupació formal, especialment en els sectors feminitzats, que són la seva única opció real —cures, neteja, servei domèstic, hostaleria, comerç. La conseqüència és una elecció forçada entre maternitat de qualitat i ocupació de qualitat, dilema que cap de les participants no ha pogut resoldre satisfactòriament sense ajuts públics o sense estabilitat residencial.

La maternitat funciona, ahora, com a motivació central per sostenir la vida quotidiana en els moments més durs. Preguntades per allò que les ha mantingut fermes al llarg de les seves trajectòries d'exclusió, les participants responen quasi unànimement: els fills. La Maria ho expressa amb una densitat emocional notable, indicant a més la voluntat explícita de protegir la infantesa del seu fill.

La Camila, des de Colòmbia i sense cap xarxa familiar a Espanya, expressa el mateix motor en un context migratori. L'absència del pare de la filla gran i la desvinculació del pare de la petita amplifiquen la sensació de responsabilitat exclusiva:

Els meus fills. Els meus fills. Que només em tenen a mi. Doncs jo no he tingut... El pare de la gran ja va morir i el d'ella, diguem que no compto amb aquest suport. Llavors, si no ho faig jo, doncs ningú ho farà per mi. — Camila, 37 anys, Colòmbia

També ho expressa la Lorena, en situació d'ocupació, que al·ludeix a les amenaces que ha rebut, més o menys velades, d'una possible retirada de la custòdia dels seus fills:

El pitjor en què s'està pràcticament ocupant és que et toquin els nens; és el pitjor. A sobre que no tens casa, no tens vida, no tens per on anar pensant què pots fer i a quina resolució pots arribar. I, a sobre, també fan com que se'n volen endur els nens; això és el pitjor. Després, sí que és veritat que et fan un seguiment, tot el que tu vulguis, però això és el pitjor. Això cansa molt. Et matxuca viva, que ja t'és igual tot, tot. Jo ho deia: com se'ls emportin, em tiro d'un pont, això deia: és desesperant!

La càrrega de les cures s'intensifica especialment quan algun fill o filla presenta una situació de salut o de diversitat funcional que requereix un acompanyament extraordinari. La Liliana, equatoriana de 49 anys resident de la Fundació Habitatge Social, cuida en solitari un fill de 18 anys amb trastorn de l'espectre autista i trastorn per dèficit d'atenció, que assisteix a un programa de qualificació professional inicial (PCI) i requereix un seguiment psiquiàtric i psicològic:

Té 18, sí, però és una mica autista. Ara té problemes perquè té TDA i a la classe li va molt malament, i tampoc no va acabar l'ESO. [...] Ara està al Carmel, d'aquí allà se'n va al Carmel, perquè aquest és un barri en què hi ha més nens i llavors, doncs sempre... Els psicòlegs en diuen que on estigui menys, perquè així l'ajudin, perquè ell treballa amb ajuda i, si no, no es concentra. — Liliana, 49 anys, Equador

La Fernanda, resident d'Hàbitat3 des del 2015, descriu també la sobrecàrrega que suposa l'escolarització en educació especial d'un dels seus tres fills. La conciliació amb una ocupació és pràcticament impossible quan els centres d'educació especial poden trucar a qualsevol hora.

La maternitat també incorpora dimensions de pèrdua i de dol. L'Adriana, boliviana de 44 anys resident de la FHS, va haver d'enviar el fill a Bolívia amb els seus pares durant un any i mig perquè no el podia sostenir sola a Barcelona. La separació física, assumida com l'única via per garantir el benestar del menor, és relatada amb una sobrietat que a penes oculta el cost emocional:

Vaig haver d'enviar el meu fill a viure una temporada amb els meus pares, perquè no tenia on viure, no tenia feina, no tenia res. Va estar amb els meus pares un any i mig o dos, que fou quan em van donar... Vaig entrar a Càritas amb l'habitació aquí. [...] Era molt menut, bé, no tenia cinc anys [...]. Hi va anar de vacances i va haver de quedar-s'hi. — Adriana, 44 anys, Bolívia

L'eix de la maternitat i les cures condensa cinc patrons: primer, la incompatibilitat estructural entre els horaris de les ocupacions disponibles per a les participants i els horaris escolars; segon, la centralitat emocional dels fills com a motor de les trajectòries de les mares; tercer, la sobrecàrrega addicional que suposa l'atenció a fills amb diversitat funcional o amb necessitats educatives especials; quart, la decisió dolorosa d'enviar els fills petits als països d'origen per garantir-ne la cura en situacions extremes d'impossibilitat econòmica; cinquè, l'absència gairebé sistemàtica de corresponsabilitat efectiva de l'altre progenitor, ja sigui per desvinculació voluntària, per ruptura conflictiva, per migració o per defunció. Aquests cinc patrons s'alineen amb el diagnòstic de l'informe *Más solas que nunca* (Sastre *et al.*, 2015) i amb les dades de la FOESSA (2025), que situen l'índex sintètic d'exclusió social en 2,42 per a les famílies monomarentals encapçalades per dones, enfront de l'1,18 quan les encapçala un home.

Maternitat i les cures

1. Ocupacions disponibles vs. Horaris escolars
2. Fills com a motor emocional
3. Sobrecarrega de l'atenció a fills amb diversitat funcional
4. Enviament dels fills petits als països d'origen
5. Desvinculació de l'altre progenitor

6.3. Migració, racialització i estatus jurídic

Per a les 29 dones migrades, que representen el 60,4% de la mostra, la dimensió migratòria els estructura tota la trajectòria. **Les narratives combinen motivacions econòmiques, decisions adoptades en contextos de violència familiar en origen, projectes de reagrupament familiar fracassats, processos de regularització lents i burocràticament complexos, i experiències de discriminació racial en el mercat del lloguer.** L'estudi confirma quantitativament el que la literatura ha documentat per a Barcelona (FACIAM, 2023; de Inés, Guzmán, Verdaguer i Contreras, 2019; Matulič-Domandžić *et al.*, 2025): les dones migrades llatinoamericanes i, en menor mesura, les marroquines estan sobrerrepresentades en l'exclusió residencial femenina. La taxa d'irregularitat administrativa entre les migrades de l'estudi és del 17,2 %, una dada que connecta amb el recent informe *Housing and Homelessness of Undocumented Migrants across Europe* (PICUM i FEANTSA, 2025).

Les arribades a Barcelona es produeixen per vies molt diverses. Algunes dones hi van arribar essent menors d'edat, a través de la família extensa, que ja vivia a la ciutat. La Valeria, paraguaiana de 28 anys resident del programa Esplugues d'Hàbitat3, hi va arribar quan tenia quinze anys per viure amb una germana, la ruptura matrimonial de la qual al cap d'un mes va desestabilitzar totalment el projecte migratori:

Vaig complir els 15 i vaig venir cap aquí. Bé, com que tenia família, també vaig passar per Madrid-Barajas a visitar la família i després vaig venir cap aquí [...]. Vaig venir amb la meva germana i després, res, al cap d'un mes es va divorciar. — Valeria, 28 anys, Paraguai

D'altres arriben en edat adulta, sovint soles, motivades per la cerca d'oportunitats econòmiques per poder sostenir la família que deixen en origen. La Mónica, hondurenya de 37 anys resident de la FHS, va arribar a Barcelona amb divuit anys, sola, va escoltar a la ràdio a Hondures que una noia havia vingut aquí i, sense haver sentit mai parlar d'Espanya, va prendre la decisió de migrar. El detall del seu relat és revelador del component atzarós de moltes decisions migratòries femenines.

El cas de la Laura, boliviana de 56 anys amb cinc fills, encarna el model de migració a través de la família d'origen com a sortida davant la violència econòmica i de parella. La migració es decideix en el si de la família extensa com a única via per resoldre una situació insostenible en origen.

La Fabiola, també boliviana, ja feia vint anys que vivia a Barcelona en el moment de l'entrevista. Hi va arribar sola per reunir-se amb una tia i va començar a treballar com a interna en una residència de monges. La trajectòria interna –feina de cures amb allotjament al domicili de l'ocupador– és un patró freqüent en les trajectòries migratòries femenines llatinoamericanes:

Vaig treballar amb infants d'interna. Vaig començar amb tres nens i vaig acabar amb cinc, sis anys treballant. [...] D'interna, vivia a la casa i els caps de setmana sortia, que és quan anava a la residència aquesta on estava... Amb la tia. — Fabiola, 40 anys, Bolívia

L'Anastasia, ucraïnesa de 41 anys resident a la FHS, il·lustra una migració per motius diferents. Infermera de professió, va arribar a Barcelona fa set anys fugint d'unes condicions de vida insostenibles a Ucraïna, amb sous baixos, un habitatge en mal estat i un conflicte militar latent. La seva descripció de l'entorn previ a la migració és eloqüent:

Perquè no tenia vida normal allà, no tenia vida, era molt dur. Soc infermera; treballava en un hospital; no tenia casa; el sou era massa baix per tenir...; llogar un pis era molt difícil. [...] No tenia ni calefacció, aigua. A fora hi havia el lavabo, era... molt petit. — Anastasia, 41 anys, Ucraïna

La irregularitat administrativa, present a cinc casos de l'estudi, el 10,4 % de la mostra i el 17,2 % de les dones migrades, opera com a factor multiplicador de la vulnerabilitat. Limita l'accés a l'ocupació formal, a bona part de les prestacions econòmiques, a la signatura de contractes de lloguer en el mercat lliure i, en alguns casos, a un empadronament estable. La Fátima, marroquina de 34 anys, condensa aquesta vivència. Va estar sis anys sense poder treballar de forma regular i va treballar en l'economia informal netejant cases particulars per subsistir:

Fins al desembre de l'any passat tenia un problema amb el permís de residència i no podia treballar; però, com que no podia ni cobrar ajudes ni res, doncs sí que vaig treballar; però en negre. Feia la neteja de cases particulars [...]. Potser vaig estar en total com sis anys sense poder treballar. — Fátima, 34 anys, El Marroc, en situació d'ocupació

La discriminació racial en la cerca d'habitatge apareix com a tema en diversos relats. La Fátima descriu la mecànica concreta del descart automàtic amb la simple lectura del nom:

Doncs poso les meves dades; em truquen i, quan escolten el meu nom i veuen que soc estrangera, em diuen: ah, ja està ocupat, ja està no sé què, ja està reservat. Doncs ha anat així — Fátima, 34 anys,⁴ El Marroc, en situació d'ocupació

El relat de la Fátima connecta directament amb l'evidència documentada pel programa de mediació en el lloguer de Provienda (2020), que recorre a l'anonimització del candidat fins a la signatura del contracte precisament per neutralitzar aquest filtre racial automàtic. Així, la Karla, colombiana de 44 anys resident de la FHS, vincula la seva migració a la violència política colombiana, a la persecució a la seva parella i al seu fill gran, que els grups armats van intentar reclutar. Va demanar asil en arribar i li fou denegat:

No són un secret per a ningú els processos de violència pels quals ha passat Colòmbia. Arran de la mort del pare de la meua filla, bé, teníem una persecució. Allà solen reclutar els nois quan encara són molt petits. I, pel que fa al meu fill, bé, vaig tenir alertes que se'l volien emportar. Llavors, abans d'això, vaig dir: me'n vaig, i per això vaig prendre la decisió de marxar. En principi, vam demanar asil; clarament ens el van denegar i, bé, vaig començar jo a buscar-me la vida amb ells aquí. — Karla, 44 anys, Colòmbia

La dimensió migratòria mostra cinc patrons: primer, la diversitat de motivacions i vies d'entrada, reagrupament familiar, oferta laboral, asil, arribada de menors no acompanyats en pastera; segon,

⁴ Durant el període d'ocupació, aquesta participant es trobava en una situació administrativa irregular, que n'incrementava la vulnerabilitat; va regularitzar la situació posteriorment.

el pes desproporcionat de la població llatinoamericana en el conjunt migratori de l'estudi, amb prop de la meitat de la mostra; tercer, la irregularitat administrativa com a factor estructural de vulnerabilitat, present a gairebé una de cada cinc dones migrades; quart, la discriminació racial en la cerca d'habitatge com a pràctica documentada per les pròpies dones; cinquè, la fragilitat de les xarxes migratòries, família extensa amb les seves pròpies ruptures, contactes que fallen, xarxes que es desactiven. Aquests patrons són coherents amb el diagnòstic de l'informe *Más allá de la vivienda. Migración y sinhogarismo* (FACIAM, 2023) i amb el recent informe europeu sobre habitatge i migració indocumentada (PICUM i FEANTSA, 2025).

Dimensió migratòria

1. Vies d'entrada diverses
2. Pes de la població llatinoamericana
3. Irregularitat administrativa
4. Discriminació residencial
5. Xarxes migratòries fràgils

6.4. La violència de gènere com a vector d'exclusió

La violència masclista sorgeix com un factor estructural en una part substancial de les trajectòries estudiades. En molts casos, **la ruptura amb la parella agressora ha estat el detonant directe de l'entrada en l'exclusió residencial: pèrdua de l'habitatge compartit, dificultat per accedir a un lloguer propi amb un sol salari, por de quedar-se al mateix barri o municipi**. Aquestes conclusions ressonen amb la *Women's Homelessness: European Evidence Review* de Bretherton i Mayock (2021), segons la qual la violència és un dels factors principals d'exclusió residencial femenina a Europa, i amb les dades de Càritas (2022) i de la FACIAM (2023), que documenten que més de la meitat de les dones en situació de sensellarisme a Espanya declaren que han estat víctimes d'algun tipus de violència.

La violència de gènere apareix en el corpus en tres modalitats principals. La primera és la violència directa de la parella amb denúncia formal. La Natalia, hondurenya de 63 anys amb quatre fills, resident de Pisos Buits d'Hàbitat3, relata un cas especialment complex: va denunciar el seu exmarit per violència, ell no podia acostar-se a ella però va descarregar la violència en els fills, va colpejar greument la segona filla i, a més, va vendre fraudulentament la casa familiar:

Però ell, com que ja no em podia fer res perquè jo l'havia denunciat que, si em tocava, el posaria a la presó, llavors ell l'agafava amb els fills, els maltractava, els pegava. Un dia va colpejar la segona i el que ella va fer és marxar de casa.
— Natalia, 63 anys, Hondures

La venda fraudulenta de la casa familiar afegeix una dimensió de violència econòmica a la violència física. La Natalia va intentar procedir penalment contra el seu exmarit, que s'hauria enfrontat a una condemna de fins a deu anys, però finalment va decidir no fer-ho per no exposar els seus fills a la situació. L'estratègia de protecció dels fills va prevaler sobre l'exercici del dret a la justícia, dilema recurrent en els relats.

La segona modalitat és la violència econòmica i emocional. La Irene, marroquina de 34 anys, descriu l'abandonament immediat del pare tan bon punt la seva filla es va quedar embarassada.

La Mónica, hondurenysa de 37 anys, recull una altra variant de la violència econòmica: l'acomiadament per embaràs. Treballava com a teleoperadora quan es va quedar embarassada de la filla gran i el cap li va comunicar que una dona embarassada era una «mala imatge per a la meua empresa». La condició de dona migrada sense papers va agreujar la indefensió:

Em va dir que no podia seguir treballant amb ells perquè una dona embarassada és una mala imatge per a la seva empresa. I després em va demanar perdó. El senyor es va sentir culpable de demanar perdó. [...] No tenia documentació, suposadament quan es complien els tres mesos, la típica història que te'ls fan i tot. Però després em vaig trobar que estava embarassada i sense feina, amb una mà al davant i l'altra al darrere. — Mónica, 37 anys, Hondures

La Miriam, una dona espanyola de 35 anys en situació d'ocupació, condensa una biografia travessada per la violència des de la infantesa: la violència del padrastre contra la mare, l'abandó del pare biològic, la fugida a casa dels avis, l'abandonament dels estudis als quinze anys per cuidar els germans i, finalment, l'embaràs als divuit amb repetició del patró matern:

La meua mare va conèixer un home estable, un home de bé i tal, i em van posar els seus cognoms. Jo sempre vaig pensar que havia estat el meu pare. Va començar a pegar la meua mare; es van separar. [...] Quan es van separar ell em va dir que no era el meu pare. [...] Llavors, doncs això, la meua mare es va haver de posar a treballar, jo a cuidar els meus germans, i vaig deixar d'estudiar. — Miriam, 35 anys, Espanya, en situació d'ocupació

La tercera modalitat és la violència institucional o el tracte estigmatitzador per part dels serveis públics. La Sofia, de 62 anys, descriu amb força argumentativa l'efecte de la mirada estigmatitzadora d'alguns serveis socials, que qüestionen implícitament el dret d'una dona separada amb fills a un habitatge autònom i les deriven cap a la família extensa:

I tu no tens família? Dic: escolti, perdoni, és que això és igual. Jo soc una família individual, els meus fills i jo. Vostè no ha de... Bé, això que ara molta gent se separa i el fill va a viure amb els seus pares, la dona amb els seus... — Sofia, 62 anys, Espanya

La frase «**jo soc una família individual**» de la Sofia és d'una potència jurídica notable: condensa el principi d'autonomia residencial de les famílies monomarentals recollit a la Llei catalana 18/2007 del dret a l'habitatge i a la Llei estatal 12/2023.

La violència de gènere opera en les trajectòries estudiades com un vector estructural d'exclusió residencial. Apareix en tres modalitats principals: violència directa de la parella amb denúncia formal, violència econòmica i emocional, inclosos l'acomiadament per embaràs i l'abandó en conèixer l'embaràs, i violència institucional o estigmatització per part dels serveis públics. Les conclusions són coherents amb l'evidència europea (Bretherton i Mayock, 2021) i nacional (FACIAM, 2023; Càritas, 2022) i reforcen la pertinència de les recomanacions de l'informe *Housing First & Women* (FEANTSA i *Housing First Europe Hub*, 2022) sobre la necessitat d'articular sistemàticament els programes d'habitatge social amb els recursos especialitzats d'atenció a la violència.

6.5. Ocupació, ingressos i prestacions: una economia de subsistència

Els relats descriuen una posició especialment fràgil en el mercat laboral, plenament alineada amb les dades quantitatives de l'estudi: **només una de cada tres participants té una ocupació amb contracte formal i el 66,7 % estan fora de l'ocupació regulada**. La concentració sectorial és molt marcada i reproduceix els patrons de feminització ocupacional documentats a la literatura especialitzada: servei domèstic, cura de persones majors i dependents, neteja d'oficines i llars, hostaleria i restauració, comerç. Les trajectòries laborals es caracteritzen per la temporalitat, la rotació, la combinació d'ocupacions parcials i la presència freqüent de l'economia informal.

La Camila descriu amb precisió la combinació característica d'ocupacions intermitents, autoocupació informal i prestacions en què se sosté l'economia quotidiana:

Jo menjo resolent cosetes que em van sortint. Fins i tot estic..., m'ha tocat deixar cases pel temps, no em donaven. I bé, també arreglo ungles i tot això. I bé, ara estic, doncs, en el que em salva. Però, més que res, treballo als matins, quan ella no hi és, perquè estarà a l'escola — Camila, 37 anys, Colòmbia

La Natalia, als seus 63 anys, continua treballant en la neteja d'edificis. Té problemes seriosos de salut derivats de l'esforç físic acumulat, trencament de tendons, problemes d'esquena, una ombra de càncer benigne, però no es pot permetre parar. L'empresa li renova el contracte cada mes:

Això va ser al 2017, una feina, que vaig deixar perquè el doctor em va dir que la planxa era el que més mal m'estava fent. [...] La vaig deixar i, arran d'això, ara m'ha aparegut el dolor, que ja he anat dues vegades d'emergència al metge i em diuen que m'han de fer un estudi al braç una altra vegada. [...] Cada mes em renoven el contracte. — Natalia, 63 anys, Hondures

La complexitat burocràtica per accedir a les prestacions i mantenir-les és una preocupació recurrent en els relats. L'estabilitat residencial del programa permet complir els requisits d'empadronament i simplifica la gestió documental, però les quanties de les prestacions, l'Ingrés Mínim Vital, el Complement d'Ajuda per a la Infància, la Renda Garantida de Ciutadania, resulten insuficients per cobrir les despeses bàsiques a Barcelona. La María valora la importància de poder-se acollir a l'Ingrés Mínim Vital com a preconditionat per a una maternitat disponible:

Encara que hagués volgut anar a treballar, com m'ho munto jo amb ell? [...] Jo, gràcies a Déu, la veritat és que, amb la renda, em puc permetre estar per al meu fill per a tot el que calgui: portar-lo, recollir-lo; si es posa malament hi ha la mama; si em truquen perquè el vagi a buscar, en dos minuts estic allà. — María, 34 anys, Espanya

L'Anastasia, infermera ucraïnesa, descriu una trajectòria laboral relativament estable; treballa en una empresa de cures, però les despeses quotidianes excedeixen els ingressos. Com moltes altres, ho complementa amb hores extra els caps de setmana en domicilis privats, en l'economia informal, un patró àmpliament documentat per a les dones migrants en el sector de les cures (FACIAM, 2023b; Save the Children Catalunya, 2025b).

L'economia quotidiana de les famílies monomarentals estudiades funciona en termes de subsistència. La concentració sectorial en ocupacions feminitzades, la rotació contractual, la combinació d'ocupacions parcials i economia informal, la insuficiència de les prestacions i la trampa de la pobresa que penalitza la regularització de l'ocupació configuren una arquitectura econòmica fràgil. Les conclusions confirmen l'evidència disponible sobre les famílies monomarentals a Espanya (Sastre et al., 2015; FOESSA, 2025) i sobre les dones migrades en feines relacionades amb les cures (Provivienda, 2020).

6.6. Viure en el programa: estabilitat i horitzó

L'entrada en el programa de les dues entitats és relatada de forma transversal com un moment d'inflexió qualitativa. **Expressions com «tenir la tranquil·litat», «dormir tranquil·la», «ara estem segures», «aquí no ens trauran»** apareixen reiteradament en els relats de les residents. L'estabilitat de l'habitatge permet reorganitzar la vida quotidiana, reprendre les formacions interrompudes, buscar feina amb menys urgència, vincular-se al barri i, sobretot, garantir als fills un entorn previsible. Aquesta narrativa de l'estabilitat com a bé primari connecta directament amb els principis de paradigmes com el del *Housing First* adaptat a les famílies, formulats per la FEANTSA i pel *Housing First Europe Hub* (2022).

La María formula l'**estabilitat residencial com a base de qualsevol projecte de futur**. La força del relat resideix en el desplaçament de la por: ja no es tem pel que vindrà, sinó per la possibilitat de perdre el que es té:

Avui dia la veritat és que no tinc por a ningú. Jo el veig bé; el veig feliç; el veig, doncs això, essent un nen. I això que avui, mira, avui dia, doncs sí, tenim aquesta estabilitat. La vida fa molts tombs. En faria por, per exemple, que tornéssim a perdre aquesta estabilitat. — María, 34 anys, Espanya

La Fátima, després d'estar ocupada durant anys, condensa amb una nitidesa extraordinària la diferència subjectiva entre habitar de manera precària i habitar amb un contracte:

Bé, això et tranquil·litza moltíssim, perquè mentre estàs d'ocupa, encara que estiguis vivint gratis, mai no estàs tranquil i, a vegades, hi ha coses que et fan falta a casa. Per exemple, recordo que a mi se'm va trencar el sofà i no l'he pogut canviar perquè sempre dic: per què l'he de portar si m'enviaran al carrer amb tot; doncs és un exemple, i mai no estàs tranquil, per bé que no estàs pagant, però mai no estàs tranquil. — Fátima, 34 anys, El Marroc, en situació d'ocupació

La cita de Fátima condensa una de les tesis centrals de l'informe: l'estabilitat residencial no és tan sols una qüestió material, tenir un sostre, sinó una condició psicològica que reorganitza la possibilitat mateixa del projecte vital. Comprar un sofà nou, decisió banal en condicions de tinença segura, esdevé impossible en situació d'ocupació, perquè cap horitzó temporal sosté la inversió.

La temporalitat del contracte apareix, però, com un límit estructural. La renovació anual del contracte dels programes genera una incertesa que reapareix cada dotze mesos. La pregunta de fons: Què passarà quan es compleixi el contracte màxim i la família hagi de tornar al mercat lliure, travessa els relats. L'Ana ho explicita en ser preguntada per la renovació:

Cada any, sí que és veritat que, quan vaig signar amb ells i em van dir que potser pujava o com em canviava la situació del que sigui [...].” — Ana, 34 anys, Espanya

La temporalitat del contracte connecta amb el diagnòstic estructural de Trilla (2014, 2024): el veritable problema no és la incorporació a un programa, sinó l'absència d'un parc públic de lloguer social suficient al qual poder acudir després de la sortida. El parc d'habitatge públic a Espanya és pràcticament inexistent —prop de l'1,5 % del total d'habitatges principals—, enfront del 20 % de França o del 30 % dels Països Baixos.

El pas a l'habitatge del programa funciona com un punt d'inflexió qualitatiu en les trajectòries. L'estabilitat residencial no és només material, sinó també psicològica: permet projectar-se, comprar mobles, convidar amics, planificar l'escolarització amb previsibilitat. La temporalitat del contracte i la incertesa sobre la sortida actuen, però, com a límits estructurals que connecten amb el diagnòstic estructural de la insuficiència del parc públic espanyol.

6.7. Infància: efectes visibles sobre els menors

Les mares descriuen els efectes visibles de les trajectòries prèvies sobre els seus fills i filles: dificultats per dormir, ansietat davant dels canvis, problemes de comportament escolar, vergonya davant de les companyies, repetició de cursos. Aquests efectes coincideixen amb la literatura especialitzada en l'impacte de la inestabilitat residencial sobre la infància (Sastre et al., 2015; Bassuk, DeCandia, Beach i Berman, 2014; Save the Children, 2025). La María descriu l'efecte de la separació en el seu fill, marcat per l'absència del pare, que ni tan sols contesta el telèfon:

Ho va passar malament, sí. [...] Ell acostumat que estiguéssim els tres, doncs potser em plorava pel seu pare; jo trucava el pare i ni tan sols em despenjava el telèfon. [...] Però, per la resta, com ara les dificultats a l'hora de menjar, no, llavors no se n'adonava. — María, 34 anys, Espanya

La Cristina descriu l'impacte dels desnonaments reiterats sobre la seva filla gran, que es descompensava cada vegada que hi havia un procediment. La directora de l'escola en va ser informada perquè la professora pogués contenir emocionalment la nena els dies en què estava més angoixada:

La Patri, sí, la Patri cada vegada que hi havia un desnonament se n'anava desfeta a l'escola, saps? I ella ho explicava a la professora, perquè jo ho vaig dir a la directora de l'escola. Ella arribava de l'escola, mama... Al final, veus que tu als nens els ho pots negar un temps, però després ja no, perquè ja són grans. — Cristina, 41 anys, Espanya, en situació d'ocupació

Una altra de les participants, també en situació d'ocupació, explica el mal que li fa no poder donar al seu fill el que pensa que li hauria d'oferir com a mare:

El meu fill gran a l'altre pis tenia una habitació; aquí, intimitat zero; posàvem un matalàs al saló amb els nens al llit; era un pis molt petit, molt petit. I sí, sí, sí, és clar, el tema de la intimitat era complicat. Clar, imagina't tu vivint allà amb el noi de 15 anys, pobre. Em dol veure que els meus fills no han tingut això. Quan veig a gent d'aquesta que ho fan tot per tenir l'habitació súper bonica per al seu bebè... m'entren ganes de plorar. Això jo no ho he fet. Però em fa... enveja no, però carai!

Ja en el programa, les participants destaquen la millora dels indicadors escolars —assistència, rendiment, relació amb els docents—, la recuperació del dret al joc i a la rutina, i la possibilitat de convidar amigats al propi domicili. Aquest últim element, aparentment menor, és subjectivament molt important per als menors que han travessat anys sense poder portar companys a casa, per vergonya pel tipus d'allotjament, la sobreocupació o la inestabilitat.

Els menors que conviuen en famílies monomarentals en exclusió residencial pateixen uns efectes documentats en la seva salut emocional, els seus indicadors escolars i la seva socialització.

El pas al programa millora visiblement aquests indicadors. Les conclusions reforcen la urgència d'incorporar sistemàticament la perspectiva de la infància en les polítiques d'habitatge social, en línia amb les recomanacions de Save the Children Catalunya (2025) i de l'Estratègia nacional contra el sensellarisme 2023-2030 (Ministeri de Drets Socials i Agenda 2030, 2023).

6.8. Salud mental y bienestar emocional

La càrrega física i emocional de la maternitat en solitari, junt amb les trajectòries de violència, migració i precarietat, es tradueix en una alta incidència declarada de problemes de salut mental: **insomni, ansietat, episodis depressius, somatitzacions**. Aquestes conclusions coincideixen amb la literatura especialitzada (FACIAM, 2023; Càritas, 2022; Bassuk *et al.*, 2014; Zabkiewicz, Patterson i Wright, 2014). El cas de la Cristina, en situació d'ocupació, exemplifica el pes de la salut física i mental en la trajectòria. Una intervenció quirúrgica que es va complicar greument la va mantenir ingressada un mes i li va fer perdre 48 quilos en pocs mesos, en plena lluita processal per l'habitatge:

Em van operar demà farà un any de l'estómac i em va anar malament, fatal. Se'm va tornar l'estómac i vaig estar tres mesos i mig vomitant fins i tot l'aigua [...]. Vaig estar un mes ingressada; em van haver de posar una sonda nasogàstrica [...]. He perdut 48 quilos. — Cristina, 41 anys, Espanya, en situació d'ocupació

La Lorena, també en situació d'ocupació, n'explica els efectes, en aquest cas sobre la seva salut mental, i com hi ha moments en què difícilment pot suportar la situació:

Doncs no ho sé, no sé la força que tinc. Sí que es veritat que em noto com molt esgotada últimament, però la força que tinc no sé d'on la trec, de veritat. Començo: és que ara, si m'ensorro, m'ensorro, que et pots ensorrar. Que m'he ensorrat! Em poso a plorar, em desplomo. Que sí, que ho faig, però, és clar, em dic: mare meva, els meus nets, les meves filles, que estan a casa, que si no és per mi no tenen res. I suposo que és això el que m'empeny a tirar endavant, i tiro endavant, perquè és que ho estic fent sola, sola.

La Natalia descriu una combinació de problemes de salut derivats de l'esforç físic –trencament de tendons, problemes d'esquena, dolors cervicals– amb l'impacte psicològic d'un procés oncològic que finalment va resultar benigne. La narrativa religiosa funciona, en el seu cas, com a recurs per afrontar la por de la malaltia. L'Anastasia recorda els problemes de salut que acumulava a Ucraïna, l'arrítmia derivada de la por constant, com un dels factors que van precipitar la decisió de migrar:

Jo no puc amb la salut; tenia problemes amb l'arrítmia. Sempre preocupada; tens por; no saps a on anar, com viure — Anastasia, 41 anys, Ucraïna

Les participants valoren positivament qualsevol intervenció psicològica rebuda, però subratllen que l'oferta **és limitada i insuficientment estable**. Les recomanacions de l'informe *Housing First & Women* (FEANTSA, 2022) sobre la incorporació sistemàtica de personal psicològic amb formació específica en trauma, gènere i infància resulten plenament aplicables al context barceloní.

La salut mental i el benestar emocional apareixen com a **dimensions nuclears de la trajectòria**. La càrrega acumulada de la maternitat en solitari, la violència prèvia, la migració i la inestabilitat residencial es tradueix en quadres freqüents d'ansietat, depressió, insomni i somatitzacions. L'oferta de suport psicològic és valorada, però es considera insuficient. La incorporació sistemàtica de personal psicològic amb formació específica és una recomanació operativa de l'informe.

6.9. Xarxes de suport: límits i reconstrucció

Els relats confirmen la fragilitat de les xarxes familiars i comunitàries, que és particularment intensa per a les dones migrades. La família d'origen, quan existeix, es troba sovint al país de procedència; **el cercle d'amistats sovint és precari; els vincles amb la comunitat religiosa, amb associacions de migrants o amb organitzacions del barri apareixen com un recurs valuós, però insuficient**. La Mónica, sense família a Espanya, resumeix la dimensió estructural de la solitud migratòria:

Vaig emigrar sola. [...] No tinc cap altre cercle, a banda de les nenes. Llavors és molt difícil quan et trobes sense aquest suport, saps? Sí que és cert que, vulguis o no, et vas fent el teu grup amb la teva gent, però no és el mateix. — Mónica, 37 anys, Honduras

La María documenta una paradoxa recurrent en el corpus: les xarxes de suport més sòlides sovint no són les familiars, sinó les de proximitat informal del barri. La cita indica la insuficiència del model familiarista mediterrani, que assumeix la solidaritat familiar com a substitutiva de les polítiques públiques:

La gent de fora, més aviat. Que jo potser trucava: Em pots portar un litre de llet? I, en comptes de portar-me un litre de llet, em portaven una capsa de llet per al nen. Me les veia de tots colors, de veritat. [...] És una cosa que mai no he entès com a tal i em trobo que a tothom li passa el mateix. — María, 34 anys, Espanya

La Camila descriu el paper central de la comunitat religiosa i de les xarxes de mares de l'escola en la construcció d'un entorn de suport a Barcelona:

Jo vaig a l'església i tinc amistats i altres mares de l'escola també que m'han acollit molt bé. [...] Aquí, més que com a amiga, l'he considerat com a part ja de la meva família, perquè en els moments difícils és quan t'adones de qui està amb tu. — Camila, 37 anys, Colòmbia

L'Alejandra, marroquina de 39 anys resident de la FHS, descriu el paper del centre de Càritas com una xarxa d'acollida durant el període més difícil de la seva trajectòria, quan es va separar amb la filla de quatre mesos:

Al centre de Càritas, amb la nena que tenia quatre mesos, fins que tenia dos anys. [...] I això ja ha passat bé amb ells; ha passat súper bé. Abans jo no parlava castellà, gens, i ha entrat a l'escola de Càritas i també ha estudiat. — Alejandra, 39 anys, El Marroc

Les xarxes de suport de les famílies monomarentals estudiades són fràgils, particularment per a les migrades. Tres tipus de xarxes hi apareixen com a significatives: **les xarxes veïnals informals, especialment intenses en els barris de Barcelona, les comunitats religioses i les xarxes mediades per les pròpies entitats del tercer sector**. La feblesa de la xarxa familiar tradicional i la insuficiència dels recursos comunitaris públics reforcen la pertinència dels dispositius grupals, dels grups de dones i dels tallers entre iguals, que les entitats de l'estudi estan implementant de manera incipient.

6.10. La sortida del programa: expectatives i incertesa

La projecció cap a la sortida del programa és un dels temes que genera més ansietat en els relats. Les participants són conscients que el lloguer lliure a Barcelona o en municipis propers resulta inassumible amb els seus nivells d'ingressos: el lloguer mitjà a Barcelona supera els 1.087 euros mensuals (Generalitat de Catalunya, 2025). I les vies que manegen com a horitzó de sortida no estan, a la pràctica, gaire més obertes: accedir a un habitatge de protecció oficial requereix aconseguir els ingressos mínims necessària per poder sol·licitar-lo, un llinar que no sempre superen; optar per una cooperativa de cessió d'ús exigeix reunir la quantitat necessària per pagar l'entrada, un capital inicial del qual rarament disposen, i el retorn al país d'origen, quan es pren en consideració, es descarta en la majoria dels casos per motius econòmics, de seguretat o pel projecte vital que els fills i les filles ja han construït a Barcelona. L'esperança es disposa, en definitiva, en sortides que exigeixen precisament allò que aquestes famílies no tenen. La Daniela explicita l'estratègia d'inscripció i de seguiment sistemàtic del Registre de sol·licitants d'habitatge amb protecció oficial:

Com dic jo, que ara estic en aquests pisos de protecció oficial d'Hàbitat [...]. Jo m'hi vaig apuntar i compleixo tots els requisits i tot. Vaig a veure la Isabel, a Hàbitat, cada vegada que faig la transferència li envio el paper i vaig allà a l'Ajuntament a veure si ho han rebut i tot. — Daniela, 54 anys, Espanya

El retorn al país d'origen es descarta en la majoria dels casos com a solució, però a vegades apareix com a horitzó d'últim recurs. La Karla, colombiana, ho descarta per motius de seguretat, la persecució que va motivar la seva sortida continua activa. La Camila també ho descarta:

Allà, llamentablement, de moment no hi ha oportunitat. [...] [Per seguretat]. — Camila, 37 anys, Colòmbia

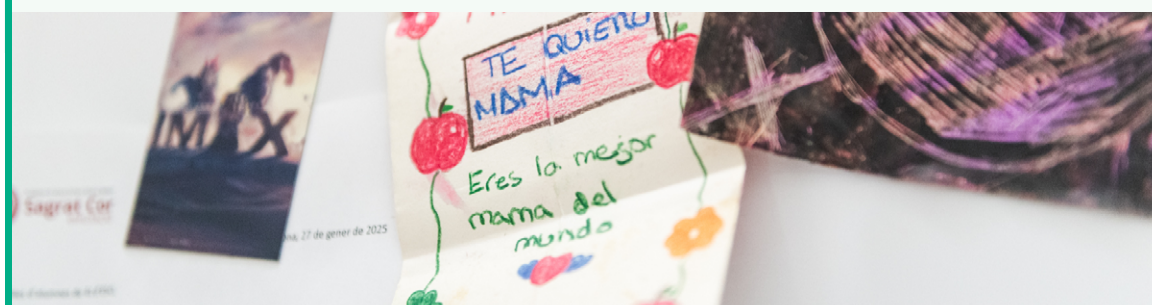
Aquest escenari reproduïx el patró estructural identificat anteriorment, **la sortida reeixida dels programes depèn menys de l'esforç individual de les participants i més de l'existència d'un parc públic d'habitatge social assequible, avui clarament insuficient a Espanya (Fundació FOESSA, 2025; Trilla i Bosch, 2018), específicament d'habitatge d'inclusió social**. El problema no és només de volum, sinó de disseny del propi parc: l'habitatge d'inclusió social, amb renda ajustada als ingressos reals de la família i acompanyament per sostenir el contracte, és un model que avui desplega gairebé en solitari el tercer sector a través de la Xarxa; quan la política pública amplia l'oferta, ho fa sobretot en HPO i en lloguer assequible, dos graons amb llinars d'ingressos que deixen fora precisament les famílies que aquest estudi documenta. Fins i tot les reserves més recents, com el 10% del Pla 50.000⁵ destinat

5 El programa de construcció de 50.000 habitatges públics que la Generalitat preveu completar l'any 2030.

a la Mesa d'Emergències, són insuficients davant de les necessitats reals de la ciutadania amb ingressos econòmics més baixos. Però es tracta d'habitatge protegit estàndard, no del model de renda ajustada i acompanyament que aquest estudi identifica com el que realment sosté la sortida de les famílies monomarentals. De manera que el coll d'ampolla estructural se situa en el moment de la sortida, no en el moment d'accedir al programa, i compromet l'efectivitat mateixa del model d'intervenció del tercer sector.

Els deu eixos que s'han desenvolupat en aquest capítol articulen una imatge densa i multidimensional de les trajectòries residencials i de les experiències quotidianes de les 48 dones participants. Quatre tesis en sintetitzen les conclusions:

1. **Les trajectòries residencials de les famílies monomarentals a Barcelona i la seva àrea metropolitana es caracteritzen per la inestabilitat encadenada,** no per situacions puntuals de carrer. El sensellarisme encobert familiar és la realitat estructural, no l'excepció. La protecció dels fills és la lògica que organitza la successió d'allotjaments precaris i el moment de sol·licitud d'ajuda institucional.
2. **La maternitat en solitari, la migració, la irregularitat administrativa, la precarietat laboral en sectors feminitzats i la violència masclista s'articulen de manera interseccional, no additiva.** Cap factor explica per si sol les trajectòries; cap política sectorial pensada per a un únic factor pot abordar el problema amb eficàcia.
3. **L'accés a l'habitatge estable del programa funciona com a punt d'inflexió qualitatiu en la vida de les famílies, no tan sols materialment, sinó també psicològicament.** L'estabilitat reorganitza la possibilitat mateixa del projecte vital: l'escolarització dels menors, la regularització administrativa, la cerca d'ocupació amb menys urgència, la vinculació al barri.
4. **El coll d'ampolla estructural del model se situa en la sortida del programa,** no en l'accés. La inassequibilitat del mercat lliure a Barcelona i la insuficiència del parc públic d'habitatge social, així com la manca de **programes públics d'habitatge d'inclusió social**, comprometen l'efectivitat del model d'intervenció del tercer sector. Cap actuació de les entitats, per excel·lent que sigui, pot resoldre el que requereix una transformació estructural de les polítiques públiques d'habitatge, en la línia diagnosticada per Trilla (2014, 2024), pel IX Informe FOESSA (2025) i per la xarxa europea FEANTSA (2025).

Capítol 7

Casos paradigmàtics: quatre històries de vida

7 Casos paradigmàtics: quatre històries de vida

La presentació en format d'història de vida té tres motius metodològics. En primer lloc, permet restituir a les protagonistes tota la narrativa de la seva trajectòria, evitant la fragmentació temàtica que caracteritza l'anàlisi per eixos del capítol 6. En segon lloc, fa visible l'articulació efectiva entre unes dimensions –migració, violència, maternitat, treball i habitatge– que a la vida real mai no apareixen separades. En tercer lloc, ofereix al lector un accés més empàtic i menys abstracte a l'experiència de les participants, dimensió essencial quan les conclusions de l'estudi pretenen orientar unes polítiques públiques que afecten uns subjectes concrets.

L'estructura de cada història és la mateixa: context biogràfic i migració (quan és el cas); trajectòria residencial prèvia; moment d'entrada en el programa o d'inici de la situació d'ocupació; experiència actual; projeccions de futur. L'anonimització ha estat total: els noms, les localitzacions precises i els detalls identificables s'han modificat o bé s'han omès. Les cites verbatim reproduïen la manera de parlar de les participants.

7.1. Paula

El desnonament a mitjana edat

La Paula té 64 anys. Va néixer a Barcelona el 1961, en una família de classe mitjana. La seva mare va morir jove, als 58 anys, d'un infart fulminant. Després de la mort de la mare, la Paula es va quedar a viure amb el seu germà al pis familiar, un pis de lloguer amb contracte antic indefinit i renda baixa, en una zona cèntrica de Barcelona. El germà va marxar aviat a viure amb la parella. La Paula es va quedar sola al pis fins que va néixer el seu fill l'any 2005, quan ella tenia 44 anys. Va decidir tenir el fill en solitari, sense una parella estable; el pare biològic mai no va assumir la paternitat ni va donar els seus cognoms al nen, que porta els de la Paula.

La trajectòria laboral de la Paula mostra una successió d'ocupacions diverses, qualificades i altament especialitzades, en cap cas suficients per garantir l'estabilitat econòmica. Va treballar a l'administració de l'Ajuntament de Barcelona, en auditoria de subvencions. Després va passar a una assessoria especialitzada en clients xinesos, on va gestionar durant anys tràmits complexos per a empresaris sense domini del castellà ni del català. Quan l'assessoria va requerir personal amb domini del xinès mandarí, la Paula va haver de marxar-ne. Va passar després a l'administració d'un *tablaó* flamenc, experiència que recorda com un desastre, per la inestabilitat econòmica del negoci: va arribar a haver de pagar de la seva pròpia butxaca els empleats quan la caixa no cobria les nòmines. Finalment, va treballar al Consolat del Senegal, on gestionava autoritzacions consulars, tràmits de reagrupament familiar, repatriació de morts i problemàtiques com la prevenció de l'ablació del clítoris en nenes menors.

L'any 2018, després d'haver viscut al mateix pis des del 1962, és a dir, durant 56 anys, la Paula en fou desnonada. El propietari volia actualitzar la renda al preu de mercat i, per això, va recuperar el pis per la via de la fi del contracte. El seu fill Miquel tenia llavors dotze o tretze anys. El procés va ser particularment dur:

Jo continuava vivint al mateix pis on havia anat a viure l'any... si vaig néixer el 1961, l'any 1962, i m'hi vaig estar fins al 2018. [...] Però, clar, va ser molt difícil dir-li al meu fill que ens quedàvem sense casa.

La Paula va acudir a Serveis Socials, des d'on la van acompanyar al Servei d'Habitatge i la van inscriure a la Mesa d'emergències. El llançament es va produir al juliol del 2018. La família va anar a viure a Premià de Mar amb uns cosins. El trasllat va obligar al fill a un trajecte diari de tren i autobús des de la costa fins al centre de Barcelona per anar a l'institut. Uns veïns de l'antic pis van oferir acollir el fill durant els dies lectius per evitar-li el desplaçament, cosa que va obligar la Paula a buscar una habitació rellogada a prop per poder veure'l cada dia. La separació física, en plena adolescència del fill, fou complexa:

En Miquel es va quedar allí i jo vaig buscar una habitació per estar al davant; no sé, perquè em veïés tots els dies igual. Però, bé, en Miquel ja tenia 13 anys, l'adolescència, no tenir casa..., és a dir, va ser molt difícil. I, per acabar-ho d'adobar, va arribar la pandèmia.

Al març del 2020, amb l'inici de la pandèmia, Serveis Socials els va oferir un apartament a Santa Coloma de Gramenet perquè poguessin estar junts. Van passar allí gairebé un any i mig. Era un apartament petit, tipus bungalow, amb una sola habitació amb dos llits. Compartir habitació amb un fill adolescent, en plena pandèmia i en ple procés de psicoteràpia per l'agressivitat sobrevinguda després dels trasllats, va ser difícilíssim:

Que si era difícil? Que si era difícil? No, difícilíssim, difícilíssim.

Al juliol del 2021, tres anys després del llançament, la Paula va entrar en un pis d'Hàbitat3 a través de la Mesa d'emergències.

L'entrada al pis de Pisos Buits va marcar un punt d'inflexió. Tres anys d'inestabilitat, Premià, l'habitació rellogada i Santa Coloma quedaven enrere. La Paula descriu els problemes que va patir el seu fill al llarg del procés: la direcció de l'institut on anava en Miquel va intentar expulsar-lo per considerar-lo un «alumne disruptiu», després de tornar agressiu del desnonament. La Paula va haver de lluitar per la seva escolarització i va trobar acolliment a la Fundació Comtal, un centre de segona oportunitat educativa proper al pis actual. El fill ha seguit una teràpia psicològica continuada per reconstruir l'equilibri emocional. Als 64 anys, la Paula treballa en feines parcials i conserva el pis del programa. La pregunta sobre la sortida queda en suspens: amb la seva edat, sense un contracte indefinit a temps complet i amb un fill que continua estudiant, l'accés al mercat lliure del lloguer és pràcticament impossible. L'esperança passa per l'eventual adjudicació d'un habitatge de protecció oficial.

El cas de la Paula condensa cinc eixos analítics de l'informe. Primer, il·lustra que el desnonament pot arribar en edats en què la reinserció laboral és estructuralment difícil: als 57 anys, el 2018, la Paula va quedar atrapada entre un mercat laboral que penalitza l'edat i un mercat de lloguer que

exigeix uns ingressos elevats. Segon, mostra que la pèrdua del lloguer antic, patró emblemàtic del procés de gentrificació de Barcelona, és una via recurrent de desplaçament social. Tercer, documenta l'impacte de la inestabilitat residencial sobre els adolescents: la transformació del caràcter del fill i els conflictes amb l'institut són conseqüència directa del procés. Quart, evidencia els terminis extraordinàriament llargs de la Mesa d'emergències, tres anys entre el llançament i l'entrada al pis, i la dependència del tercer sector i de les xarxes familiars informals per sostenir els períodes intermedis. Cinquè, il·lustra la complexitat de la sortida: sense un parc públic de lloguer social suficient, les sortides reeixides depenen de l'aparició de noves oportunitats que no estan vinculades a l'esforç individual de les participants.

7.2. Laura

Migració, violència i reagrupament tardà

La Laura té 56 anys. Va néixer a Bolívia. Va arribar a Espanya el 2001, quan tenia poc més de trenta anys, deixant a Bolívia tres fills petits, la petita d'any i mig, el mitjà de quatre anys i la gran de vuit. La decisió d'emigrar es va prendre en el si de la família extensa com a única via per resoldre una situació insostenible en origen: el pare dels tres primers fills era violent, alcohòlic, no aportava prou ingressos i tenia una convivència conflictiva amb la seva germana al mateix habitatge. La família política va proposar que la Laura anés a Espanya a treballar:

La millor idea que van tenir és que me n'anés a Espanya a treballar si volia diners. Bé, vaig dir, per dos anys que estigui per allà no passa res. [...] Van passar un parell de mesos o tres i ja vaig venir cap aquí deixant els meus fills petits. La primera, d'un any i mig; l'altre, de quatre anys, i l'altra, de vuit anys [...]. M'ho vaig passa malament.

Els fills van quedar a cura dels avis paterns i materns. La Laura va arribar primer a Madrid i aviat es va traslladar a Barcelona, on vivia un germà. Durant alguns anys, la Laura va viure amb el seu germà en habitacions compartides. Va treballar com a interna en una família de Badalona, cosa que li permetia guanyar el doble durant les vacances de la família ocupadora. Al 2003 o 2004, el germà li va proposar que lloguessin un pis conjuntament al barri del Congrés. La Laura va pagar l'entrada i la fiança; el contracte es va signar a nom del germà. Quan aquest va conèixer una nova parella, aquesta va prendre possessió efectiva del pis i va començar a desplaçar la Laura, que va acabar dormint al sofà del menjador:

La meua habitació ja estava desocupada, les meves coses eren al balcó. Em va tocar dormir aquí al saló; aquí vaig dormir i no vaig voler anar-me'n d'aquí. [...] De mal en pitjor, vaig dir, però ells estaven guanyant més perquè estaven llogant l'habitació i estaven cobrant..

En aquest context, el pare dels seus fills a Bolívia va aconseguir la seva adreça i es va presentar a Barcelona. Hi va haver una falsa reconciliació. La Laura es va quedar embarassada de nou en unes condicions extremament vulnerables; dormia al sofà del menjador i es va posar molt malalta: l'embaràs es va complicar amb una coelitis severa que va requerir endoscòpia per extreure la pedra. La Laura va tenir el fill en aquestes condicions. Una amiga la va acollir a casa seva amb el nadó. Més tard, la Laura va conèixer el pare del seu cinquè fill, amb qui va conviure durant anys i de qui s'ha separat recentment. La trajectòria residencial va sumar diverses mudances i períodes en habitacions rellogades fins que va entrar en el programa Pisos Buits d'Hàbitat3.

La Laura ha sobreviscut a un càncer de mama; la quimioteràpia li ha deixat seqüeles als peus i a les mans. Pateix diabetis i episodis de vertigen, cosa que l'obliga a medicar-se abans de sortir sola de casa. El metge li ha prohibit sortir sense acompanyament. Els seus fills a Bolívia continuen essent el motor de la seva vida quotidiana, per bé que la separació física s'ha prolongat durant més de dues dècades:

Els meus fills, els meus fills. El meu filllet, aquest Fabio que dic, té el 53% de discapacitat, però no vol que se sàpiga. [...] Està estudiant; és un bon noi; no surt de casa. [...] Això és força i voluntat d'un [...]. Quan no puc, dic: I qui em donarà, qui em portarà, qui em vindrà a cuinar? He d'aixecar-me. A vegades em passo fins a tres dies al llit.

El cas de la Laura condensa l'articulació més extrema dels eixos interseccionals de l'estudi: migració en solitari amb fills petits que es queden al país d'origen, violència de gènere a la parella, irregularitat administrativa prolongada, embaràs en condicions d'extrema vulnerabilitat, sosteniment de cinc fills al llarg de dues dècades, problemes greus de salut, dependència de les xarxes informals –germà, amiga, parròquia– per sostenir cada etapa i arribada tardana al programa del tercer sector. Aquesta trajectòria mostra que el sensellarisme encobert familiar es pot prolongar durant vint anys abans d'arribar a una situació residencial mínimament estable i que el fet d'entrar en el programa no resol les seqüeles físiques i psicològiques acumulades.

7.3. Amina

Arribada com a menor, centre de tutela i reconstrucció

L'Amina té 34 anys. Va néixer al Marroc. Va arribar a Espanya essent menor d'edat, en pastera, després d'haver treballat com a menor en cases particulars del Marroc, en condicions d'explotació. La descripció de la seva arribada és d'una sobrietat notable:

Jo vaig arribar com la majoria. Estava treballant en cases i era menor; llavors patia més. I vaig tenir l'oportunitat de venir en una pastera [...]. Vaig estar durant un any amb la meva germanastra, després vaig entrar al centre de menors i aquí em van ajudar molt, vaig començar a fer cursos, classes de castellà i de català... I vaig començar la meva vida.

La frase «Vaig començar la meva vida», que diu en parlar de la seva entrada al centre de menors, condensa la radicalitat del tall biogràfic: la infantesa treballant en cases alienes queda enrere; la nova vida comença amb la tutela institucional, amb els cursos d'idiomes, amb la possibilitat d'estudiar.

Després de la majoria d'edat, l'Amina va entrar al mercat laboral, fent feines vinculades al comerç, les cures i la neteja, els sectors feminitzats característics per a les dones migrades. L'Amina es va quedar sostenint en solitari els seus dos fills, en una de les situacions combinades de més vulnerabilitat: dona jove, migrada, sense cap xarxa familiar directa a Espanya i sense el suport del pare dels fills. Les xarxes mediant per les institucions de protecció a la infància i, posteriorment, per Càritas Diocesana de Barcelona i la Fundació Habitatge Social, van sostenir el procés. L'Amina va accedir al programa d'habitatge social de la FHS. El contracte de lloguer està a nom seu, d'acord amb la política explícita de l'entitat de reconèixer el lideratge femení en les famílies monomarentals. El pis li ha permès reorganitzar la vida quotidiana, garantir l'educació estable dels seus fills i participar en el programa Oikos d'acompanyament educatiu i formatiu.

La projecció cap al futur és prudent. Actualment, l'Amina és a l'atur, cercant una ocupació. La regularització administrativa de fa anys, a través del centre de menors, i els cursos posteriors li han permès moure's amb més llibertat que les dones en situacions irregulars. La vinculació amb la comunitat marroquina de Catalunya li ofereix una xarxa de suport cultural i emocional, per bé que no resol els problemes materials.

El cas de l'Amina il·lustra el paper central dels dispositius públics de protecció a la infantesa migrant no acompanyada com a via de regularització efectiva i de construcció d'itineraris de vida a Catalunya. Documenta també la combinació de violència econòmica i emocional del pare dels fills: l'abandonament en conèixer l'embaràs és una forma reconeguda de violència. Mostra com el programa de la FHS articula l'habitatge estable amb un acompanyament formatiu i comunitari, que prefigura el model de *Housing First* adaptat a les famílies i al gènere descrit per la FEANTSA i el *Housing First Europe Hub* (2022).

7.4. Miriam

L'ocupació monomarental i el trànsit cap al lloguer social

La Miriam té 35 anys. Va néixer a Barcelona, en una família que havia pertangut a la classe mitjana acomodada. La ruptura econòmica i familiar va arribar molt aviat. Els seus avis van perdre gran part del patrimoni familiar i la seva mare, que havia estat mare jove, va acabar separant-se d'una parella violenta. Quan la relació es va trencar, la Miriam va descobrir que l'home que havia considerat el seu pare no ho era biològicament i va deixar de veure-la. La mare va haver de començar de nou pràcticament sense recursos i la Miriam va deixar d'estudiar essent adolescent per cuidar els seus germans i es va posar a treballar.

Quan tenia 18 anys, es va quedar embarassada del seu primer fill. Es va traslladar a Terrassa i durant alguns anys va aconseguir una certa estabilitat residencial vivint en pisos de lloguer assequibles per al context de l'època. Treballava com a encarregada d'un bar, encara que formalment tenia un contracte de només dues hores diàries. La precarietat laboral va resultar decisiva quan es va separar del pare del seu fill i va perdre l'ocupació. La prestació que li va quedar era insuficient per sostenir el lloguer:

En el moment en què em vaig separar, no tenia estabilitat amb el nen; em van fer fora i l'atur que em quedava era de 200 euros.

La impossibilitat de pagar va derivar ràpidament en un procediment de desnonament. La Miriam va acudir als Serveis Socials i va intentar cercar ajuda, però llavors desconeixia totalment els circuits de suport relacionats amb l'habitatge. Va intentar obrir pisos buits a través de coneguts i va acabar pagant diners a persones que la van estafar. Finalment, el dia abans del llançament, va trobar un pis buit propietat d'una entitat bancària i hi va entrar junt amb el seu fill petit:

Un dia abans del desnonament, vaig trobar el pis d'okupa. [...] M'hi vaig tancar amb clau, em van fer la mudança a la nit; vaig continuar fent-la jo amb un carretó del Mercadona i aquí em vaig quedar d'okupa

Va viure en aquest pis prop de vuit anys. L'experiència de l'ocupació apareix en el seu relat marcada per la por constant i per una sensació permanent de provisionalitat. Els primers mesos van ser especialment durs: no tenia aigua, els veïns es negaven a donar-li la clau del portal i havia d'anar a buscar l'aigua en una font pública. L'estigmatització veïnal fou immediata:

Els veïns et tractaven com si fossis una... Jo era una noia de 22 anys amb un nen.

La Miriam insisteix repetidament que mai no va voler quedar-se fora del mercat formal d'habitatge. Quan va trobar una nova feina, va acudir directament a l'entitat bancària propietària per intentar regularitzar la situació per mitjà d'un lloguer:

Vaig anar al BBVA [...]; els dic: He trobat feina, em llogueu el pis? I em van dir: No negociem amb okupes.

Durant aquells anys, es va vincular primer a la PAH i, posteriorment, a un col·lectiu local de suport a persones afectades per desnonaments i ocupacions. Allí va aprendre procediments legals, tràmits administratius i formes de negociació amb els bancs i grans propietaris. Per bé que inicialment hi participava discretament, va acabar convertint-se en una referència informal per a altres famílies en situacions semblants.

La inseguretat residencial va afectar profundament la vida diària dels seus fills. El pis era petit; a penes podien convidar amics a casa i tota la convivència estava organitzada entorn de la necessitat de passar desapercebuts. La Miriam recorda que parlaven en veu baixa i evitaven fer soroll, per por de les queixes dels veïns o de possibles conflictes:

A les vuit apagava la tele i tots a dormir: que semblava com si no hi fóssim.

La sensació de vulnerabilitat era constant. Durant anys, va mantenir preparada una capsa amb records i objectes importants dels seus fills, per si havia d'abandonar l'habitatge precipitadament. Amb el temps, va rebre diverses ordres de desnonament. La presència dels moviments per l'habitatge i de les xarxes col·lectives va ser fonamental per sostenir emocionalment el procés. La Miriam recorda especialment el suport de persones vinculades al col·lectiu i als programes d'habitatge social, que més tard l'ajudarien a cercar una sortida estable.

L'entrada al pis actual, a través d'un programa de lloguer assequible –*Reallotgem*–,⁶ va marcar un punt d'inflexió. Per primera vegada, els seus fills disposaven d'habitacions separades i d'un habitatge on podien viure sense amagar-se. La Miriam descriu aquell moment com una barreja d'alleujament i esgotament acumulat:

Em vaig quedar aquí mirant-me'l com: Ja està, per fi!

Paradoxalment, la por més intensa va aparèixer un cop assolida una certa estabilitat. Després d'anys vivint "en mode supervivència", van començar els episodis d'ansietat, hipervigilància i temor constant de perdre novament l'habitatge:

Jo crec que el trauma m'ha sortit ara, no llavors. Llavors tenia pebrots per fer el que calgués

Actualment, treballa netejant cases i en serveis de càterring per a casaments i esdeveniments, feines molt precaritzades, però compatibles amb la cura dels fills. L'estabilitat continua essent fràgil: el seu contracte de lloguer té una durada limitada i la Miriam continua vivint amb la por que no li renovin en el futur.

El cas de la Miriam mostra com l'ocupació pot esdevenir una estratègia de supervivència familiar davant l'absència d'alternatives residencials accessibles. Il·lustra també el fort estigma social associat a l'ocupació i l'impacte psicològic prolongat d'anys d'inseguretat residencial. Finalment, evidencia el paper central de les xarxes col·lectives de suport i dels programes de lloguer social per tal d'evitar que situacions de precarietat laboral i de maternitat en solitari desemboquin directament en el sensellarisme familiar.

6 Aquest programa s'explica més endavant.

Capítol 8

La veu dels professionals

8 La veu dels professionals

El grup focal amb professionals de les dues entitats participants aporta a l'estudi una perspectiva triplement valuosa: triangula les conclusions de les entrevistes individuals amb una mirada tècnica i institucional; ofereix una visió sistèmica del conjunt del parc servit que les narratives biogràfiques no poden subministrar per si soles, i, en un gir metodològic no previst, però analíticament fructífer, incorpora l'experiència residencial dels qui intervenen amb relació a la crisi.

Abans d'entrar en aquesta anàlisi, convé establir una dada que les pròpies professionals aporten i que fixa l'objecte de tot el capítol. En ser preguntada pel perfil de les famílies monoparentals que acompanyen, una professional el resumeix sense matisos: «En el cas de les famílies monoparentals, totes són monomarentals: no porto cap cas d'un home sol.» I la resta del grup ho corrobora. Allò que als registres administratius figura com a monomarentalitat és, en pràcticament tots els casos atesos per les dues entitats, monomarentalitat: la criança en solitari recau sobre les dones.

La primera ronda del grup focal, prevista com una presentació breu del perfil tècnic i la funció a l'entitat, va derivar gairebé immediatament cap a la situació residencial de les pròpies participants. La densitat emocional amb què cada professional va descriure les seves dificultats —**viure al pis dels pares, dependre del sou de la parella, no poder viure tan sols amb el salari del sector social, la perspectiva d'haver d'abandonar Barcelona**— configura una fita metodològica de primer ordre: la línia que separa les professionals de les famílies monoparentals que acompanyen és, en termes residencials, molt més fina del que l'enquadrament tècnic suggereix. Com resumeix una d'elles, «la línia que separa les persones amb qui treballem de nosaltres mateixes és molt fina», i una altra afegeix, amb sarcasme, que «hi ha companyes a les quals els donaríem un pis dels nostres programes perquè hi visquessin».

La compra parental com a únic mecanisme d'accés, la dependència de la parella com a matalàs econòmic indispensable i el racisme immobiliari no operen únicament en el cas de les famílies ateses: conformen també l'horitzó quotidià de les professionals que les acompanyen. Aquesta proximitat subjectiva enforteix, paradoxalment, la capacitat analítica del grup: el diagnòstic sobre el problema no és tan sols un coneixement tècnic distanciat, sinó una vivència compartida. I és, precisament, una vivència marcada pel mateix eix de gènere que travessa les famílies monoparentals: qui pot sostenir un habitatge és, gairebé sempre, qui compta amb el matalàs d'una parella o d'un patrimoni familiar previ;

la línia que
separa les
persones amb
qui treballem
de nosaltres
mateixes
és molt fina.

qui no el té, depèn dels mateixos mecanismes precaris –pis compartit, ajuda parental, lloguer molt per sota de les seves possibilitats reals– que documenten diàriament en les famílies usuàries.

El grup focal identifica, de manera convergent, tres factors estructurals que tensen el mercat residencial de Barcelona i la seva àrea metropolitana fins a fer-lo pràcticament inaccessible per a una llar sostinguda per un únic sou, que és la condició que defineix, per definició, tota família monomarental:

01 ***El turisme com a distorsió total.***

La proliferació d'habitatges d'ús turístic als barris centrals genera una onada expansiva que empeny progressivament els preus cap als barris perifèrics: de l'Eixample a Horta, Guinardó i Sant Andreu. Les famílies monomarentals ateses per les entitats es troben a l'extrem més vulnerable d'aquesta cadena de desplaçaments: no poden compensar una pujada de preus amb un segon sou, que és la resposta habitual d'una llar biparental.

02 ***La inversió immobiliària internacional sense regulació efectiva.***

Les professionals identifiquen l'entrada de capital estranger sense restriccions com un factor estructural que distorsiona els preus, i assenyalen com a referents reguladors els models maltès i danès (limitació a un sol habitatge o exigència de residència prèvia mínima). L'aparició del visat de nòmada digital (2023), que permet a treballadors extracomunitaris residir a Espanya amb un poder adquisitiu desproporcionat, és percebuda com una asimetria estructural: la burocràcia estatal regularitza el capital estranger amb més celeritat que les persones migrants que sostenen els serveis essencials del país. Aquesta asimetria colpeja amb especial duresa les dones migrades, que sostenen totes soles la seva llar en situació administrativa irregular, com ja s'ha documentat al capítol 5: competeixen pel mateix habitatge escàs amb un capital estranger que obté la residència en mesos, quan a elles aconseguir la regularització pot portar-los anys.

03 ***La insuficiència estructural del parc públic.***

El coll d'ampolla no és la capacitat d'inserció de les famílies, documentada al llarg de l'informe, sinó en la inexistència d'una sortida cap a un habitatge d'inclusió social. Una professional descriu el cas paradigmàtic d'una família amb ingressos estables i indefinits que porta més d'un any sense poder sortir del programa, bloquejada per un mercat del lloguer inaccessible i pel racisme immobiliari que opera de forma no explícita, però eficaç. Aquí la diferència entre entitats i municipis és notable: mentre una entitat declara entre 25 i 30 sortides a l'any, una altra professional descriu la sortida com «una utopia», que no ha vist en tres anys d'acompanyament, a l'àrea metropolitana; fora de Barcelona, una professional resumeix la situació de manera categòrica: «Les monoparentals no arriben; és que no n'arriba cap.»

A aquesta insuficiència s'afegeix un filtre que actua dins del procés de lloguer, abans fins i tot que el preu decideixi res. Les professionals descriuen una jerarquia informal de selecció d'inquilins, una **«escala de pòquer»**, en paraules d'una d'elles, en què la parella amb fills desplaça la parella sense fills en ser percebuda més estable amb relació a l'habitatge. Cap d'aquestes dues posicions està a l'abast d'una família monomarental amb un sol sou, que, a més, ha d'esquivar un racisme immobiliari que el grup identifica amb especial intensitat respecte de les dones marroquines, llatinoamericanes i de l'Europa de l'Est: files de desenes de persones per visitar un pis, respostes que mai són explícites, la pregunta directa de si l'habitatge «és per a tu sola». La combinació d'un sol sou, maternitat en solitari i, sovint, origen migrant situa aquestes famílies en la posició més feble de qualsevol procés de selecció, molt abans que es plantegi la qüestió de si poden pagar la mensualitat.

Un element analíticament sofisticat del grup focal és **el reconeixement de les dificultats polítiques de qualsevol reforma efectiva**. Les professionals identifiquen el pes dels petits propietaris que depenen d'un o dos pisos de lloguer com a complement d'unes pensions insuficients i reconeixen la tensió entre el garantisme processal, necessari per protegir els inquilins, i la seguretat jurídica de l'arrendador, l'absència del qual genera filtres d'accés restrictius que perjudiquen especialment les famílies més vulnerables i, entre elles, d'una manera desproporcionada, les monomarentals: són les que difícilment superen cap filtre addicional sobre solvència o estabilitat que el propietari decideixi introduir.

El debat sobre el concepte de **«sortida reeixida»** revela una paradoxa de fons: les pròpies famílies ateses, traumatitzades per unes trajectòries prèvies de forta inestabilitat, prioritzen la hipoteca d'alt risc per davant del lloguer, perquè la propietat, fins i tot endeutada, és percebuda com l'única protecció enfront d'un mercat en què qualsevol propietari pot donar per acabat el lloguer en pocs mesos. Per a una mare sola que ja ha viscut un desnonament o una ocupació, aquest càlcul no és irracional: és la resposta a una inseguretat que el lloguer, tal com funciona avui, no aconsegueix esvair.

Davant d'aquesta dificultat, el grup articula una idea que orienta el seu propi treball, més que un diagnòstic sobre les famílies: per a bona part de les dones acompanyades, trencar el cicle de la pobresa en aquesta generació és extremament difícil; la seva intervenció s'entén, doncs, com una inversió perquè la generació següent sí que pugui trencar-lo.

Les professionals aporten, a més, una conclusió de política pública que rarament figura en els diagnòstics sobre habitatge, però que condiciona directament la capacitat d'una família monomarental per sortir de la dependència assistencial. Quan animen a una mare a arriscar-se a acceptar una ocupació i aquesta ocupació no s'arriba a consolidar, l'exemple que posen és el d'un fill o una filla que es posa malalt durant el període de prova, i la renda garantida de ciutadania no es reactiva immediatament: la família pot trigar fins a cinc mesos a tornar a percebre-la. La pregunta que es fa una de les professionals resumeix el problema millor que qualsevol estadística: «En aquests cinc mesos, qui et sosté?» El disseny de la prestació penalitza, doncs, el risc mateix d'inserció laboral que vol incentivar, i ho fa precisament sobre les llars que no disposen d'un segon sou de suport mentre dura el buit.

En aquests
cinc mesos,
qui et sosté?

Pronòstic i recomanacions

El grup conclou amb un diagnòstic marcadament pessimista: **mentre no es reguli la captació d'oferta per part del turisme i del capital internacional, i mentre el parc públic continuï essent estructuralment insuficient, cap intervenció del tercer sector, per molt bona que sigui, podrà resoldre el problema.** «El que la gent jove espera són les herències», resumeix una professional; «espera que es morin», remata una altra, sense necessitat de suavitzar la frase. La previsió que les herències es converteixin en el principal mecanisme d'accés a l'habitatge per a les generacions joves descriu una fractura social de llarg abast que afectarà amb especial intensitat les famílies monomarentals, que per definició no disposen del doble ingrés familiar i no sempre compten amb un patrimoni heretable. És el que Gil (2026) anomena “generació inquilina”.

De la pràctica professional, se'n deriven sis recomanacions operatives, adreçades específicament a les famílies monomarentals:

- regular l'oferta turística i la inversió estrangera sense residència prèvia;
- ampliar substancialment el parc públic de lloguer social amb programes o amb reserves específiques destinades al percentil de població amb les rendes més baixes;
- articular una via preferent de sortida dels programes del tercer sector cap a l'oferta pública;
- integrar el seguiment postsortida com a part del model d'intervenció;
- corregir el buit de cobertura de la renda garantida quan no s'arriba a consolidar un intent d'inserció laboral;
- i reconèixer i dignificar el treball del propi sector social, en què les condicions laborals i residencials contradiuen l'exigència de sostenir el dret a l'habitatge de les famílies més vulnerables del sistema.

El que la gent jove espera són les herències.

Capítol 9

Conclusions

9 Conclusions

Les trajectòries residencials: inestabilitat encadenada i sensellarisme ocult

Les trajectòries residencials anteriors al moment actual de les participants estan marcades estructuralment per la inestabilitat encadenada i pel sensellarisme ocult. Les dones han passat per una successió de situacions intermèdies –habitatges perduts arran de ruptures o impagaments, cases de familiars o amistats, habitacions rellogades, pensions, hotels concertats pels serveis socials, recursos d'emergència– abans d'arribar al programa de l'entitat o a la situació d'ocupació. El carrer com a horitzó efectiu n'és l'excepció, i no la regla, gràcies a la inversió activa de les pròpies dones en estratègies d'evitació orientades a protegir els seus fills. Els factors detonants més freqüents són la ruptura de la parella en contextos de violència i els impagaments derivats de la desocupació o de la pèrdua d'ingressos auxiliars. Aquesta conclusió confirma la noció de hidden homelessness, proposada per Haber i Toro (2004) i desenvolupada per a Espanya per Matulič *et al.* (2019) i la FACIAM (2023).

La intersecció estructural d'eixos de desigualtat

El gènere s'encreua estructuralment amb la migració, amb la situació administrativa, amb la precarietat laboral i amb la violència per tal de produir unes trajectòries singulars d'exclusió que cap factor no explica per si sol. Les dades de l'estudi donen compte d'aquesta intersecció amb claredat: sis de cada deu participants són migrades; el 17,2 % de les migrades, totes elles llatinoamericanes, estan en situació administrativa irregular; el 66,7 % de la mostra està fora de l'ocupació formal regulada; la violència masclista apareix en una part significativa dels relats com un factor estructural d'exclusió, en les seves tres modalitats –violència directa de la parella amb denúncia formal, violència econòmica i emocional i violència institucional o estigmatització per part dels serveis públics. La interseccionalitat no és un mer marc teòric, sinó una realitat empírica que les polítiques públiques han d'incorporar operativament.

L'experiència d'habitar el programa: l'estabilitat com a punt d'inflexió

L'accés a un habitatge estable del programa funciona com un punt d'inflexió qualitatiu en les trajectòries. Permet reorganitzar la vida quotidiana, millorar els indicadors escolars dels menors, recuperar processos formatius interromputs, cercar ocupació amb menys urgència i vincular-se al barri, i, sobretot, garanteix un entorn previsible als fills i filles. L'estabilitat residencial no és només material –tenir un sostre–, sinó psicològica: reorganitza la possibilitat mateix del projecte vital. Les residents valoren molt positivament aquesta dimensió. Però, al mateix temps, n'identifiquen alguns límits clars: la temporalitat del contracte i la seva renovació anual, la incertesa sobre la sortida, la insuficiència del suport psicològic especialitzat amb formació informada en trauma, la necessitat d'una articulació més gran amb els recursos de la violència masclista i d'estrangeria.

Una política d'habitatge per a la infància

L'estabilitat residencial no beneficia només les mares, sinó els seus fills i filles, que experimenten millores paral·leles en el rendiment escolar, la salut emocional i la socialització, fins al punt que moltes mares restringeixen la seva autonomia quotidiana per por que qualsevol incident atregui la mirada dels serveis de protecció sobre una situació residencial ja precària. En la política d'habitatge, la infància no hauria de ser una circumstància que simplement agreuja la prioritat d'una sol·licitud, sinó un objectiu propi, amb el mateix pes que la Convenció sobre els drets de l'infant atorga a l'interès superior del menor, i una via de prevenció de la transmissió intergeneracional de la pobresa. Així ho recomanen Save the Children Catalunya (2025) i l'Estratègia nacional contra el sensellarisme 2023-2030 (Ministeri de Drets Socials i Agenda 2030, 2023).

El coll d'ampolla estructural: la sortida

La projecció cap a la sortida del programa és la dimensió que genera més ansietat en els relats, i aquesta ansietat no és només de les participants: el propi equip professional la comparteix i, d'alguna manera, la pateix de forma més conscient, perquè sap exactament per què no pot garantir aquesta sortida, per més acompanyament que ofereixi, per més que la família compleixi la seva part. No existeix avui una política social de sortida, cap dispositiu públic dissenyat específicament per sostenir i finançar aquest tram final, que va de l'acompanyament a l'habitatge estable. El que hi ha, en lloc seu, és un abisme entre el que el mercat laboral a l'abast d'aquestes dones pot oferir i el que el mercat de l'habitatge exigeix. Les participants són conscients que el lloguer lliure a Barcelona, amb un preu mitjà superior als 1.147 euros mensuals l'any 2025, no és assumible amb els seus nivells d'ingressos. L'esperança es vincula a tres vies, cadascuna amb la seva pròpia barrera: accedir a un habitatge de protecció oficial, que requereix aconseguir els ingressos mínims necessaris per poder sol·licitar-lo; optar per una cooperativa de cessió d'ús, que exigeix reunir la quantitat necessària per pagar l'entrada, o, en alguns casos, tornar al país d'origen. Les tres opcions són descartades per la majoria, per motius econòmics o de seguretat, o pel projecte vital que els seus fills i filles ja han construït a Barcelona.

La sortida reeixida dels programes depèn, doncs, menys de l'esforç individual de les participants i més de tres factors estructurals, que es reforcen entre si:

1. **L'absència d'una política social de sortida no vol dir que no hi hagi vies públiques, sinó que les que existeixen no encaixen amb la realitat d'aquestes famílies.** L'habitatge de protecció oficial, tant en règim general com en règim especial, exigeix uns ingressos mínims que deixen fora precisament la població en situació més crítica, el col·lectiu més vulnerable i necessitat de protecció. La Mesa d'Emergències, que sí que ajusta el lloguer als ingressos reals de cada família i és una política pública, té, però, un abast limitat: els seus requisits d'accés deixen fora famílies necessitades i acumula llargues llistes d'espera. Reallotgem⁷ i Garantim⁸, els programes públics de mobilització del parc privat de l'Agència de l'Habitatge de Catalunya, també ajusten el preu, però la poca agilitat en la seva gestió els manté en volums mínims. El que no existeix a escala és el model complet: l'habitatge d'inclusió social, amb una renda ajustada als ingressos reals, combinada amb un acompanyament socioeducatiu sostingut, que és que avui desplega el tercer sector per ajudar justament les famílies que cauen entre tots aquests filtres, sense un suport estructural ni financer que ho reconegui com a part del sistema públic.
2. Els criteris d'accés de les taules d'emergència residencial deixen algunes famílies monomarentals en una situació d'exclusió greu, sense resposta institucional, la qual cosa crea **asimetries**.
3. I, a conseqüència de l'anterior, el tercer sector i les administracions locals acaben donant resposta a unes situacions estructurals de pobresa severa que haurien d'assumir, en primera instància, **les polítiques públiques d'habitatge i drets socials d'àmbit autonòmic i estatal**.

Aquesta és, probablement, la conclusió política més important de l'estudi, atès que cap intervenció del tercer sector, per molt bona que sigui, pot resoldre el que requereix una transformació estructural de les polítiques públiques d'habitatge, ni tancar per si sola l'abisme entre l'àmbit laboral i el residencial present a tot aquest capítol. El model que proposa Cohabitac ofereix una resposta concreta a la inexistència d'una política social de sortida: **polítiques d'habitatge compartides entre els diferents actors, en què el preu assequible depèn de l'administració de l'habitatge i l'acompanyament, el factor que distingeix l'habitatge d'inclusió social d'un simple lloguer barat, depèn dels serveis de drets socials, en què cada organisme compleix la funció que li correspon**. És aquesta arquitectura compartida, i no una ampliació aïllada de l'HPO, la que aquest informe desenvolupa al capítol 10, en forma d'unes polítiques d'habitatge d'inclusió.

7 Un programa en virtut del qual l'Agència de l'Habitatge de Catalunya arrenda directament l'habitatge al propietari i li garanteix el cobrament durant cinc anys i una bestreta de 18 mensualitats, per cedir-la després a famílies que tenen una resolució favorable de la Mesa d'Emergències. Vegeu: <https://agenciahabitatge.gencat.cat/es/temas/programas-sociales-vivienda/programa-reallotgem>

8 El programa Garantim és una subvenció per pagar el cost del lloguer d'habitatges obtinguts del mercat privat i destinar-los a persones en situació d'emergència econòmica i social i en risc d'exclusió residencial. En aquest cas, l'Agència de l'Habitatge de Catalunya subvenciona una part del cost del lloguer de la persona en situació de vulnerabilitat econòmica. Vegeu: <https://agenciahabitatge.gencat.cat/es/temas/programas-sociales-vivienda/programa-garantim>

Les dones en situació d'ocupació

Les onze dones en situació d'ocupació incloses en aquest estudi conformen un perfil heterogeni que la major part de la recerca prèvia no ha tingut en compte. Per edat, són les més joves de la mostra (37,6 anys de mitjana); per origen, són espanyoles, marroquines i llatinoamericanes; per situació laboral, es distribueixen gairebé equitativament entre ocupació amb contracte, ocupació informal i desocupació. La seva incorporació a l'estudi permet captar el contínuum entre l'exclusió residencial encoberta, l'ocupació i l'accés al mercat regulat o al circuit del tercer sector. L'entrada en vigor de la Llei orgànica 1/2025 ha modificat substancialment l'escenari processal de l'ocupació, en accelerar els procediments de desallotjament i accentuar la urgència d'ampliar les vies formals d'accés a un habitatge assequible. El testimoniatge de la Fàtima, que va passar de l'ocupació al lloguer social gràcies a la mediació municipal, o el de la Miriam, que va aconseguir un habitatge a través del programa Reallotgem, il·lustren dues vies operatives replicables que, lamentablement, són poc transitades, ja que la lentitud de l'Administració a tramitar la incorporació de cada habitatge al programa desincentiva la propietat abans de completar el procés, de manera que aquesta via requereix una revisió si vol ser efectiva.

La diferenciació entre dispositius del tercer sector

Les dues entitats estudiades atenen famílies amb característiques similars en termes de vulnerabilitat estructural, però amb diferents orígens de derivació de les persones participants a l'estudi: Càritas, serveis socials públics, equips especialitzats d'EESS, regularització de persones en situació d'ocupació de pisos comprats, entre d'altres. Això suggereix que cada entitat ocupa un nínxol d'accés diferenciat dins l'ecosistema català d'habitatge social, més que de perfil diferent. La Fundació Habitatge Social s'ha especialitzat en famílies migrades (les seves 16 residents són totes migrades) amb un cert grau d'inserció laboral formal (el 62,5 % tenen contracte): és un perfil propi de la trajectòria històrica de l'entitat, vinculada a Càritas Diocesana i al programa Oikos. Per la seva banda, la Fundació Hàbitat3 atén un perfil més divers (el 61,9 % són dones autòctones), amb un pes significatiu de la desocupació (55 %) i una presència important de dones de mitjana edat afectades per desnonaments. Aquesta diversitat de models és, en si, un actiu del sistema i s'ha de preservar en qualsevol reforma futura.

L'urgència d'una resposta sistèmica

La conclusió final que articula totes les anteriors és la urgència de donar una resposta sistèmica al problema. La crisi residencial espanyola és estructural, no conjuntural; els seus efectes més greus recauen en les famílies monomarentals; el marc normatiu recent (Llei 12/2023, Estratègia nacional contra el sensellarisme 2023-2030, Estratègia contra la pobresa 2024-2030, Pla europeu d'habitatge assequible) ofereix les bases jurídiques i institucionals per a una transformació, però la seva efectivitat depèn de la voluntat política sostinguda, del finançament suficient, de la coordinació interadministrativa i de l'articulació amb el tercer sector i els moviments socials. L'aposta d'aquest informe és la continuïtat ètica entre les 48 veus escoltades i la transformació efectiva de les polítiques públiques.

Capítol 10

Recomanacions

10 Recomanacions

Les recomanacions que es desenvolupen tot seguit s'han elaborat a partir de les conclusions de l'estudi i les han revisat les entitats participants, per tal de garantir-ne l'adequació a la realitat operativa i la viabilitat en el context normatiu i institucional actual. Pretenen assolir tres equilibris:

Primer, entre el realisme operatiu i l'ambició transformadora, i a aquest efecte **es requereixen canvis estructurals sostinguts a mitjà i a llarg termini.**

Segon, **entre la intervenció tècnica de les entitats del tercer sector i l'actuació de les administracions públiques, reconeixent que la cooperació entre ambdues és indispensable.**

I, tercer, **entre les polítiques d'habitatge pensades per a tothom i el que significa sostenir una casa amb un sol sou i sense ningú amb qui repartir la criança.** Perquè no és el mateix un ajut al lloguer calculat pensant en dos sous que només en un, o un barem que puntua igual una parella que una mare sola, atès que, a la pràctica, exclouen precisament qui més ho necessita.

En comptes d'optar per una organització per nivell administratiu, aquest capítol ordena les recomanacions d'acord amb els obstacles concrets amb què es troba una família monomarental en el seu itinerari residencial: des de l'accés als recursos d'emergència fins a la consolidació d'una sortida estable. Cada bloc indica quina administració o agent ha d'actuar, perquè l'especificitat competencial no desapareix: el que canvia és que el subjecte que organitza el capítol és la família, no l'organigrama. Diverses d'aquestes propostes recullen i desenvolupen les que les pròpies professionals van formular en el grup focal (capítol 8).

Reconèixer la monomarentalitat, i no tan sols la monoparentalitat, com a categoria prioritària explícita

La majoria dels instruments de planificació es refereixen a les "famílies monoparentals", una categoria neutra de gènere que dilueix una realitat que aquest estudi i les pròpies professionals descriuen sense ambigüitats: qui cria en solitari és, gairebé sempre, la dona. Designar la monomarentalitat de manera explícita a la norma és la condició perquè resulti visible –i, per tant, corregible– la càrrega desigual de cures que la dona sosté.

- **Incloure la categoria "monomarental", i no tan sols la "monoparental", en els plans d'habitatge,** en els barems de puntuació i en els catàlegs de col·lectius prioritaris, començant pel Pla pel dret a l'habitatge 2016-2025 de Barcelona i la seva continuació, el Pla 2026-2033, en procés d'elaboració (Ajuntament de Barcelona, 2016, 2025), i pel Pla estatal d'habitatge 2026-2030, en fase de redacció a finals de 2025 (Plataforma del Tercer Sector, 2025b).
- Concretar, a totes les convocatòries d'habitatge públic, **el percentatge mínim garantit de reserva per a famílies monomarentals,** més enllà del reconeixement genèric, que ja existeix de manera implícita a la majoria de les adjudicacions.
- **Incloure la perspectiva de gènere** de manera transversal als plans locals i autonòmics d'habitatge, amb indicadors desagregats per sexe i una avaluació periòdica de l'impacte diferencial de cada mesura.

Obrir l'accés a la Mesa d'Emergències: revisar els motius d'exclusió que colpegen amb més força les famílies monomarentals

La labor mateix de les entitats ha identificat amb precisió els mecanismes pels quals la Mesa d'Emergències exclou, a la pràctica, algunes dones en la mateixa situació de vulnerabilitat que altres usuàries que sí que admet. Cap d'aquests criteris esmenta explícitament les famílies monomarentals, però tots les afecten de manera desproporcionada:

- **Acceptar alternatives al conveni regulador** –denúncia, informe de serveis socials, empadronament diferenciat dels menors– per a les dones que es van separar de manera informal o que van fugir d'una relació violenta sense haver tramitat abans la separació legal.
- Mantenir el dret a la Mesa d'Emergències mentre estigui en curs el procediment judicial d'una mesura de protecció per violència masclista, en comptes de retirar-lo si la ratificació no arriba en el termini de trenta dies: **la lentitud del jutjat no hauria de penalitzar la dona.**
- **Permetre la sol·licitud quan hi hagi una demanda de desnonament en curs**, sense haver d'esperar que es fixi data de llançament.
- **Resoldre el requisit d'empadronament per a les famílies que ocupen locals sense cèdula d'habitabilitat o edificacions irregulars:** avui exclou precisament les que estan en la situació residencial més precària.
- **Revisar el requisit d'accés al Registre de sol·licitants d'habitatges amb protecció oficial**, que avui exclou de facto les dones allotjades en habitatges de la Xarxa d'Habitatges d'Inclusió del tercer sector quan aquests habitatges estan qualificats com a HPO, per exemple, per haver estat adquirits per l'entitat gestora mitjançant el dret de tanteig i retracte. Aquesta és una barrera que rarament es documenta: no és que

se'ls negui l'accés a la Mesa d'Emergències, a través de la qual sí que poden accedir a un pis de la Generalitat sense problema. El bloqueig es dona quan el fet de residir en un pis ja qualificat com a HPO, encara que sigui de manera temporal i en el marc d'un programa d'inclusió social, els impedeix figurar com a sol·licitants vàlides per optar al seu propi habitatge de protecció oficial permanent. Qualsevol família que estigui en un programa d'inclusió hauria de poder mantenir-se en aquest registre, amb independència de la qualificació administrativa del pis en què estigui allotjada de manera transitòria.

- **Revisar el criteri d'exclusió lligat a la manca de residència regular d'un sol membre de la unitat de convivència**, per tal de no penalitzar doblement les dones migrades en procés de regularització quan la resta de la unitat – normalment, els seus fills i filles– sí que té el dret reconegut.
- **Reconèixer el lloguer d'habitacions sense contracte com una situació acreditable d'exclusió residencial, en comptes de tractar-lo com un motiu d'exclusió:** avui penalitza justament l'estratègia de supervivència a què recorren moltes famílies monomarentals davant la falta d'alternatives.
- Garantir que, arran de l'entrada en vigor de la Llei orgànica 1/2025, **els protocols de derivació als serveis socials s'activin de manera efectiva** quan, entre les persones desallotjades d'un habitatge ocupat, hi hagi menors convivents, en línia amb l'interès superior del menor reconegut per la Convenció sobre els drets de l'infant.

Adaptar l'accés a l'habitatge públic de lloguer (HPO) a la realitat del sou únic

- **Revisar el disseny dels topalls d'ingressos mínims exigits per accedir a un habitatge de protecció oficial de lloguer.** Aquests mínims existeixen per tal de garantir que el lloguer no suposi un sobreesforç superior al 30 % dels ingressos, però avui penalitzen les llars sostingudes per un sol sou amb persones a càrrec, que en queden sistemàticament excloses, precisament perquè no poden arribar a aquest llindar, essent el col·lectiu més necessitat de protecció. La solució no passa per abaixar simplement el llindar d'ingressos, perquè això només traslladaria el sobreesforç a la família, sinó per introduir una ajuda implícita al lloguer per a les llars amb una única persona perceptora d'ingressos i amb menors al seu càrrec, que redueixi la renda efectiva de l'HPO el necessari per poder-hi accedir amb menys ingressos, sense arribar a superar aquest mateix 30 % d'esforç.
- **Revisar la temporalitat dels contractes de lloguer social amb criteris realistes i d'acord amb les possibilitats reals de sortida de cada família.** Els terminis de renovació varien en funció del programa i del conveni que el regula —en alguns casos, amb revisions anuals; en altres, amb cicles de tres anys vinculats a convenis municipals específics—, però l'efecte descrit per les dones és el mateix: aquesta espera es viu com una de les càrregues emocionals més pesades del procés, davant la impossibilitat de fer plans sense saber si podran viure a la mateixa casa l'any vinent. Qualsevol revisió d'aquests terminis ha d'anar acompanyada d'un reforç de l'acompanyament professional durant aquest tram d'espera, que restitueixi a la família la sensació de continuïtat que el contracte, per si sol, no li pot donar. Pensar en programes que donin una resposta escalonada a les necessitats de les persones i, per tant, pensar en aquest programa pont o en el que sigui que doni sortida a la temporalitat del pis d'emergència cap a un pis de llarga durada, amb una renda assequible per a aquestes economies, com s'ha plantejat.

- **Reforçar els ajuts al lloguer amb quanties adaptades a aquesta realitat,** articulant la protecció processal que la Llei 12/2023 va introduir a l'article 441 de la Llei d'Enjudiciament Civil, que eleva el límit d'exclusió per apreciar vulnerabilitat econòmica 0,35 vegades l'IPREM per cada fill a càrrec en les unitats monoparentals, enfront de 0,3 vegades per a la resta de les unitats familiars (Falgás i Barrabeig, 2025; JLA Notarios, 2025), amb un sistema de prestacions econòmiques suficient. Avui aquests ajuts estan condicionats al fet que el lloguer no superi un topall fix, la qual cosa n'exclou precisament els qui paguen una renda calculada segons l'índex de referència, obligatori per a tots els propietaris a zones de mercat tensionat. Exigir aquest preu i alhora negar l'ajut a qui el paga és una contradicció que s'hauria de resoldre adaptant el topall màxim subvencionable a l'índex de referència, en comptes d'establir una xifra fixa.

Ampliar el parc assequible i garantir una sortida real des del tercer sector

- **Regular la captació d'oferta per part del turisme i de la inversió internacional sense una residència prèvia,** amb models de referència com el maltès o el danès, i revisar la asimetria entre la rapidesa en l'obtenció del visat de nòmada digital i la lentitud de la regularització de les persones migrants, i regular-la.
- **Desplegar el Pla territorial sectorial d'habitatge (Decret 408/2024) amb un calendari realista i un finançament suficient.** Mantenir i, quan sigui possible, ampliar la declaració de zones tensionades (resolucions TER/800/2024 i TER/2408/2024), amb un seguiment periòdic de l'evolució dels preus: una protecció especialment important per a qui no té marge per absorbir cap pujada.

- **Destinar la reserva del 10 % del Pla 50.000 prevista per a habitatge d'inclusió social, en línia amb el criteri que ja aplica Cohabitac internament**, tant a les persones amb una resolució favorable de la Mesa d'Emergències com, directament, a les entitats socials especialitzades en la provisió i la gestió d'habitatge d'inclusió social, de manera que es puguin allotjar en aquest parc famílies que, sense ser a la Mesa, sí que estiguin essent acompanyades en un programa d'inclusió del tercer sector.
- **Mobilitzar cap al tercer sector**, amb convenis estables i preu social, el parc procedent de la Societat de Gestió d'Actius Procedents de la Reestructuració Bancària (SAREB) i del fons social d'habitatges.
- **Ampliar l'oferta pública amb la promoció directa, l'adquisició d'habitatges buits, l'exercici del tanteig i retracte en zones tensionades**, i aliances amb el tercer sector per tal de mobilitzar el parc buit, comprar per dret de tanteig i retracte (TiR), i cedir drets de superfície per a noves promocions, en què el tercer sector complementa l'Administració amb més agilitat i capacitat de resposta.
- **Articular una via preferent de sortida des dels programes d'habitatge d'inclusió del tercer sector cap a l'oferta pública**, amb criteris transparents de prioritització, temps màxims de resposta i traçabilitat dels itineraris: avui aquesta sortida és, segons les pròpies professionals, gairebé inexistent en algunes entitats i depèn, en gran part, de l'atzar en altres.
- **Plantejar una política conjunta d'inclusió social** que garanteixi l'accés a l'habitatge des de les polítiques públiques d'habitatge i el suport a les persones des de les polítiques d'acció social, perquè puguin sostenir aquest habitatge, establir el seu projecte vital i millorar l'autonomia.
- **Reconèixer que l'acompanyament professional en habitatges de lloguer d'inclusió social** és clau per sostenir qualsevol sortida cap a l'habitatge i evitar l'exclusió residencial, amb una divisió de responsabilitats clara entre les diferents administracions: el Departament de Territori, Habitatge i Transició Ecològica garanteix l'habitatge, i el Departament de Drets Socials i Inclusió garanteix i finança l'acompanyament a les persones, en funció de les seves necessitats, amb independència de si l'habitatge és del tercer sector, del parc públic o del mercat privat. Avui aquest acompanyament no compta amb una base de finançament estable, ni tan sols durant la inclusió, ni més tard: el primer pas no és dissenyar un seguiment posterior a la sortida, sinó que Drets Socials asseguri el finançament de l'acompanyament mentre dura el procés; només a partir d'aquí té sentit plantejar-ne la seva continuïtat després de la sortida del programa.
- **Tramitar i aprovar la proposta de llei de proveïdors socials d'habitatge impulsat per Cohabitac**, que reconeix el tercer sector com a agent proveïdor estructural d'habitatge social amb un finançament públic estable, en línia amb els models europeus de referència (Àustria, Països Baixos, Regne Unit), i desplegar el model d'inclusió social que articula la política del Departament d'Habitatge, els ajuts a la Xarxa d'Habitatges d'Inclusió i els diferencials de renda, amb la del Departament de Drets Socials, incorporant a la cartera de serveis l'acompanyament especialitzat en habitatges d'inclusió.
- **Desplegar l'Estratègia nacional per a la lluita contra el sensellarisme 2023-2030 (Ministeri de Drets Socials i Agenda 2030, 2023) i l'Estratègia nacional de prevenció i lluita contra la pobresa 2024-2030 (Ministeri de Drets Socials, 2024)** amb finançament suficient, avaluació periòdica i una articulació operativa amb les comunitats autònomes i els municipis.

- Tancar les vies per les quals el mercat eludeix sistemàticament cada avanç regulador: contractes de “**lloguer de temporada**” que escapen al límit de preus a les zones de mercat tensionat; repercussió a l'inquilí de l'IBI i de les assegurances d'impagament no prevists a la llei, i anuncis que ometen l'índex de referència o la condició de gran o de petit tenidor, com exigeix la normativa. Reforçar la inspecció i la sanció efectiva d'aquests incompliments, que avui és pràcticament inexistent.

Protegir de forma específica les dones amb experiència de violència masclista en l'accés a l'habitatge

- **Incorporar l'accés prioritari a l'habitatge** com a eix específic del Pacte català contra els violències masclistes, actualment en fase d'elaboració per part del Departament d'Igualtat i Feminisme. Les dones amb experiència de violència documentada han de disposar de vies reforçades d'accés al parc públic i al circuit del tercer sector, amb uns terminis abreujats i un acompanyament integrat.
- **Vincular aquesta protecció a la reforma ja esmentada** sobre el termini de ratificació judicial de les mesures cautelars, que és avui el punt en què més dones perden l'accés a la Mesa d'Emergències, per raons alienes a la seva voluntat.
- Aprofundir la cooperació entre les **entitats gestores i els serveis especialitzats** en violència masclista, els centres d'atenció integral i els jutjats de violència, perquè la dona no hagi de reconstruir el seu cas davant de cada dispositiu que intervé.

Adaptar les prestacions econòmiques, el règim d'estrangeria i els recursos de conciliació a la maternitat en solitari

- **Reformar la renda garantida de ciutadania** per tal de garantir-ne la complementarietat efectiva amb l'ingrés mínim vital estatal i incorporar unes disposicions específiques que reconeguin la càrrega de cura de les famílies monomarentals. El testimoni de la Maria sobre com l'IMV li permet estar per al seu fill il·lustra el valor estructural d'aquestes prestacions.
- **Corregir el buit de cobertura que descriuen les pròpies professionals:** quan una mare sola no aconsegueix accedir a una ocupació, per exemple, perquè el seu fill o la seva filla es posen malalts durant el període de prova, la renda garantida pot trigar fins a cinc mesos a reactivar-se. Aquest buit s'hauria de cobrir amb un mecanisme de reactivació accelerada, quan la interrupció laboral obeeixi a causes acreditades de cura, per tal de no penalitzar precisament l'esforç d'inserció que la prestació pretén incentivar.
- Reformar el règim jurídic d'estrangeria per reduir la incidència de la **irregularitat administrativa** sobre les mares amb menors al seu càrrec, agilitant la regularització per arrelament familiar i la renovació dels permisos.
- **Reforçar els recursos de conciliació** –escoles infantils públiques amb horaris flexibles, casals, centres oberts, extraescolars amb beques– que facilitin la inserció laboral de les mares: els testimonis de l'estudi documenten que la incompatibilitat horària entre les ocupacions disponibles i els horaris escolars és un dels obstacles estructurals més persistents.

Enfortir l'acompanyament professional especialitzat i dignificar les condicions del tercer sector

- **Consolidar l'enfocament de gènere, infància i trauma**, ja present als equips, amb una formació específica, amb supervisió clínica i amb avaluació periòdica, en línia amb les recomanacions de la FEANTSA i del Housing First Europe Hub (2022).
- **Ampliar el suport psicològic especialitzat en trauma, violència, migració i maternitat**, cercant finançament específic, més enllà de la coordinació actual amb la salut pública.
- **Reconèixer i dignificar les condicions laborals i residencials del sector social**. El capítol 8 d'aquest informe mostra que bona part de les professionals que acompanyen les famílies monomarentals viuen en una precarietat residencial pròxima a la que documenten: cal revisar les taules salarials del conveni.
- **Dissenyar un mecanisme d'aval o de garantia amb el suport de l'Administració**, que no identifiqui la família com a usuària del tercer sector davant el propietari: les professionals expliquen que una mera carta de l'entitat, pensada per ajudar, pot acabar perjudicant la candidatura de la família en el mercat privat, perquè la visibilitat de l'ajut social actua com un senyal negatiu.

Les recomanacions anteriors no substitueixen la conclusió política de l'estudi. **Cap d'elles ni totes juntes poden compensar la insuficiència estructural del parc públic d'habitatge social a Espanya.** Però sí que assenyalen, de manera concreta i verificable, on ha d'actuar cada administració si vol que una família monomarental deixi de dependre, per obtenir un sostre estable, de la sort de trobar parella, d'heretar un pis o de sostenir una hipoteca que no es pot permetre.

Capítol 11

Continuïtat de la recerca i transferència de resultats

11 Continuitat de la recerca i transferència de resultats

Les recomanacions anteriors, encara que sigui exhaustives, no s'executen soles. L'experiència europea mostra que les transformacions efectives en política d'habitatge exigeixen una combinació de dades rigoroses, acció tècnica de les entitats del tercer sector i incidència política sostinguda. Una recerca rigorosa que no es tradueixi en una transformació de les condicions de vida dels seus protagonistes té un horitzó ètic limitat. Les 48 dones que han participat en l'estudi han compartit les seves trajectòries amb l'expectativa raonable que el seu testimoni serveixi per transformar la realitat. L'articulació entre la Fundació Hàbitat3, la Fundació Habitatge Social, Cohabitac, la Plataforma del Tercer Sector, la FEANTSA, el moviment feminista i el moviment pel dret a l'habitatge és la condició de possibilitat d'aquesta transformació. Cadascun d'aquests agents té els seus punts forts: les entitats del tercer sector aporten experiència tècnica, capacitat d'incidència i legitimitat sostinguda en el temps; les plataformes paraigua aporten capacitat d'incidència normativa; la FEANTSA aporta el marc europeu i la presència a Brussel·les; el moviment feminista aporta uns marcs discursius consolidats i capacitat de mobilització; el moviment pel dret a l'habitatge aporta presència territorial i experiència en la lluita de base. Com ha formulat la Plataforma del Tercer Sector (2025a), "l'habitatge s'ha convertit en el principal forat de l'estat del benestar i en un factor determinant directe de la pobresa i l'exclusió social". Convertir aquest diagnòstic en una transformació efectiva exigeix sostenir una estratègia d'incidència política al llarg del temps, amb la lucidesa de saber que les transformacions estructurals no són fruit d'un únic informe ni d'una única campanya, sinó de la persistència, l'articulació entre agents i la capacitat de mantenir el problema a l'agenda fins que les solucions arribin en forma d'un pacte de consens polític i a llarg termini.

Cloure aquest informe no és, doncs, finalitzar la tasca. Les 48 veus ateses, els 86 menors convivents amb les seves mares, les professionals del grup focal i els milers de famílies ateses per les dues entitats cada any conformen un mandat ètic i polític que requereix continuar treballant.

Referències bibliogràfiques

- Ajuntament de Barcelona (2016): Pla pel dret a l'habitatge de Barcelona 2016-2025. <https://www.habitatge.barcelona/>
- Ajuntament de Barcelona (2025): Pla d'habitatge de Barcelona 2026-2033. [Document en fase d'elaboració]. <https://www.habitatge.barcelona/>
- American Psychological Association (2020): Publication manual of the American Psychological Association. 7a ed. <https://doi.org/10.1037/0000165-000>
- Baptista, I.; Marlier, E. (2019): Fighting homelessness and housing exclusion in Europe: A study of national policies. European Social Policy Network, European Commission. <https://ec.europa.eu/social/main.jsp>
- Bassuk, E. L.; Rubin, L.; Lauriat, A. S. (1986): "Characteristics of sheltered homeless families". American Journal of Public Health, 76(9): 1097-1101. <https://doi.org/10.2105/AJPH.76.9.1097>
- Bassuk, E. L.; DeCandia, C. J.; Beach, C. A.; Berman, F. (2014): America's youngest outcasts: A report card on child homelessness. The National Center on Family Homelessness.
- Bazeley, P.; Jackson, K. (2019): Qualitative data analysis with NVivo. 3a ed. Sage Publications.
- Bertaux, D. (2005): Los relatos de vida: Perspectiva etnosociológica. Edicions Bellaterra.
- Butlletí Oficial de l'Estat (2018, 6 de desembre): Llei orgànica 3/2018, de 5 de desembre, de protecció de dades personals i garantia dels drets digitals. BOE-A-2018-16673. <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2018-16673>
- Butlletí Oficial de l'Estat (2023, 25 de maig): Llei 12/2023, de 24 de maig, pel dret a l'habitatge. BOE-A-2023-12203. <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2023-12203>
- Butlletí Oficial de l'Estat (2025, 3 de gener): Llei orgànica 1/2025, de 2 de gener, de mesures en matèria d'eficiència del Servei Públic de Justícia. BOE-A-2025-76. <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2025-76>
- Bolívar, A.; Domingo, J. (2019): La investigación (auto)biográfica en educación: Miradas cruzadas entre Brasil y España. Editorial Universidad de Granada.
- Bosch, Natàlia (2026): "Cohabitac, el clam del tercer sector per proveir habitatge social a Catalunya". Viaempresa, 17 d'abril. <https://www.viaempresa.cat/>
- Braun, V.; Clarke, V. (2019): "Reflecting on reflexive thematic analysis". Qualitative Research in Sport, Exercise and Health, 11(4), 589-597. <https://doi.org/10.1080/2159676X.2019.1628806>
- Braun, V.; Clarke, V. (2022): Thematic Analysis: A practical guide. Sage Publications.
- Bretherton, J.; Mayock, P. (2021): Women's Homelessness: European Evidence Review. FEANTSA. <https://www.feantsa.org/resources/womens-homelessness-european-evidence-review>
- Caïs, J., y Moreno Fuentes, F. J. (2016). L'État-providence espagnol et la crise de l'assistance. En H. Peres y C. Roux (dirs.), La démocratie espagnole. Institutions et vie politique (pp. 229-246). Presses Universitaires de Rennes. <https://digital.csic.es/handle/10261/351915>
- Callejo, J. (2001): El grupo de discusión. Introducción a una práctica de investigación. Ariel.

- Càritas Diocesana de Barcelona (2018): La llar és la clau. Històries d'un dret reconegut però vulnerat. <https://caritas.barcelona/>
- Càritas Diocesana de Barcelona (2024, 18 de desembre) "1 de cada 4 persones de la diòcesi de Barcelona viuen en exclusió residencial". Nota de premsa. <https://caritas.barcelona/>
- Cáritas Española (2022): Un trabajo, una habitación y un gato. Las mujeres en situación de sin hogar en España atendidas por Cáritas. <https://www.caritas.es>
- Casal dels Infants (2024, 29 d'abril): "1 de cada 3 menors, en risc de pobresa o exclusió social a Catalunya, segons l'última Enquesta de condicions de vida de l'Idescat". <https://www.casaldelsinfants.org/>
- Cohabitac (2026): III Jornada Cohabitac: el paper del Tercer Sector en l'habitatge social a Catalunya. Coordinadora de Fundacions d'Habitatge Social de Catalunya. <https://www.cohabitac.cat>
- Comissió Europea (2025): Roadmap for Women's Rights: Equality, freedom, and dignity. <https://commission.europa.eu/>
- Consell General del Poder Judicial (2026): Efectos de la crisis económica en los órganos judiciales. Primer trimestre de 2026. Secció d'Estadística Judicial. <https://www.poderjudicial.es/>
- Crenshaw, K. (1989): "Demarginalizing the intersection of race and sex: A black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics". University of Chicago Legal Forum, 1989(1), 139-167.
- Crenshaw, K. (1991): "Mapping the margins: Intersectionality, identity politics, and violence against women of color". Stanford Law Review, 43(6), 1241-1299. <https://doi.org/10.2307/1229039>
- Damonti, P. (2014): Una mirada de género a la exclusión social. Documento de Trabajo 4.6 del VII Informe FOESSA. Fundación FOESSA.
- Damonti, P. (2021): Género, pobreza y exclusión social en España. Documento de Trabajo del VIII Informe FOESSA. Fundación FOESSA.
- de Inés, A.; Guzmán, G.; Verdaguer, M.; Contreras, M. F. (2019): Diagnosi 2019. El sensellarisme a Barcelona: evolució i polítiques d'intervenció. Xarxa d'Atenció a les Persones Sense Llar. Ajuntament de Barcelona. <https://www.bcn.cat>
- Denzin, N. K. (2017): The Research Act: A theoretical introduction to sociological methods. 5a ed. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315134543>
- Departament de Drets Socials i Inclusió (2024): Famílies monoparentals: condició legal, procediment d'acreditació i drets. Generalitat de Catalunya. <https://dretssocials.gencat.cat/>
- EAPN España (2025): La aplicación de la Estrategia Nacional contra la Pobreza, políticas de vivienda, crisis ecosocial y aporofobia: retos para 2025. European Anti-Poverty Network España. <https://www.eapn.es/>
- eldiario.es (2025): "Hàbitat3 gestiona ya más de 1.300 viviendas sociales en Cataluña". <https://www.eldiario.es/>
- Esping-Andersen, G. (1990): The Three Worlds of Welfare Capitalism. Polity Press.
- FACIAM (Federació d'Entitats de Suport a les Persones sense Llar) (2023a): Más allá de la vivienda. Mujeres y sinhogarismo. <https://faciam.org/>
- FACIAM (Federació d'Entitats de Suport a les Persones sense Llar) (2023b): Más allá de la vivienda. Migración y sinhogarismo. <https://faciam.org/>
- Falgás & Barrabeig (2025): Ley 12/2023, de 24 de mayo, por el derecho a la vivienda: análisis y aplicación práctica. <https://falgasbarrabeig.com/>

FAMS (Federació d'Associacions de Mares Solteres) (2024): Área de estudios e informes sobre familias monomarentales. <https://familiasmonomarentales.es/>

FEANTSA (2017): ETHOS Typology on Homelessness and Housing Exclusion. Federació Europea d'Organitzacions Nacionals que Treballen amb Persones sense Llar. <https://www.feantsa.org/en/toolkit/2005/04/01/ethos-typology-on-homelessness-and-housing-exclusion>

FEANTSA (2025a, 10 de març): FEANTSA welcomes the European Commission's renewed commitment to women's rights on International Women's Day. Position paper. <https://feantsa.org/>

FEANTSA (2025b): Homeless in Europe Magazine. Summer 2025: Migration and Asylum. <https://www.feantsa.org/>

FEANTSA; Housing First Europe Hub (2022): Housing First & Women: Case studies from across Europe. <https://www.feantsa.org/>

Fernández-Martínez, C.; Avilés-Hernández, M. (2020): "Trabajo social con familias monoparentales". Trabajo Social Global, 10(19): 281-303. <https://doi.org/10.30827/tsg-gsw.v10i19.11523>

Fernández-Rasines, P.; Gámez-Ramos, T. (2013): "La invisibilidad de las mujeres sin hogar en España". Revista de Psicología, 22(2): 42-52.

Flick, U. (2018): An introduction to qualitative research. 6.ª ed. Sage Publications.

Fondation pour le Logement des Défavorisés; FEANTSA (2024): 9th Overview of Housing Exclusion in Europe 2024. <https://www.feantsa.org/>

Fondation pour le Logement; FEANTSA (2025): Tenth Overview of Housing Exclusion in Europe 2025. <https://www.feantsa.org/>

Fundació Foment de l'Habitatge Social (2024): Memòria 2023 i descripció del programa Oikos. <https://habitatgesocial.org/>

Fundació Habitat3 (2024): Memòria d'activitats i dades institucionals 2023. <https://www.habitat3.cat>

Fundación FOESSA (2019): VIII Informe sobre exclusión y desarrollo social en España. Cáritas Española Editores. <https://www.foessa.es>

Fundación FOESSA (2025): IX Informe sobre exclusión y desarrollo social en España 2025. Cáritas Española Editores. <https://www.foessa.es>

Generalitat de Catalunya (2024a): Resolució TER/800/2024, de 13 de març, per la qual es modifica la Resolució TER/2940/2023, d'11 d'agost, per la qual es declaren zona de mercat residencial tensionat diversos municipis. Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya. <https://habitatge.gencat.cat/>

Generalitat de Catalunya (2024b): Resolució TER/2408/2024, d'1 de juliol, per la qual es declara una nova zona de mercat residencial tensionat formada per 131 municipis de Catalunya. Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya. <https://habitatge.gencat.cat/>

Generalitat de Catalunya (2024c): Decret 408/2024, de 22 d'octubre, pel qual s'aprova el Pla territorial sectorial d'habitatge de Catalunya. <https://habitatge.gencat.cat/>

Generalitat de Catalunya (2025): Indicadors de preu del lloguer de l'habitatge a Catalunya. Departament de Territori. <https://habitatge.gencat.cat/>

Govern de Catalunya (2025, 27 de setembre): "Famílies monoparentals i nombroses ja poden descarregar els seus certificats". <https://govern.cat/>

- Haber, M. G.; Toro, P. A. (2004): "Homelessness among families, children, and adolescents: An ecological-developmental perspective". *Clinical Child and Family Psychology Review*, 7(3): 123-164. <https://doi.org/10.1023/B:CCFP.0000045123.36120.6c>
- Hill Collins, P.; Bilge, S. (2020): *Intersectionality*. 2a ed. Polity Press.
- Housing First Europe Hub (2020): *An introduction to Housing First*. <https://housingfirsteurope.eu/>
- Idealista (2024): "El esfuerzo para comprar o alquilar una casa sigue creciendo". <https://www.idealista.com/news/>
- Idescat (Institut d'Estadística de Catalunya) (2024): *Estadística de títols de famílies monoparentals 2024*. <https://www.idescat.cat/pub/?id=tfm>
- Il·lustre Col·legi de l'Advocacia de Barcelona (2023): "La Fundació privada Sant Raimon de Penyafort atorga la cinquena edició del Premi 'Reconciliació' a la Fundació Foment de l'Habitatge Social". <https://www.icab.es/>
- Infobae (2026, 7 d'abril): "El mayor proyecto de vivienda cooperativa de Cataluña". <https://www.infobae.com/espana/>
- Institut Cerdà (2023): *Análisis sobre la ocupación ilegal de viviendas en España 2016-2022*. <https://www.icerda.org/>
- Instituto Nacional de Estadística (2022): *Encuesta sobre las personas sin hogar (EPSH 2022)*. https://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736176817
- Khametshin, D.; López Rodríguez, D.; Pérez García, L. (2024): *El mercado del alquiler de vivienda residencial en España: evolución reciente, determinantes e indicadores de esfuerzo* (Documentos Ocasionales, 2432). Banc d'Espanya. <https://doi.org/10.53479/37872>
- Kourachanis, N. (2018): "Forms of social exclusion in familistic welfare capitalism: Family homelessness in Athens". *Journal of Social Research & Policy*, 9(1): 69-80.
- Krueger, R. A.; Casey, M. A. (2014): *Focus Groups: A practical guide for applied research*. 5a ed. Sage Publications.
- Kvale, S. (2011): *Las entrevistas en investigación cualitativa*. Ediciones Morata.
- Layna Allue, N.; Gandarias Goikoetxea, I.; Navarro Lashayas, M. A. (2020): "Atrapadas en una espiral de precariedad y exclusión: Mujeres en situación de sinhogarismo en el País Vasco". *Zerbitzuan*, 72, 17-29. <https://doi.org/10.5569/1134-7147.72.02>
- Lumivero (2024): *NVivo 14. Software de análisis cualitativo*. <https://lumivero.com/products/nvivo/>
- Matulič, M. V.; De Vicente, I.; Boixadós, A.; Caïs, J. (2019): *Mujeres en situación de sin hogar en la ciudad de Barcelona: Biografías de la exclusión social*. Célebre Editorial.
- Matulič-Domandžič, M. V.; Boixadós-Porquet, A.; Yepes-Baldó, M.; Contreras Jiménez, F. (2025): "Perfiles de familias monomarentales y nucleares extensas en situación de sinhogarismo en Barcelona (España)" *Alternativas. Cuadernos de Trabajo Social*, 32(2): 273-295. <https://doi.org/10.14198/ALTERN.27166>
- Metrópoli Abierta (2025): *Hàbitat3 y el modelo del Tercer Sector en la vivienda social catalana*. <https://www.metropoliabierta.com/>
- Ministerio de Derechos Sociales y Agenda 2030 (2023): *Estrategia nacional para la lucha contra el sinhogarismo en España 2023-2030*. <https://www.dsca.gob.es/>
- Ministerio de Derechos Sociales, Consumo y Agenda 2030 (2024, 23 de diciembre): *Estrategia nacional de prevención y lucha contra la pobreza y la exclusión social 2024-2030*. <https://www.dsca.gob.es/>
- Naciones Unidas (1994): *Definiciones de la familia en el Sistema de Naciones Unidas*. Departament d'Afers Econòmics i Socials.

- Observatori DESCA (2023): El problema de l'habitatge té rostres de dona. <https://observatoridesc.org/>
- Observatori Metropolità de l'Habitatge de Barcelona (2025): L'habitatge a la metròpoli de Barcelona 2024. <https://www.ohb.cat/>
- Olea Ferreras, S.; Carceller Icardo, P. (2023): "El derecho humano a una vivienda adecuada en la emergencia". Documentación Social. <https://documentacionsocial.es/>
- Pareja-Eastaway, M.; Sánchez-Martínez, M. T. (2012): "La política de vivienda en España: lecciones aprendidas y retos de futuro". Revista Galega de Economía, 21(2): 1-31.
- PICUM (Platform for International Cooperation on Undocumented Migrants); FEANTSA (2025): Housing and homelessness of undocumented migrants across Europe. <https://www.feantsa.org/>
- Pitarch Rodríguez, L. (2025): Entre portales: Relatos de mujeres que viven en la calle. Ediciones de Intervención Cultural.
- Platero, R. L. (2013): Intersecciones: cuerpos y sexualidades en la encrucijada. Edicions Bellaterra.
- Plataforma del Tercer Sector (2025a, octubre): "La Plataforma del Tercer Sector reclama al Gobierno medidas urgentes contra la precariedad residencial y por el derecho a una vivienda digna". <https://www.plataformatercersector.es/>
- Plataforma del Tercer Sector (2025b, novembre): "Aportaciones al Proyecto de Real Decreto por el que se regula el Plan Estatal de Vivienda 2026-2030". <https://www.plataformatercersector.es/>
- Plataforma del Tercer Sector (2026, gener): "La Plataforma del Tercer Sector se consolida como interlocutora clave en la incidencia normativa". <https://www.plataformatercersector.es/>
- Pleace, N. (2016): Housing First Guide Europe. Housing First Europe Hub. <https://housingfirsteurope.eu/>
- Provivienda (2020): ¿Se alquila? Racismo y xenofobia en el mercado del alquiler. Asociación Provivienda. <https://www.provivienda.org/>
- Pujadas, J. J. (1992): El método biográfico: El uso de las historias de vida en ciencias sociales. Centro de Investigaciones Sociológicas.
- Roca Junyent (2025): Ocupación de inmuebles: claves legales y vías judiciales tras la Ley Orgánica 1/2025. <https://www.rocajunyent.com/>
- Robles Elong, I. (2024): Las biografías del fracaso contemporáneo en España: Una crónica de la subjetividad y los vínculos sociales del desahuciado. Tesis doctoral. Universidad del País Vasco/Euskal Herriko Unibertsitatea.
- Ruiz, S.; Martín, M. C. (2012): "Nuevas formas de familia, viejas políticas familiares. Más familias monomarentales". Nómadas. Critical Journal of Social and Juridical Sciences, 33(1): 159-175. https://doi.org/10.5209/rev_NOMA.2012.v33.n1.38503
- Sales, A.; Guijarro, L. (2017): "Dones sense llar: la invisibilització de l'exclusió residencial femenina". Barcelona Societat, 21, 81-89.
- Sastre, A.; Assiego, V.; Ubrich, T. (2015): Más solas que nunca. La pobreza infantil en familias monomarentales. Save the Children España. <https://www.savethechildren.es>
- Save the Children Catalunya (2025a, 13 de febrer): "La pobreza infantil a Catalunya augmenta fins al 35 % i entre les llars monoparentals arriba al 44 %". <https://www.social.cat/>
- Save the Children Catalunya (2025b, 21 de maig): Comptes que no surten. Informe sobre la pobreza laboral a Catalunya. <https://www.savethechildren.es/sites/default/files/cl-ca/Comptes-que-no-surten.pdf>

Síndic de Greuges de Catalunya (2012): Informe extraordinari sobre pobresa infantil a Catalunya. [https://www.sindic.cat/site/unitFiles/3346/Informe%20pobresa%20infantil%20\(versi%C3%B3n%20parlamento\)%20castellano.pdf](https://www.sindic.cat/site/unitFiles/3346/Informe%20pobresa%20infantil%20(versi%C3%B3n%20parlamento)%20castellano.pdf)

Tercera Información (2026, 2 de gener): "La vivienda sigue disparada en España en 2025 por la ausencia de una ley estatal con medidas públicas radicales". <https://www.tercerainformacion.es/>

Trilla, C. (2014): "Desigualdad y vivienda". ACE: Architecture, City and Environment, 9(26): 95-126. <https://doi.org/10.5821/ace.9.26.3685>

Trilla Bellart, C., y Bosch Meda, J. (2018). El parque público y protegido de viviendas en España: un análisis desde el contexto europeo (Documento de trabajo n.º 197/2018). Fundación Alternativas. <https://fundacionalternativas.org/publicaciones/el-parque-publico-y-protegido-de-viviendas-en-espana-un-analisis-desde-el-contexto-europeo/>

Tucker, J. S.; Kennedy, D.; Ryan, G.; Wenzel, S. L.; Golinelli, D.; Zazzali, J. (2009): "Homeless women's personal networks: Implications for understanding risk behavior". Human Organization, 68(2): 129-140.

UNICEF España (2024): Yo también vivo aquí: vivienda, pobreza y derechos de la infancia. <https://www.unicef.es/>

Universitat Ramon Llull (2020): Codi per a la integritat de la recerca de la Universitat Ramon Llull. <https://www.url.edu/sites/default/files/content/file/2020/09/21/68/vri-codi-integritat-recerca-url.pdf>

Van Manen, M. (2016): Researching lived experience: Human science for an action sensitive pedagogy. 2a ed. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315421056>

Vasilachis de Gialdino, I. (coord.) (2006): Estrategias de investigación cualitativa. Gedisa.

Yin, R. K. (2018): Case study Research and Applications: Design and Methods. 6a ed. Sage Publications.

Zabkiewicz, D. M.; Patterson, M.; Wright, A. (2014): "A cross-sectional examination of the mental health of homeless mothers: Does the relationship between mothering and mental health vary by duration of homelessness?" BMJ Open, 4(12): e006174. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2014-006174>

Annex

Metodologia

La recerca adopta un disseny qualitatiu d'orientació fenomenològicinterpretativa i biogràfic-narrativa. Aquesta opció metodològica es justifica per la naturalesa de l'objecte d'estudi: comprendre les trajectòries residencials, les experiències d'exclusió i les vivències subjectives de dones que sostenen en solitari famílies monomarentals. La metodologia qualitativa permet accedir a dimensions que no es copen amb les grans enquestes: les decisions quotidianes, les estratègies de supervivència, les xarxes de suport, les pors i les expectatives (Flick, 2018; Vasilachis de Gialdino, 2006).

L'enfocament fenomenològic, en la tradició que va de Husserl a Schütz i de Schütz a la psicologia social contemporània, cerca descriure l'estructura de l'experiència viscuda sense imposar-hi categories prèvies (Van Manen, 2016). L'enfocament biogràfic-narratiu, desenvolupat en sociologia per autors com Bertaux (2005) i en recerca qualitativa espanyola per Pujadas (1992) i Bolívar i Domingo (2019), parteix del relat de vida com a via privilegiada per reconstruir trajectòries i articular el que és individual amb el que és estructural. Tots dos enfocaments són particularment adequats per investigar l'exclusió residencial femenina, una experiència que combina dimensions objectives (tipus d'allotjament, ingressos, estatus jurídic) i subjectives (sentiment de seguretat, identitat maternal, expectatives).

Aquest disseny dialoga amb la línia metodològica ja consolidada en aquest camp: el treball qualitatiu del Programa Mujer de Lagun Artean al País Basc (Layna, Gandarias i Navarro Lashayas, 2020); la recerca de Matulič, De Vicente, Boixadós i Caïs (2019) sobre dones sense llar a Barcelona; els estudis qualitius de la FACIAM (2023) i la Women's Homelessness: European Evidence Review de Bretherton i Mayock (2021). La metodologia s'inscriu, també, dins les recomanacions internacionals sobre recerca sensible al gènere en matèria de sensellarisme i les

orientacions del European Observatory on Homelessness (FEANTSA, 2017, 2021).

OBJECTIUS

L'objectiu general de l'estudi és comprendre, des de la perspectiva de les pròpies dones, les trajectòries residencials, les condicions de vida i les experiències d'acompanyament o d'exclusió institucional de les famílies monomarentals a Barcelona i la seva àrea metropolitana, atenent tant les que resideixen en programes d'allotjament del tercer sector com les que es troben en situació d'ocupació d'habitatge.

Els objectius específics són els següents:

- Reconstruir les trajectòries residencials prèvies al moment actual, identificant-hi els principals factors que han desencadenat la situació d'exclusió.
- Analitzar la intersecció de gènere, maternitat, origen, estatus jurídic, treball i violència en la construcció de la vulnerabilitat residencial.
- Descriure l'experiència subjectiva d'habitar un pis del programa o un habitatge en situació d'ocupació irregular: significats, relacions amb l'equip educatiu, relacions veïnals, impacte sobre la criança.
- Identificar els punts forts i els límits dels dispositius actuals, segons les pròpies dones, així com els obstacles a la regularització residencial de les que es troben en situació d'ocupació.
- Recollir la mirada dels equips professionals del tercer sector sobre el perfil i les necessitats de les famílies ateses.

PARTICIPANTS

Després d'un procés iteratiu d'accés al camp mediat pels equips professionals de les dues entitats i per contactes a les xarxes veïnals i comunitàries, es van fer 48 entrevistes en profunditat i un grup focal amb professionals. La distribució per entitat o origen institucional mostra una participació equilibrada entre les dues fundacions i un pes significatiu del tercer perfil de contrast:

Entitat / situació	n	%
Fundació Hàbitat3	21	43,8 %
Fundació Habitatge Social (FHS)	16	33,3 %
Dones en situació d'ocupació irregular	11	22,9 %
Total	48	100 %

La mitjana d'edat de les participants és de 42,3 anys, amb un rang que va dels 22 anys als 64. La distribució per trams quinquennals mostra una concentració majoritària en les edats centrals de la vida reproductiva i laboral activa, entre els 35 anys i els 54, que representen tres quartes parts de la mostra. Només una participant té menys de 25 anys i quatre se situen per sobre dels 55.

La distribució per origen mostra un perfil marcadament divers. Les dones d'origen espanyol constitueixen el 39,6 % de la mostra (n = 19), mentre que les dones migrades representen el 60,4 % restant (n = 29). Dins el grup de dones migrades, les procedents de països llatinoamericans són àmpliament majoritàries (n = 21), seguides de les d'origen marroquí (n = 6) i, en un nombre menor, d'una dona d'Ucraïna i una de Guinea Bissau. Les nacionalitats representades són Colòmbia (n = 6), el Marroc (n = 6), Bolívia (n = 5), Hondures (n = 3), el Perú (n = 2) i una participant de cadascun dels països següents: Paraguai, Cuba, Veneçuela, la República Dominicana, l'Equador, Ucraïna i Guinea Bissau.

Les 48 participants sostenen, entre totes, un total de 86 menors. El nombre mitjà de fills per família és d'1,79. La distribució és bimodal i es concentra molt clarament en les

famílies amb un i dos menors, que representen el 87,5 % del total: 20 famílies amb un fill (41,7 %) i 22 famílies amb dos (45,8 %). Sis famílies tenen entre tres i cinc menors convivents (12,5 %), la qual cosa apunta perfils més vulnerables, generalment vinculats a edats més elevades o a trajectòries migratòries de més llarga durada.

Els 86 menors que conviuen amb les 48 participants constitueixen, en si, un univers digne d'atenció. Les seves trajectòries escolars, els seus accessos a la salut i a la socialització, així com les seves oportunitats vitals, estan condicionats directament per l'estabilitat o la inestabilitat residencial de les seves mares. La perspectiva de la infància ha de travessar transversalment l'anàlisi de l'informe, en coherència amb les recomanacions de Save the Children Catalunya (2025) i amb l'Estratègia Europea de Garantia Infantil.

La majoria de les dones entrevistades (n = 43 de 48; el 89,6 %) es troben en situació administrativa regular. Cinc participants (10,4 %) estan en situació administrativa irregular: tres són ateses per la FHS i dues, per Hàbitat3. Les cinc són dones migrades llatinoamericanes (Colòmbia, Perú i Bolívia), fet que constitueix un factor de vulnerabilitat estructural afegit. Entre les 29 dones migrades, la taxa d'irregularitat és del 17,2 %.

El perfil laboral de les 48 participants amb dades disponibles és marcadament precari. Només el 33,3 % (n = 16) tenen una ocupació amb contracte formal, mentre que el 31,3 % (n = 15) treballen sense contracte, en l'economia informal. La taxa de desocupació declarada assoleix el 33,3 % (n = 16, inclosa una situació de desocupació amb baixa mèdica permanent), i una participant (2,1 %) es troba en situació d'incapacitat laboral. Sumant ocupació informal, desocupació i incapacitat, el 66,7 % de les participants estan fora de l'ocupació formal regulada.

L'estudi combina dues tècniques principals de producció d'informació, dissenyades per triangular la veu de les pròpies dones amb la mirada dels equips professionals que les acompanyen. La combinació d'entrevistes en profunditat i grup focal amb professionals respon al principi metodològic de triangulació de fonts (Denzin, 2017; Flick, 2018).

Es van fer 48 entrevistes semiestructurades en profunditat amb dones residents en programes de les dues entitats i amb dones en situació d'ocupació irregular. L'entrevista semiestructurada és una tècnica especialment apta per a recerques en què es busca garantir la comparabilitat entre casos i, al mateix temps, permetre que emergeixin els significats i les experiències particulars de cada participant (Callejo, 2001; Kvale, 2011). En aquest sentit, les entrevistes es van dissenyar com a converses orientades, amb un guió flexible, organitzat en blocs temàtics, però obertes a les inflexions biogràfiques que cada participant volgués introduir.

Les entrevistes es van realitzar entre la segona meitat del 2025 i els primers mesos del 2026 als pisos de les participants, en les seues neutrals de les entitats i, en algun cas, en espais triats per les pròpies dones en situació d'ocupació irregular. La durada mitjana era de noranta minuts, amb un rang d'entre cinquanta minuts i tres hores i mitja. Totes les entrevistes es van enregistrar en àudio amb consentiment exprés i es van transcriure íntegrament en format verbatim per a la seua anàlisi posterior.

La llengua de l'entrevista la va triar cada participant: la majoria es van fer en castellà, cosa que reflecteix la composició lingüística de la mostra (el 60,4% de les dones migrades, majoritàriament llatinoamericanes, per a qui el castellà és llengua materna). Algunes entrevistes es van realitzar parcialment o íntegrament en català, quan la participant ho va preferir. Quan van manifestar algunes limitacions lingüístiques significatives, especialment en algunes participants marroquines, es va valorar la disponibilitat d'una mediació cultural, però finalment totes les entrevistes es van fer sense mediació, garantint-ne l'ajust comunicatiu a través d'un ritme adaptat de conversa.

Per complementar la veu de les dones amb la mirada dels equips que les acompanyen, es va constituir un grup focal integrat per 11 professionals de les dues entitats, en línia amb la recomanació de triangulació de fonts de la recerca qualitativa (Denzin, 2017). El grup focal és una tècnica especialment adequada per captar discursos col·lectius, construir consensos i dissensos sobre temes compartits i accedir a marcs interpretatius professionals (Callejo, 2001; Krueger i Casey, 2014). A més, permet contrastar

l'experiència subjectiva de les participants amb la mirada institucional i operativa dels qui dissenyen la intervenció i l'apliquen.

Un element metodològicament interessant del disseny és que el grup focal incloïa moments en què les professionals reflexionaven sobre la seua pròpia situació residencial. Aquest gir reflexiu, no previst en el guió inicial, va enriquir substancialment l'anàlisi, en mostrar que la crisi d'habitatge incideix també en les trajectòries del personal del sector social.

CONSIDERACIONS ÈTIQUES

Aquesta recerca es regeix pels principis ètics consolidats en recerca social amb poblacions en situació de vulnerabilitat, que són especialment exigents quan intervenen dones amb experiències de violència i menors al seu càrrec. L'estudi compta amb l'aprovació ètica plena del Committee for the Use of Human Subjects in Research (CUHSR) d'Esade Business School (aprovació núm. 002/2026) i s'ajusta al Codi per a la integritat de la recerca de la Universitat Ramon Llull (2020), universitat a la qual està federada Esade, així com a les directrius de la Declaració de Hèlsinki, al Reglament (UE) 2016/679 de protecció de dades (RGPD) i a la Llei orgànica 3/2018 de protecció de dades personals.

Totes les participants van rebre informació oral i escrita sobre els objectius de l'estudi, els usos previstos de la informació, el dret a retirar-se en qualsevol moment sense necessitat de justificació, les mesures de protecció de la seua identitat i les dades de contacte de l'equip investigador. El consentiment informat es va formalitzar per escrit abans d'iniciar cada entrevista. En el cas de dones amb dificultats de comprensió lectora, la informació es va transmetre oralment i el consentiment es va atorgar de la mateixa manera, deixant constància gravada de l'acceptació.

Totes les dades personals d'identificació es van substituir, en el moment de la transcripció, per pseudònims. Les referències a llocs, persones concretes o institucions específiques que en poguessin permetre la identificació es van modificar o es van ometre. Els noms que apareixen a les dades sociodemogràfiques utilitzades per a aquesta

recerca són noms ficticis, assignats a l'efecte, sense cap correspondència amb els noms reals de les participants. Les transcripcions íntegres es conserven en un repositori xifrat d'accés restringit per a l'equip investigador i es destruiran en finalitzar el projecte.

La protecció dels menors fou prioritària al llarg de tot l'estudi. No es va entrevistar directament cap menor i cap informació publicada permet identificar als infants que conviuen amb les participants.

LIMITACIONS DE L'ESTUDI

El disseny d'aquesta recerca presenta les limitacions habituals dels estudis qualitius, que convé explicitar per enquadrar adequadament l'abast de les conclusions. Primer, els resultats no són generalitzables estadísticament a tota la població de famílies monomarentals de Barcelona i la seva àrea metropolitana, ni es proposen ser-ho; el que busquen és identificar patrons, regularitats i variacions significatives en les trajectòries i els significats de les pròpies participants. La generalització és analítica i conceptual, no estadística (Flick, 2018; Yin, 2018). Segon, la mediació de les entitats en l'accés al camp introdueix un biaix inevitable cap a perfils de participants que tenen una relació més activa amb els programes. Les dones més silenciades, les que han abandonat el programa o les

que mai no s'han arribat a vincular amb el tercer sector queden necessàriament fora de la mostra obtinguda a través de les entitats. La incorporació deliberada de dones en situació d'ocupació irregular intenta compensar parcialment aquesta limitació, però no l'elimina del tot. Tercer, la recerca es desenvolupa en un moment concret, amb un mercat de l'habitatge en transformació profunda i un marc normatiu que s'ha renovat recentment (Llei 12/2023, declaració de 271 municipis catalans com a zones tensionades, Llei orgànica 1/2025 sobre l'eficiència del Servei Públic de Justícia). Les trajectòries i expectatives de les participants estan modelades per aquest context particular i es podrien modificar en altres escenaris. Quart, l'estudi se centra deliberadament en la veu de les dones residents i dels equips professionals, i no incorpora la mirada dels fills i filles ni la de les administracions públiques. Aquesta acotació és conscient i respon a la prioritització ètica i de focus, però deixa obertes algunes línies per a futures recerques complementàries.

Institute for Social
Innovation

Observatori de l'Habitatge Digne

Institut d'Innovació
Social de Esade

L'Institut d'Innovació Social d'Esade ha creat el projecte "Observatori de l'Habitatge Digne" amb la voluntat d'analitzar i visibilitzar els diferents reptes socials que es plantegen entorn de l'habitatge, des d'un punt de vista social, internacional i intersectorial. L'objectiu és generar, compartir i divulgar coneixement sobre aquest àmbit, alhora que fomentar el debat social, la reflexió i l'aprenentatge col·lectiu sobre aquest tema crucial.

[→ Web de l'Observatori](#)

Fundació
Hàbitat3

La Fundació Hàbitat3 és una entitat de referència en la provisió i gestió d'habitatge social, impulsada l'any 2014 per la Taula d'Entitats del Tercer Sector Social de Catalunya, amb l'objectiu de garantir l'accés a un habitatge digne a totes les persones, especialment les que es troben en situació d'exclusió residencial. La Fundació treballa per ampliar el parc d'habitatge social i oferir lloguers assequibles ajustats a la capacitat econòmica de les famílies, en col·laboració amb administracions públiques, entitats socials, empreses i persones propietàries.

Actualment, Hàbitat3 gestiona més de 1.400 habitatges a Catalunya, on viuen més de 4.200 persones, i es troba en una etapa de creixement per ampliar la seva capacitat de resposta davant les necessitats d'habitatge social.

[→ Fundació Hàbitat3](#)

Fundació
Habitatge Social

La Fundació Habitatge Social és una entitat amb 36 anys d'experiència en la gestió d'habitatge d'inclusió social. Gestionem un parc d'habitatges per a facilitar allotjament en règim de lloguer temporal -a un preu social per sota mercat- i hi realitza les actuacions de condicionament necessàries per garantir-ne l'habitabilitat, la qualitat i un confort dignes.

La Fundació va més enllà en la lluita contra l'exclusió residencial, i amb el programa OIKOS, desenvolupa plans de treball social integrals, transversals i personalitzats amb les persones i les famílies que accedeixen als habitatges per a que puguin recuperar la seva autonomia i dignitat.

[→ Fundació Habitatge Social](#)

Institute for Social
Innovation

